

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

Renesanční architektura města
Lipník nad Bečvou

bakalářská diplomová práce

Daniela Janásková

Vedoucí práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a užívala pouze uvedené literatury, pramenů a zdrojů.

Rozsah práce: 234 950 znaků (včetně mezer).

V Olomouci dne

.....

Daniela Janásková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce, Mgr. Petru Čehovskému, Ph.D., za ochotu se mnou mou bakalářskou práci konzultovat a podnětně ji připomínkovat. Dále bych chtěla mnohokrát poděkovat paní Miladě Oravové, knihovnici NPÚ v Olomouci, za ochotu vždy dohledat literaturu a záznamy o daných památkách a nechat mě do nich opakovaně nahlížet, a paní Haně Švrčkové z Odboru regionálního rozvoje Městského úřadu Lipník nad Bečvou za zpřístupnění a zapůjčení příslušných stavebně-historických průzkumů a možnost prohlídky objektů radnice a zámku. Díky patří také o. Liboru Churému za zpřístupnění lipnických kostelů, paní Aleně Válkové a paní Janě Synkové za možnost prohlídky vybraných měšťanských domů. Srdečné díky patří i mým nejbližším a rodině za jejich neustálou podporu a shovívavost v průběhu mého studia.

Obsah

Úvod.....	5
1 Přehled dosavadního bádání.....	6
2 Historie města od jeho založení do období renesance.....	8
2.1 Dějiny města od založení do konce středověku.....	8
2.2 Dějiny od konce 15. století do konce 17. století.....	13
3 Vývoj architektury města v renesanci	17
4 Katalog staveb	27
4.1 Městské opevnění.....	28
4.2 Radnice.....	35
4.3 Měšťanský dům č. p. 94	41
4.4 Měšťanský dům č. p. 661	45
4.5 Filiální kostel sv. Františka Serafinského.....	49
4.6 Farní kostel sv. Jakuba Většího.....	56
4.7 Zámek.....	62
4.8 Zvonice.....	71
5 Renesanční stavby města v kontextu držav objednavatelů na Moravě.....	75
6 Závěr.....	84
Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů.....	86
Seznam obrazové přílohy	111
Obrazová příloha	123
Anotace.....	191

Úvod

Předložená bakalářská práce se věnuje renesančním architektonickým památkám města Lipník nad Bečvou (okres Přerov). Jejím cílem je primárně systematické zmapování nejdůležitějších a nejzajímavějších stavebních počínů z období 16. a počátku 17. století ve formátu katalogu. Všechny objekty spadají do městské památkové rezervace, existující od roku 1989 a obsahující více než 100 památek.¹ Lipnická renesanční architektura dosud nebyla systematicky zpracována, ač jsou památky (primárně sakrálního charakteru) a jejich osudy v širším kontextu místních dějin hojně zmiňovány. Tato diplomová práce se proto o shrnutí této epochy v místní architektuře pokusí.

Pro otevření problematiky se práce v úvodních částech věnuje přehledu dosavadního bádání s tématem spojeného a shrnutí historie města od jeho založení do období renesance. Časové vymezení renesančního období bylo pro účely diplomové práce vytyčeno na základě historických milníků – tedy od počátku doby rozkvětu města pod vládou Pernštejnů do chvíle, kdy lipnické panství přebírá kardinál František z Dietrichsteina. Tyto kapitoly následuje přehled vývoje architektury města vznikající ve vytyčeném období, který bere v úvahu širší vzorek zástavby včetně zaniklých nebo přestavěných objektů.

Nejobsáhlejší částí práce je pak katalog nejvýznamnějších renesančních staveb sakrálního i profánního charakteru, seřazený chronologicky. Katalog zahrnuje hesla zpracovávající kostely sv. Františka Serafinského a sv. Jakuba Většího se zvonící, městskou radnici, dále zámek, některé měšťanské domy a městské opevnění a bude pracovat s jejich podloženými datacemi a vývojem. Klíčovou publikací, která se již dříve problematikou zabývala a zmapovala veškeré nemovité památky Lipníka, je *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*.² Tato diplomová práce ze *Soupisu* čerpá základní informace, jednotlivá katalogová hesla však zpracovává širěji a publikaci doplňuje o chybějící souhrn vývoje renesanční architektury města, její zasazení do soudobého moravského kontextu a aktuální a bohatší fotodokumentaci.

Práci uzavírá kapitola zasazující lipnické památky do kontextu soudobéh stavební produkce na ostatních dominiích objednavatelů lipnických památek na Moravě. Pracuje primárně se stavebními realizacemi perňštejnských objednavatelů, a s objekty fundovanými rodem Rožmberků a Bruntálských z Vrbna – tří nejvýznamnějších rodů z lipnické historie.

¹ Základní informace o městě a jeho historii, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/mesto-a-historie/ds-1011/p1=51>, vyhledáno 29. 1. 2022.

² Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015.

1 Přehled dosavadního bádání

Výsledky dosavadního bádání o městě Lipníku nad Bečvou v období renesance se z velké části týkají primárně jeho dějin, u nichž se badatelé často neshodují v časovém zasazení klíčových událostí, a tudíž se vždy jedná o materiál hodný kritického zkoumání.

Historií města se zabývalo hned několik badatelů, přičemž se většinou zabývají vlastnictvím lipnického panství a klíčovými událostmi z dějin, kupříkladu poničení města vojsky či požáry. Mezi nejstaršími z nich je Franz Joseph Schwoy, který o Lipníku krátce píše ve svých publikacích *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren* z roku 1786,³ nebo také roku 1794 v *Topographie vom Markgrafthum Mähren*,⁴ v nichž zmiňuje i historii farního kostela a kostela sv. Františka. Pravděpodobně nejstarší komplexnější text pak publikoval Gregor Wolny ve svém spisu *Die Markgrafschaft Mähren* z roku 1835,⁵ kde autor zběžně zmiňuje i některé sakrální budovy. V mladší publikaci *Kirchliche Topographie von Mähren* z roku 1863 Wolny pojednává o lipnickém děkanátu a vyjma majetkových poměrů a ve městě působících duchovních zmiňuje i sakrální stavby, nikoli však jejich uměleckou stránku.⁶

Jedno z nejdůkladnějších shrnutí poznatků o Lipníku, *Geschichte der Stadt Leipnik*, přináší roku 1907 Anton Hajduk. Věnuje se lokalitě, ve které Lipník leží zevrubně od doby kamenné do počátku 20. století, dále osudům panství, jeho vlastníkům a jejich rodům, srovnatelně podrobně zaznamenává i některá městu udělená privilegia. Stavbám věnuje pouze okrajový zájem.⁷ Šířeji a poprvé v českém jazyce zahrnuje město Jan Baďura roku 1919 ve svazku *Lipenský okres z místopisného cyklu Vlastivěda moravská*. Architektonickým památkám se věnuje taktéž pouze okrajově, naopak dopodrobna zpracovává veškeré ostatní reálie – od přírodopisných a zeměpisných, přes charakter obyvatelstva a poddanských poměrů, hospodářství, až po duchovní správu místní farnosti a školství. Nejdetailněji se zabývá částí města obývanou křesťany a jejími dějinami.⁸

Co se sakrálních staveb týče, roku 1930 vydal Florian Zapletal krátkou monografii *Bývalý bratrský zbor v Lipníku nad Bečvou*, ve kterém se věnuje okolnostem vzniku dnešního kostela sv. Františka Serafinského, jeho osudům do roku 1930 a popisu architektury. Pokouší

³ Franz Joseph Schwoy, *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren. Erster Band*, Prag, Leipzig 1786, s. 213–215.

⁴ Franz Joseph Schwoy, *Topographie vom Markgrafthum Mähren. Dritter Band*, Wien 1794, s. 104–107.

⁵ Gregor Wolny, *Die Markgrafschaft Mähren. Topographisch, statistisch und historisch geschildert. I. Band. Prerauer Kreis*, Brünn 1835, s. 259–279.

⁶ Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. I. Abtheilung. Olmützer Erzdiöcese. V. Band*, Brünn 1863, s. 121–135.

⁷ Anton Hajduk, *Geschichte der Stadt Leipnik. Ein Buch für jeden Leipniker*, Leipnik 1907.

⁸ Jan Baďura, *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Lipenský okres*, Brno 1919.

se pomocí porovnání lipnického sboru se sborem v Brandýse nad Labem a fundacemi Petra Voka z Rožmberka najít jeho stavitele.⁹ Lipníku věnoval on i jiní badatelé další, kratší články převážně v Záhorské kronice.¹⁰ Další publikaci na shodné téma vydal roku 1938 Jaroslav Izák pod názvem 700 let farního kostela sv. Jakuba a duchovní správy v Lipníku n. B. Ta se však věnuje převážně dějinám duchovní správy a architektura samotná je upozaděna.¹¹

Roku 1933 následovala další lipnická monografie, Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933.¹² Jedná se opět o sborník statí primárně o historii, soudobém školství, hospodářství a podobně, z něž jsou pro poznání dějin města významné texty Jakuba Mráčka.¹³

Roku 1965 vyšla kniha Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou.¹⁴ Ladislav Hosák zde v kapitole Počátky města Lipníka zpřesňuje datace významných událostí z dějin města do poloviny 14. století.¹⁵ Kapitola Z minulosti Lipníka nad Bečvou historika Ivana Kršky chronologicky navazuje na kapitolu Ladislava Hosáka od poloviny 14. století až do roku 1945. Tematicky se opět zaměřuje na vlastnické poměry, městu přidělovaná privilegia a další významné události a jejich časové zasazení.¹⁶

Cennými materiály pro diplomovou práci jsou také stavebně-historické průzkumy, které se detailněji věnují některým zde zpracovávaným stavbám. Práce využívá zejména průzkumy Karla Žurka, týkající se radnice¹⁷ a zámku,¹⁸ dále texty Slavomíry Kašpárkové o kostelu sv.

⁹ Florian Zapletal, *Bývalý bratrský zbor v Lipníku nad Bečvou*, Přerov 1930.

¹⁰ Florian Zapletal, Kostel sv. Trojice (sv. Kateřiny) v Lipníku n. B., *Záhorská kronika* XV, 1932, č. 2, s. 36–41. – Florian Zapletal, Lipensko na úsvitě svých psaných dějin, *Záhorská kronika* XVIII, 1935, č. 1, s. 10–16. – Florian Zapletal, Lipensko na úsvitě svých psaných dějin (Dokončení.), *Záhorská kronika* XVIII, 1935, č. 2, s. 41–49. – Florian Zapletal, Lipenské nekatolické chrámy podle Řehoře Volného, *Záhorská kronika* XVII, 1935, č. 3, s. 77–80. – Florian Zapletal, Počátek lipnického zámku, *Záhorská kronika* XVII, 1935, č. 4, s. 98. – Bohumír Indra, K obnově pozdně gotické budovy býv. židovského chrámu v Lipníku n. Beč., *Záhorská kronika* XXVI, 1949, č. 9–10, s. 97–102. – Jan Bombera, Příspěvek k dějinám kostela sv. Františka Seraf. v Lipníku n. Beč., *Záhorská kronika* XXVI, 1949, č. 9–10, s. 103–111.

¹¹ Jaroslav Izák, *700 let farního kostela sv. Jakuba a duchovní správy v Lipníku n. B.*, Lipník nad Bečvou 1938.

¹² Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012.

¹³ Jakub Mráček, Dějinný nástin města Lipníka nad Bečvou, in: Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012, s. 11–21. – Jakub Mráček, Kronikáři lipenští a ukázky jejich kronik, in: Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012, s. 23–26.

¹⁴ Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965.

¹⁵ Ladislav Hosák, Počátky města Lipníka nad Bečvou, in: Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965, s. 18–28.

¹⁶ Ivan Krška, Z minulosti Lipníka nad Bečvou, in: Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965, s. 36–48.

¹⁷ Karel Žůrek, *Stavebně-historický průzkum komplexu radničních budov v Lipníku nad Bečvou*, b. m. 2003, Odbor regionálního rozvoje MÚ Lipník nad Bečvou. – Karel Žůrek, *Stavebně-historický průzkum komplexu radničních budov v Lipníku nad Bečvou. II. etapa (metodologie výplní okenních a dveřních otvorů, restaurátorské průzkumy kamenných, štukových a kovářských prvků)*, Dolany-Nové Sady – Olomouc – Přerov 2007, Odbor regionálního rozvoje MÚ Lipník nad Bečvou.

¹⁸ Karel Žůrek, *Stavebně-historický průzkum zámku v Lipníku nad Bečvou (II. etapa: doplněk stavebně-historického průzkumu z roku 1994)*, Dolany-Nové Sady 2004, Odbor regionálního rozvoje MÚ Lipník nad Bečvou.

Františka Serafinského,¹⁹ Radmily Kokaislové o kostelu sv. Jakuba Většího,²⁰ Petra Kubeši a Bohdana Dlouhého o zámeckém objektu se střešní zahradou²¹ a analýzu jihozápadní části opevnění od Miroslava Plačka.²²

Lipník nad Bečvou a jeho dějiny a architektura byl dále zpracován i v rámci sborníků či katalogů, jmenovitě kupříkladu v rámci publikací *Od gotiky k renesanci* nebo *Umělecké památky Moravy a Slezska*.²³

Téma zčásti související s mou diplomovou prací bylo zpracováno na Ústavu křesťanského umění Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v práci Evy Pavlíkové, nazvané *Kostel sv. Františka Serafinského v Lipníku nad Bečvou*. Autorka se v ní zabývá kostelem v piaristickém kontextu (tedy hlavně barokním obdobím) a provádí detailní rozbor podoby interiéru kostela – oltářů, výzdoby.²⁴ Vhodným přehledovým materiálem byla také dizertační práce Hany Myslivečkové, věnovaná sakrální architektuře na Moravě mezi lety 1580 a 1660. Té bylo v práci využito primárně pro ujasnění poznatků o kostele sv. Františka Serafinského v Lipníku.²⁵

2 Historie města od jeho založení do období renesance

2.1 Dějiny města od založení do konce středověku

Město Lipník nad Bečvou se rozkládá po pravém břehu řeky Bečvy v místech Moravské brány, hlavní cesty na východ z jižní a západní Moravy. Původně tudy, od Předmostí směrem k Moravské Ostravě, probíhala významná obchodní stezka, zv. jantarová. Ta vedla úvalem řeky od jihozápadu k severovýchodu a lemovaly ji Hostýnské vrchy z jedné a Oderské vrchy z druhé strany. Později se již před městem spojovaly cesty od Olomouce a od Přerova směrem do Hranic (cesta od Přerova do Hranic se zde jako královská nacházela již v 15. století) a probíhaly přes

¹⁹ Slavomíra Kašpárková, *Lipník nad Bečvou I. Kostel sv. Františka Serafinského*, b. m. 1980, ÚOP NPÚ Olomouc.

²⁰ Radmila Kokaislová, *Stavebně historický průzkum. Lipník n. B. – kostel sv. Jakuba Většího. Křížkovského ul., parc. č. 89 st. k. ú. Lipník n. B., I. část: Podpovrchový průzkum vnějších omítek. Nálezová zpráva*, b. m. 2008, Odbor regionálního rozvoje MÚ Lipník nad Bečvou.

²¹ Petr Kubeša – Bohdan Dlouhý, *Stavebně-historický průzkum objektu se střešní zahradou v zámeckém areálu v Lipníku nad Bečvou*, b. m. 2004, Odbor regionálního rozvoje MÚ Lipník nad Bečvou.

²² Miroslav Plaček, *Stavebně-historický průzkum hradeb na jihozápadě města Lipník nad Bečvou*, b. m. 2004, Odbor regionálního rozvoje MÚ Lipník nad Bečvou.

²³ Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 165. – Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J-N*, Praha 1999.

²⁴ Eva Pavlíková, *Kostel sv. Františka Serafinského v Lipníku nad Bečvou* (bakalářská diplomová práce), Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2016.

²⁵ Hana Myslivečková, *Moravská sakrální architektura v letech 1580–1660* (dizertační práce), Katedra teorie a dějin umění FF UP, Olomouc 2020.

náměstí. Dnes město spadá do území Olomouckého kraje a v současnosti zde žije na 8,5 tisíce obyvatel.²⁶

Nejstarší osídlení lipnické oblasti bývá předpokládáno již v mladší době kamenné (3000–1000 př. n. l.) a je doložitelné díky nálezům poblíž dnešního města. Tehdy tudy měla probíhat fénická stezka do Pruska. Nejstarším známým kmenem na zdejším území byli Tektoságové kolem 300 př. n. l., později Markomané, Kvádové s Vandaly a řada dalších germánských kmenů. Osady v této lokalitě vznikaly kontinuálně díky výhodné pozici obchodní stezce i díky stabilnímu zdroji vody – řece Bečvě. Po ustálení obyvatelstva, tedy snad v polovině 6. století, vznikla větší, nejspíš slovanská, osada Lipník.²⁷

Jméno Lipník pochází z pověsti, která se odehrála před vznikem Lipníka jako města. Tehdy měl na místě dnešního lipnického náměstí, v tehdejším lipovém háji, stát klášter, několik domů, lokál a hřbitov. Některý z pánů z Kravař se později rozhodl v těchto místech založit město – les nechal vykácet a prkny označit hranice města. Klášter dal přesunout a na jeho místě vystavěl radnici, na místě hřbitova pak pranýř. Nové město bylo podle původního lipového lesa pojmenováno a na památku byly u pranýře vysazeny čtyři lípy. Pověst, zaznamenaná městským kronikářem Martinem Zikmundkem v polovině 17. století byla nadále přejímána a upravována. Mohla sice v počátcích mít faktický základ, kupříkladu časové zasazení založení kláštera s ní však nekoresponduje. Klášter totiž do příchodu piaristického řádu v Lipníku neexistoval, přestavba tehdejšího bratrského domu při současném kostele sv. Františka Serafinského k jejich potřebě probíhala až mezi lety 1637–1641 a do dochovaného stavu byla piaristická kolej přebudována mezi lety 1660–1670.²⁸

V místech současného Lipníka se, ještě před vznikem městského útvaru ve 12. století, pravděpodobně nacházela trhová osada kolem dnešního kostela sv. Jakuba Většího – v 11. a 12. století obecně vznikaly ulicové osady v lipnickém okolí.²⁹ První písemný záznam o Lipníku

²⁶ Viz Baďura (pozn. 8), s. 46, 65. – Viz Základní informace (pozn. 1). – Karl Berger, *Die Besiedlung des deutschen Nordmährens im 13. und 14. Jahrhunderte*, Brünn 1933, s. 284. – Viz Hosák (pozn. 15), s. 26. – R. Vostál, *Město Lipník nad Bečvou, jeho původ a dějiny*, in: Jaroslav Izák, *700 let farního kostela sv. Jakuba a duchovní správy v Lipníku n. B.*, Lipník nad Bečvou 1938, s. 56.

²⁷ Viz Hajduk (pozn. 7), s. 3–6. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 19.

²⁸ Viz Hosák (pozn. 15), s. 18. – Viz Izák (pozn. 11), s. 14–15. – Historie objektu, *Piaristická kolej v Lipníku. Občanské sdružení*, <https://piaristicka-kolej-lipnik.webnode.cz/historie-objektu/>, vyhledáno 21. 6. 2022. – Lubor Maloň, *Putování dějinami. Město Lipník v proměnách staletí*, Lipník nad Bečvou 2008, s. 7.

²⁹ Božena Musilová – Magdalena Gladišová, *Historie města, Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/historie-mesta/d-1051/p1=51>, vyhledáno 30. 1. 2022. – Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/lipnik-nad-bečvou-mestska-pamatkova-rezervace-7663686>, vyhledáno 30. 1. 2022. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 20.

pochází z roku 1238 a jedná se o listinu zmiňující markraběcího kaplana a lipnického faráře Valtera.³⁰

Mezi lety 1256–1266 byl vystavěn hrad Drahotuš, vlastnictví Bohuše z Holštejna, poprvé uváděného s přídomkem z Drahotuše roku 1269, ačkoli hrad samotný je zmiňován až roku 1278. K hradu připadl Lipník jako hospodářské centrum. Hrad Drahotuš s okolím měl Bohušovi, jako svému dvořanu, purkrabímu přerovského královského hradu a od roku 1280 moravskému zemskému maršálku, král Přemysl Otakar II. dědičně darovat, protože se původně jednalo o královské majetky.³¹ K roku 1256 se zároveň vztahuje domněnka o založení města Lipníka právě králem Přemyslem vzhledem k tomu, že stejného roku díky němu proběhla lokace Přerova (Hosák 1965, s. 24). Odlišnou hypotézou je, že Lipník mohl být Přemyslem Otakarem II. povýšen na město až mezi lety 1263–1278 (Zapletal 1935c, s. 16 – Hajduk 1907, s. 12), případně, že toto mohl provést i Přemyslův tchán Vok z Kravař (Hajduk 1907, s. 11), každopádně byl však Lipník poddanským městem královskému Přerovu. Dobu založení města tedy nelze spolehlivě určit pro nedostatek pramenů.³² Osobně se mi zdá být věrohodnějším první scénář formulovaný Ladislavem Hosákem. Lokace Lipníka by tedy proběhla kolem roku 1256, vzhledem k tomu, že stejného roku s jistotou udělil Přemysl Otakar II. Přerovu statut královského města.³³

Následně drahotušské panství přechází do rukou Fridúše z Línavy,³⁴ někdy označovaného za loupeživého rytíře. Tato událost bývá datována různě od roku 1280 po rok 1312, snad se tak mělo stát v období chaosu po smrti Přemysla Otakara II., za poručnictví Václava II. V době Fridúšova vlastnictví došlo k poboření hradu Drahotuš na příkaz krále Jana Lucemburského, proti kterému se nejspíše Fridúš společně s opavským knížetem Mikulášem (švagrem Voka z Kravař) vzbouřil. Jako náhradu za zničený hrad si Fridúš později na

³⁰ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Hosák (pozn. 15), s. 23.

³¹ Mráček, Dějinný nástin (pozn. 13), s. 11.

³² Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Hosák (pozn. 15), s. 23–26. – Zdeněk Gardavský, *Státní hrad Helfštýn*, Olomouc 1958, nestránkováno. – Zapletal, Lipensko (pozn. 10), s. 11, 15–16. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 56. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 7–8, 11, 15, 22.

³³ Historie města, *Statutární město Přerov*, <https://www.prerov.eu/cs/o-prerove/historie-mesta/>, vyhledáno 21. 6. 2022.

³⁴ Od hradu Drahotuš, původně ležícího nad obcí Podhoří, pochází označení Lipníka a okolí za *drahotušské panství*. Po zániku hradu, rozštěpení panství a vzniku hradu Helfštýn se využívá názvu *helfštýnské panství* a roku 1626 bylo po přenosu vrchnostenského úřadu z Helfštýna do Lipníka kardinálem Dietrichsteinem přejmenováno na *panství lipenské* (Hosák 1965, s. 24–25 – Gardavský 1958, nestránkováno – Izák 1938, s. 57). Soupis některých majetků náležících k *helfštýnskému panství* pod vládou Jiřího z Kravař a Strážnice před polovinou 15. století pak zahrnuje kromě Helfštýna a Lipníka mimo jiné blízké obce Osek, Podolší, Loučka, Újezd, Slavkov, Kozlov, Výkleky, Lazníky, Horní a Dolní Nětčice, Rakov, Paršovice, Černotín, Šimře, Valšovice, Zbrašov, Ústí, Kladníky, Trnávka, Horní Újezd, Týn, Lhota, Hlinsko, Soběchleby, Radotín. Když v polovině 16. století *helfštýnské panství* prodávali Jaroslav a Vratislav z Pernštejna Půtovi z Ludanic, zahrnoval předchozí majetek navíc např. Býškovice, Vítonice, Soběchleby, Tučín, Velké a Malé Prosenice, Dolní Újezd, Bohuslávky nebo Střítež. (Wolny 1835, s. 261–262).

drahotušském panství vystavěl hrad Helfštýn – snad po roce 1312, nejpozději však před rokem 1325. Menšinový názor tvrdí, že k výstavbě došlo již před rokem 1286 (Wolny 1835, s. 260 – Fialová 1965, s. 32).³⁵

Roku 1325 předal král Jan některé majetky dědičně do vlastnictví Vokovi z Kravař – jednalo se právě hrad Drahotuš a nejmenované město při něm, nikoli o celé drahotušské panství. Starší zdroje však uvádějí, že ještě před přechodem vlastnictví helfštýnského panství na pány z Kravař měli těmto majetkům z hradu Helfštýna vládnout i templáři či páni ze Šternberka. Po Vokově smrti roku 1329 přešla správa hradu Helfštýna na syny Jana a Drslava, roku 1348 bylo dědictví rozděleno a helfštýnské panství připadá pouze Janu.³⁶ Ten roku 1348 prohlašuje, že hrad Drahotuš náleží rodu pánů z Drahotuš. Další Janova listina z následujícího roku prohlašuje, že hrad Helfštýn naopak držel dědičně už Vok z Kravař. Právě na listině Jana z Kravař se téhož roku poprvé objevuje i znak města Lipníka se značně stylizovanou korunovanou hlavou lva. [1] Vzhledem k existenci vlastního znaku bylo město nejspíš stabilní a majetné. Jedná se vůbec o první jisté potvrzení existence Lipníka jako města.³⁷

Výše zmíněná prohlášení Jana z Kravař se týkala nároků, které si na panství činili bratři Jaroš a Čeněk z Drahotuš, kteří je zároveň měli částečně vlastnit, nebo mezi nimi a Janem z Kravař probíhaly o toto dědictví spory. Čeněk z Drahotuš ve stejné době jako Jan listinami sděluje, že Helfštýn je jeho dědictvím a s bratrem Mikulášem prohlašují, že byl neprávem založen na jejich území (existují ale i domněnky, že Friduš hrad Helfštýn na jejich území nevystavěl, ale spíše do rodiny Drahotušů přiřazenil a měl práva na části panství, nebo že byl pouze správcem již existujícího hradu, protože by pro realizaci výstavby hradu nebyl dostatečně finančně zabezpečen). Markrabě Jan Jindřich následně, roku 1352, udělil Lipníku privilegium užívání magdeburského práva, ve kterém podléhalo Olomouci.³⁸

Po Janu z Kravař měl vládnout na helfštýnském panství přebrat jeho synovec Vok II., ale k roku 1373 nebo 1374 je již jako pán z Helfštýna připomínán Lacek I. z Kravař, Vokův bratr.

³⁵ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 260. – Viz Schwoy (pozn. 3), s. 215. – Viz Schwoy (pozn. 4), s. 106. – Viz Hosák (pozn. 15), s. 24–25. – Viz Berger (pozn. 26), s. 284. – Vlasta Fialová, Stříbrná pečeti města Lipníka nad Bečvou, in: Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965, s. 32. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 9, 15.

³⁶ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 260. – Viz Schwoy (pozn. 3), s. 215. – Viz Schwoy (pozn. 4), s. 106. – Zapletal, Lipensko (Dokončení.) (pozn. 10), s. 44. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 25.

³⁷ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 260–261. – Hana Seichterová – Jan Štěpán, Heraldika města Lipníka nad Bečvou, in: *Sborník Státního okresního archivu Přerov 28/2020*, Přerov 2020, s. 33. – Viz Hosák (pozn. 15), s. 24–25. – Vladislav Razím, *Středověká opevnění českých měst*, 3. díl, Katalog Morava a Slezsko, Praha 2019, s. 156.

³⁸ Zapletal, Lipensko (Dokončení.) (pozn. 10), s. 44–45. – Viz Hosák (pozn. 15), s. 25. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 26. – Jiří Lapáček, Historie Helfštýna od nejstarší písemné zmínky do roku 1650, in: Jiří Lapáček – Jan Lauro – Lubor Maloň – Zdeněk Schenk, *Hrad Helfštýn, strážce Moravské brány*, Přerov 2020, s. 50.

Ten měl v roce 1378 se svým synem Janem z Kravař udělit městu první privilegia (tzv. „*Magna Charta*“) týkající se odúmrtí, osvobození od roboty a darování pozemků a další privilegia pak k roku 1394, zároveň také na svých statcích podporoval husitství. K roku 1411 bývá jako pán Lipníka uváděn Jan II., Lackův syn. Kolem roku 1419 mělo helfštýnské panství připadnout také Lackovu bratru Petru Strážnickému z Kravař. Ten měl povolat do města kněze pod obojí, za husitských válek držet právě s husity a znelíbit se tak např. kardinálu Janu Železnému. Objevují se informace, že snad roku 1425 mohl helfštýnské panství vlastnit také Jan Jičínský z Kravař. Po Lackově smrti připadly helfštýnské statky nikoli již zmíněnému synu Janu, ale dalším synům Drslavu III. a Lacku III. z Kravař. Po Drslavově úmrtí roku 1429 je pak jako pán z Helfštýna zaznamenán pouze Lacek III.³⁹

Roku 1434 se mezi signatáři zemského míru objevil Jan z Messenbecku (nebo Mesnpeku) a Helfštýna, stejně tak v zemských deskách roku 1437. Ten se věnoval pravděpodobně loupeživým a válečným aktivitám na straně husitů, dokud své činnosti nebyl roku 1440 donucen zastavit moravskými a českými stavy a k roku 1444 nebo 1445 smířcím soudem donucen navrátit hrad Helfštýn původnímu majiteli. Tak vlastnictví, včetně města Lipníka a dalšími částmi panství, přechází k roku 1447 zpět pánům z Kravař, konkrétně na Jiřího z Kravař a Strážnice, synu Petra Strážnického. Odlišnou teorií o Messenbeckově získání Helfštýna bylo obsazení těchto statků po sňatku s neteří Lacka I. Annou.⁴⁰

V období husitských válek se Lipník přiklonil na husitskou stranu. Mezi lety 1447–1467 pak bylo město s okolím ve vlastnictví pánů ze Sovince a fungovalo zde právo várečné, na šenk vína, na dva výroční trhy – všechna asi od roku 1461. Od roku 1467 prodává Vok ze Sovince se syny Ctiborem a Jaroslavem helfštýnské panství Albrechtu Kostkovi z Postupic, navíc sňatkem spřízněnému s rodem Kravařů. Ten byl příznivcem Jiřího z Poděbrad, takže za jeho vlády, roku 1468, okolí Lipníka zpustošil Matyáš Korvín. Roku 1474 Albrecht potvrdil Lipníku všechna privilegia a podporoval obyvatele, stejně jako jeho předchůdce Vok ze Sovince, v utrakvismu. Později, roku 1474 nebo 1475, bylo helfštýnské panství od zadluženého rodu

³⁹ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 260–261. – Viz Berger (pozn. 26), s. 329. – Viz Krška (pozn. 16), s. 36. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 57. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 80, 121. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 27–28, 30–33, 44.

⁴⁰ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 260–261. – Viz Berger (pozn. 26), s. 329. – Dobroslava Menclová, *Helfštejn. Státní hrad a památky v okolí*, Praha 1961, s. 10. – Viz Krška (pozn. 16), s. 36. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 57. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 27–28, 30–33, 44. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 80, 120–122. – Viz Razím, *Středověká opevnění* (pozn. 37), s. 156. – Viz Lapáček (pozn. 38), s. 53.

z Postupic odkoupeno Vilémem II. z Pernštejna, nejbohatším šlechticem své doby v českých zemích, spolu s dalšími panstvími ležícími při řece Bečvě.⁴¹

2.2 Dějiny od konce 15. století do konce 17. století

S novým vlastníkem, Vilémem z Pernštejna, započalo období největšího rozkvětu Lipníka (čtvrtá čtvrtina 15. a 16. století). Od konce sedmdesátých let 15. století do roku 1482 byl ostatně Helfštýn i Vilémovým hlavním sídlem a sám sebe do konce života tituloval s přídomkem „na Helfštejně“. V Lipníku se rozvíjela řada cechů a obchod celkově a Vilém, ačkoli byl sám katolíkem, byl nábožensky tolerantní a Lipníku zaručil obsazování fary knězem pod obojí (již roku 1480 je ve městě připomínán českobratrský kazatel) s tím, že si pro svůj rod dědičně ponechal právo postavit kostel či klášter katolický a kontinuálně helfštýnskému panství uděloval další privilegia. Od roku 1488 mělo podle prvního záznamu ve městě pobývat židovské obyvatelstvo (je ovšem předpokládáno, leč bez pramenných dokladů, že zde Židé žili od založení města, nejednalo se však zatím o židovskou komunitu, navíc již k roku 1412 se vztahuje záznam o židovce Sáře z Lipníku). Král Vladislav Jagellonský byl Vilému nakloněn, a tak roku 1499 obdaroval Lipník možností konání výročních trhů. Již k roku 1510 se téměř celá farnost obrátila k nekatolickým církvím s tím, že katoličtí kněží měli být údajně vyhnáni – farní kostel tedy připadl utrakvistům. Roku 1518 Vilém z Pernštejna také potvrdil a rozšířil všechna městská privilegia a stejně tak učinil i jeho syn Jan IV. zv. Bohatý (sám sebe označoval taktéž „na Helfštejně“, protože hradu využíval jako východomoravského sídla), který statky dědí buď roku 1519, nebo až po otcově smrti roku 1521.⁴² Za jeho vlády se město rozrůstalo, počet obyvatel se ustálil na 300 osobách. Ve vlastnictví Pernštejnů zůstalo helfštýnské panství do roku do začátku padesátých let (1552–1555), než je Vratislav II. Nádherný z Pernštejna,

⁴¹ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Wolny (pozn. 5), s. 261–262. – Viz Schwoy (pozn. 4), s. 106–107. – Viz Krška (pozn. 16), s. 38. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 37–38, 42. – KB [Klára Benešová], *Za větší slávu perňštejnského rodu*, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 318. – Petr Vorel, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999, s. 71. – Eva Šamánková, *Lipník nad Bečvou*, Ostrava 1967, nestránkováno. – August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlichen Beziehung*. III. Band. Das Zeitalter der Renaissance, Wien 1904, s. 670. – Ve většině literatury týkající se historie města nebývá užíváno označení „Vilém II.“ nebo „Jan IV.“, ale pouze formy „Vilém z Pernštejna“ apod. Pro upřesnění těchto dat jsem využila publikace Pavla Juřika *Encyklopedie šlechtických rodů*, Praha 2014, s. 113–120.

⁴² Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 261–262. – Schwoy (pozn. 4), s. 106–107. – Viz Krška (pozn. 16), s. 38–40. – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Vostál (pozn. 26), s. 57. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 37–38, 42, 45–46, 49. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 80, 124, 127. – Viz Benešová (pozn. 41), s. 318. – Mráček, *Dějinný nástin* (pozn. 13), s. 15. – Viz Vorel (pozn. 41), s. 74–76, 156. – Viz Šamánková (pozn. 41). – Jaroslav Klenovský, *Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska*, Praha 2018, s. 167. – Lubor Maloň, *Židé v Lipníku nad Bečvou*, Telč 2019, s. 3. – Viz Lapáček (pozn. 38), s. 56. – Viz Prokop (pozn. 41), s. 670.

Janův syn (snad spolu s bratry Jaroslavem a Albrechtem), prodal kvůli zadlužení hornouherskému šlechtici Půtovi z Ludanic, původem z Nitranského regionu.⁴³

Ten městu hned v letech 1553 a 1559 se svým synem Václavem potvrdil a udělil nová privilegia. Roku 1558 bylo potvrzeno i literátské bratrstvo a byli silně podporováni čeští bratři (podpora protestantských církví byla renesančních šlechticů poměrně běžným jevem). Po Půtově smrti, od roku 1559 nebo 1560 do roku 1571, panství držel Václav z Ludanic, poslední mužský potomek rodu. Již roku 1565 je ve městě uváděn i luteránský farář – mezi skupinami luteránů a českých bratří však kontinuálně a neustále vznikaly spory. V roce 1568 byl Lipník stížen morem. Václav městu roku 1569 uděluje další privilegium a rok nato privilegia potvrzuje, ustaluje také městský školský systém. Za vlády Ludaniců se objevují první spory města a vrchnosti, zejména co se týče bránění v uzavírání závětí, obchodě s nemovitostmi či nucení k robotě, a poměry na panství se celkově zhoršily.⁴⁴

Dědičkou helfštýnského panství se stala Kateřina z Ludanic, resp. do jejího zplnoletnění (v sedmi letech roku 1574) spravoval tyto dědičné statky její poručník Zachariáš z Hradce, bývalý moravský zemský hejtman a nejvyšší zemský komorník, za jehož doby bylo helfštýnské panství úředníky rozkradeno a částečně rozprodáno. Roku 1577 však bylo s poručníkem dohodnuto, že městu zůstane většina privilegií.⁴⁵ Majetek tedy následně roku 1580 přechází Rožmberkům sňatkem Václavovy dcery Kateřiny z Ludanic s Petrem Vokem. Téhož roku byla znovu potvrzena privilegia, město ovšem spravovali převážně úředníci. Petr Vok spolu s Kateřinou Helfštýn i Lipník každoročně, roku 1581 a 1582 dokonce pobývali na lipnické radnici. Roku 1584 bylo město zasaženo morem. Za rožmberské vlády byla v Lipníku na nejprudším vzestupu Jednota bratrská (Kateřina i Petr byli jejími členy), konalo se zde několik synod a při té v roce 1587 s bratry stoloval sám Petr Vok. Dne 27. dubna 1594 již Petr Vok majetky prodává Hynku staršímu Bruntálskému z Vrbna, primárně kvůli zděděným rodovým dluhům. působeným nejen bratrem Petra Voka Vilémem, který hojně investoval do rodové

⁴³ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 53. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 129. – Viz Krška (pozn. 16), s. 38. – Mráček, Dějinný nástin (pozn. 13), s. 15. – Viz Vorel (pozn. 41), s. 205. – Viz Šamánková (pozn. 41). – Zdeněk Vybíral, Zánik rodu Ludaniců (Vzestup a pád moravského panského rodu doby předbělohorské), *Časopis Matice moravské* CXV, 1996, č. 2, s. 225. – Viz Lapáček (pozn. 38), s. 59. – Viz Prokop (pozn. 41), s. 670.

⁴⁴ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 261–262. – Viz Schwoy (pozn. 4), s. 107. – Viz Krška (pozn. 16), s. 38. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 49, 53, 60. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 130–131. – Ludanicové, *Muzeum Komenského v Přerově*, <https://helfstyn.cz/o-hradu/historie/historie-hradu-helfstyn/ludanicove>, vyhledáno 22. 3. 2022. – Mráček, Dějinný nástin (pozn. 13), s. 15. – Viz Prokop (pozn. 41), s. 669.

⁴⁵ Viz Gardavský (pozn. 32). – Viz Krška (pozn. 16), s. 39. – Viz Zapletal (pozn. 9), s. 21. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 62–63. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 82–83.

reprezentace. Dluhům nepomohlo ani odlišné náboženské přesvědčení Petra Voka a tím pádem vyčleněnost z politického i společenského života v českých zemích.⁴⁶

Pokud mohlo být do této doby město považováno za ekonomické centrum celého helfštýnského panství, pod vládou Bruntálských z Vrbna se stalo spíše jen vrchnostenským sídelním městem.⁴⁷ Vrbenští byli jako rod celkově nakloněni Němcům, z části i skrze luterskou víru, a město za své vlády poněmčovali, nejvýrazněji obsazením německých úředníků do správních funkcí panství.⁴⁸ V roce 1594 byla opětovně potvrzena městská privilegia, městu byla do správy udělena fara za podmínky, že zde bude dosazován luterský farář, a město bylo znovu zasaženo morem. V roce 1596 nebo 1597 přebírají po Hynku veškeré statky jeho synové Jan, Jiří a Štěpán, ale po jejich rozdělení spravuje helfštýnské panství Jiří starší Bruntálský z Vrbna, nejvyšší moravský sudí, který v téže době potvrzuje městská privilegia. Mezi lety 1605–1607 se v Lipníku šířila další morová epidemie. Zároveň došlo k výraznějšímu odvratu od bratrského učení k luteránství a Jiří Bruntálský měl dát nejpozději k roku 1616 vydat nařízení o netoleranci katolického vyznání. V témže roce získal Jiří pro Lipník právo na další trh od císaře Matyáše Habsburského.⁴⁹ Roku 1619 nebo 1620 se města měli zmocnit slezští povstalci a k roku 1620 polské vojsko při tažení na pomoc císařským vojskům ve třicetileté válce.⁵⁰

Vzhledem k tomu, že se Jiří Bruntálský z Vrbna účastnil stavovského povstání z pozice moravského direktora, byl po bitvě na Bílé hoře zatčen v Olomouci a vězněn na Špilberku v Brně, kde také zemřel. Nato, roku 1621, byl Lipník obsazen knížetem Gabrielem Betlenem ze Sedmíhradska za doprovodu markraběte Jana Jiřího Krnovského a Valachů, kteří odolávali útokům císařského vojska Ferdinanda II. Habsburského.⁵¹ Roku 1622 pak město žádá císaře o milost, kterážto je mu udělena, helfštýnské panství však za účast na stavovském povstání ztratilo všechna privilegia, bylo stejného roku konfiskováno a 16. 4. 1622 darováno kardinálu

⁴⁶ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Schwoy (pozn. 4), s. 107. – Viz Krška (pozn. 16), s. 39–40. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 70. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 133. – Zapletal, Počátek lipnického zámku (pozn. 10), s. 98. – Viz Šamánková (pozn. 41). – Viz Maloň (pozn. 42), s. 21. – Viz Lapáček (pozn. 38), s. 65. – Jaroslav Pánek – Robert Šimůnek – Vratislav Vaniček, Páni z Rožmberka. Nástin historie rodu, in: Peter Balog et al., *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011, s. 86.

⁴⁷ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29).

⁴⁸ Viz Baďura (pozn. 8), s. 135. – Viz Šamánková (pozn. 41).

⁴⁹ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 262. – Viz Berger (pozn. 26), s. 286. – Viz Krška (pozn. 16), s. 39–40. – Viz Zapletal (pozn. 9), s. 10, 12. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 57. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 73–74, 76, 79–80, 82. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 63, 85, 134–135.

⁵⁰ Viz Schwoy (pozn. 4), s. 105. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 57.

⁵¹ Viz Schwoy (pozn. 4), s. 105. – Viz Krška (pozn. 16), s. 40. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 57. – Viz Lapáček (pozn. 38), s. 68.

Františku z Dietrichsteina, nově jmenovanému gubernátoru Moravy, za služby státu a církvi, a zapojeno do rodinného fideikomisu, ve kterém zůstalo až do roku 1858.⁵²

Od konfiskace v Lipníku probíhala silná protireformace – ještě do 28. 9. 1622 museli Lipník opustit všichni nekatoličtí kazatelé, 2. 8. 1622 sem byli povoláni tři jezuité, ti „čistili“ farní kostel od protestantských pozůstatků a už 7. 8. 1622 začali kázat. Mezi lety 1622–1624 bylo město opětovně stíženo morem a ke konci i hladomorem, v roce 1622 navíc i pustošeno Valachy pod vedením Adama Čejkovského z Víckova po jejich vyhnání z Helfštýna císařským vojskem. Dne 6. 5. 1623 skončila jezuitské působení v Lipníku a téhož roku se zde na rok usadila Valdštejnova armáda. Na konci září 1624 byli z města vyhnáni snad poslední nekatolíci a ještě téhož roku jezuité město opustili po úspěšném převrácení většiny obyvatel zpět na katolickou víru. Stejněho roku město zasáhl mor. V srpnu roku 1626 mělo být město ještě obléháno (ale nedobyto) hrabětem Arnoštem z Mansfeldu a vévodou Janem Arnoštem Sasko-Výmarským, přitáhlo však vojsko císařské, které město zpustošilo.⁵³

Po obratu obyvatel zpět ke katolické víře a obraně Lipníka při obléhání byla městu kardinálem Františkem z Dietrichsteina v listině z 10. května 1628 všechna privilegia navrácena a rozhojněn městský znak.⁵⁴ Popsán je v listu jako „*štíť se třemi poli, z nichž dolní, které vrchu štítu špicí dosahuje, jest černé a v něm lev žlutý s rozedřenou tlamou pod královskou korunou stojící a v zelené hoře zadníma nohama vězící, horní dvě pole pošikem ležící sou žluté a červené a v tom každém dvojím poli dva nože z erbu našeho, navrchu pak toho štítu klobouk knížetčí červený, ...*“.⁵⁵ [2] V této podobě byl následně znak s drobnými variacemi využíván až do konce 2. světové války, kdy byly dietrichsteinské přídávky odstraněny spolu s korunou. Stejnou listinou je svoleno i k pečetění červeným voskem.⁵⁶ Roku 1629 udělil císař Ferdinand II. Habsburský Lipníku právo pořádat další jarmark. Roku 1634 kardinál František z Dietrichsteina pozval do Lipníka piaristy po písemné komunikaci se samotným zakladatelem

⁵² Viz Krška (pozn. 16), s. 41. – Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Izák (pozn. 11), s. 12. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 90, 113–115. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 138. – IPa, LK, MK [Ivana Panochová – Lubomír Konečný – Martin Krumholz], Místodržitelé knížata Karel z Liechtensteina a kardinál František z Dietrichsteina, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 442. – Viz Šamánková (pozn. 41). – Viz Prokop (pozn. 41), s. 984.

⁵³ Viz Schwoy (pozn. 4), s. 105. – Viz Krška (pozn. 16), s. 41. – Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 278. – Viz Izák (pozn. 11), s. 12, 14. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 57–58. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 117. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 138. – Vít Mišaga, *Kristián IV., Mansfeld a vpád do Slezska a na Moravu. Vybrané kapitoly z dějin dánské fáze třicetileté války* (dizertační práce), Ústav českých dějin FF UK, b. m. 2014, s. 155.

⁵⁴ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Wolny (pozn. 5), s. 278. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 140.

⁵⁵ Bohdan Vala, Vrácení privilegií městu Lipníku nad Bečvou kardinálem Františkem z Dietrichštejna roku 1628, in: *Sborník Státního okresního archivu v Přerově 1993*, Přerov 1993 (nestránkováno).

⁵⁶ Viz Seichterová – Štěpán (pozn. 37), s. 38–45.

řádu sv. Františkem Kalasanským; piaristé zabrali původní bratrský dům na předměstí a postupně jej přestavovali do podoby koleje.⁵⁷

Po smrti kardinála Františka z Dietrichsteina v roce 1636 vládu nad lipnickým panstvím převzal jeho synovec Maxmilián z Dietrichsteina, kníže a zemský hejtman, který majetkům neužíval, ale po dobu šesti let je pronajímal bývalému důchodnímu písaři Václavu Bánovskému. Přesto však roku 1638 obyvatelům Lipníka potvrdil privilegia. Roku 1643, po začátku švédských válek, bylo 5. 7. město obsazeno švédským plukovníkem Dörflingem (spolu s generálem Torstensonem), který vyžadoval výpalné od bohatšího židovského obyvatelstva a při ústupu poničil hradby. Hned po něm přijela vojska císařská, která město okrádala. Na konci října 1645 pak bylo město vypleněno pod vedením švédského generála Königsmarka a v roce 1646 obléháno Švédy pod vedením Wittenberga – v této době je město drancováno a jsou dokonce odváděni rukojmí. Švédové město obléhali až do roku 1650. Po konci třicetileté války se situace zklidnila, nicméně se město po švédských nájezdech dostalo do finančních problémů, zejména kvůli „výkupným“ pro okupující armády.⁵⁸

Roku 1655 přechází dědictví lipnického panství na Maxmiliánova syna Ferdinanda z Dietrichsteina, zemského hejtmana, za jehož doby město snad nejvíce strádalo a kvůli turecké válce, vypovězené císaři Leopoldovi, zde byla neustále přítomna císařská vojska. Piaristé se v této době věnovali přestavbě klášterního komplexu.⁵⁹ Roku 1698 panství přebírá Ferdinandův syn Leopold z Dietrichsteina, nejvyšší komoří, za jehož doby dochází k selským nepokojům a Lipník je následkem toho k roku 1702 vydrancován.⁶⁰

3 Vývoj architektury města v renesanci

Město se v předlokačním období, 11. a 12. století, rozvíjelo při orientovaném kostele, snad předchůdci dnešního kostela sv. Jakuba, severně od tudy probíhající stezky – již tehdy snad existovaly dvě „ulice“ na místě dnešní Losertovy a Palackého. Dřevěné domy byly stavěny i směrem na jih. Asi o 200 metrů dále následně vznikla nová komunikace ze západu na východ (cesta mezi pozdější Hranickou a Oseckou bránou – architektonické útvary na jejich místě existovaly od raného 14. století, kupříkladu samotná Hranická brána však byla budována na konci 15. století), na které se utvořilo obdélné náměstí. Obě ulice byly modifikovány pozdějšími

⁵⁷ Viz Wolny (pozn. 5), s. 278. – Viz Izák (pozn. 11), s. 14–15. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 139–140.

⁵⁸ Viz Wolny (pozn. 5), s. 278. – Viz Schwoy (pozn. 4), s. 106. – Viz Krška (pozn. 16), s. 42. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 58. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 139–140, 147–148, 151. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 142–143. – Mráček, Dějinný nástin (pozn. 13), s. 19.

⁵⁹ Viz Krška (pozn. 16), s. 43. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 58.

⁶⁰ Viz Vostál (pozn. 26), s. 59. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 147.

přístavbami. Po lokaci Lipníka po polovině 13. století bylo město západovýchodními a severojižními ulicemi děleno na celek šestnácti bloků domů, v průběhu času doplněných o další čtyři bloky. Domy byly vždy budovány na hloubkových úzkých parcelách.⁶¹ Každopádně se však Lipník rozrůstal postupně a organicky, neleží totiž na zcela jednotném pravoúhlém rastru – z ptačí perspektivy se půdorys města jeví být na pomezí čtverce a oválu) a ani domovní parcely nejsou jednotných rozměrů.⁶² [3] Město mělo být již kolem poloviny 13. století nějakým způsobem ohrazeno, na západní straně navíc už tehdy přiléhalo k řece Bečvě, přesměřované do příkopu.⁶³ Předpokládá se, že dochovaný půdorys města, čtvercové náměstí s vybíhajícími ulicemi z nároží a jednoblokovou zástavbou po stranách (vyjma až trojblokové na straně východní), vznikl mezi lety 1294–1330. Později byl za ne úplně jasných okolností dostaven blok zástavby s radnicí přímo na ploše náměstí, utvářející tak jménu města příhodný tvar písmene L.⁶⁴

Před polovinou 14. století byly měšťanské domy v jádru kolem náměstí a hlavních ulic nejspíš dřevěné, převážně přízemní, pouze výjimečně patrové, nepřesahující výškovou úroveň opevnění.⁶⁵ K roku 1378 pak mělo město určitý druh opevnění.⁶⁶ Do roku 1406 byl na severní straně města vybudován výše zmíněný kostel sv. Jakuba Většího jako gotická hala.⁶⁷ Do poloviny 15. století byly v opevnění vybudovány dvě hranolové věže s městskými branami ve východní a západní frontě, ve středu jižní a severní fronty fortifikace byly dvě nižší hranolové věže, následně střídané věžemi a okrouhlými baštami se střílnami.⁶⁸

Do roku 1470 probíhá asi největší rozmach budování vnějších hradeb, další rozmach pak přišel s rokem 1479 a olomouckým mírem, potvrzujícím rozdělení území českého království mezi Vladislava Jagellonského a Matyáše Korvína, z jehož uherského dvora do

⁶¹ Zdeněk Gardavský, Lipník nad Bečvou (okres Přerov), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 164. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 20. – Kostely, kaple, zvonice, meditační zahrada, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/kostely-kaple-zvonice-meditacni-zahrada/d-1045/p1=63>, vyhledáno 11. 4. 2022. – Viz Hosák (pozn. 15), s. 24. – Zdeněk Fišera, *Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2007, s. 124. – ZG [Zdeněk Gardavský], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550* III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 165, č. kat. 79.

⁶² Viz Razím (pozn. 37), s. 157. – Jiří Gwuzd, Územně plánovací dokumentace města Lipníku nad Bečvou, *Památky a příroda* VII, 1982, č. 3, s. 142.

⁶³ Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Gardavský, Městské hradby (pozn. 61), s. 165.

⁶⁴ Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Razím (pozn. 37), s. 156. – Bohumil Samek, Lipník nad Bečvou, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J-N*, Praha 1999, s. 349, č. kat. 494.

⁶⁵ Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 164. – Bohumír Indra, K renesančnímu stavitelství na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Pramenné zprávy o vlašských a domácích stavitelích a kamenících do 30leté války, *Časopis Slezského muzea, řada B XV*, 1966, s. 128.

⁶⁶ Viz Hajduk (pozn. 7), s. 24.

⁶⁷ Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 164.

⁶⁸ Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 164. – Gardavský, Městské hradby (pozn. 61), s. 165.

českých zemí mimo jiné proudila renesance.⁶⁹ Do období renesance sice přetrvaly původní vysoké dřevěné štíty měšťanských domů, za Pernštejnů však byly přetransformovány do vysokých atik nebo obloučkových štítů. V renesanční době bylo panorama města doplněno čtrnácti věžemi, jak gotickými, tak renesančními.⁷⁰

V roce 1488 zaznamenáno zesilování městského opevnění, a to do formy dvou hradebních pásem s válcovými baštami.⁷¹ Svá sídla poctivě opevňovali kupříkladu právě Pernštejnové, za jejichž doby jsou ostatně inovovány i zdejší hradby.⁷² Již roku 1500 zde snad měl stát bratrský sbor, resp. v neisté podobě pravděpodobně existoval už před prvním bratrským farářem zaznamenaným roku 1480. Před rožmberskou přestavbou ke konci 15. století každopádně existoval komplex bratrského sboru se hřbitovem a domu se špitálem a školou.⁷³ Za vlády Jana, jednoho z posledních Pernštejnů na zdejším panství (1521–1548), byly od snad základu znovu přestavovány hradby.⁷⁴

Ve 20. letech 16. století se na Olomoucku začíná šířit renesanční styl v měšťanské společenské třídě,⁷⁵ dalo by se tedy předpokládat, že v podobné době začínalo docházet k postupné transformaci měšťanských domů do renesanční podoby i v Lipníku. Výrazněji se však začíná prosazovat v perňštejnských stavebních projektech od třicátých let 16. století a převládá pak od 2. poloviny 16. století až do třicetileté války – právě v této době působí ve městech značný počet italských řemeslníků.⁷⁶ Nový sloh se zato příliš nešířil v sakrální architektuře, protože katolická církev ani v průběhu 16. století nedisponovala velkým finančním kapitálem.⁷⁷ V Lipníku tak v tomto kontextu z dodnes dochovaných památek došlo

⁶⁹ Miroslav Plaček, Feudální sídla a městské fortifikace na Olomoucku 1400–1550, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 134. – Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 164. – IH [Ivo Hlobil], Olomoucký mír a městská reprezentace, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 327. – Kateřina Kubínová – Klára Benešová, Umění a architektura období 800–1500, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 72.

⁷⁰ Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 164.

⁷¹ Viz Krška, Z minulosti (pozn. 16), s. 38.

⁷² Viz Plaček (pozn. 69), s. 134.

⁷³ Viz Krška (pozn. 16), s. 39. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 45. – Božena Musilová, Piaristé v Lipníku nad Bečvou, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/piariste-v-lipniku-nad-becvou/d-1049/p1=51>, vyhledáno 10. 4. 2022.

⁷⁴ Viz Hajduk (pozn. 7), s. 49.

⁷⁵ Ivo Hlobil, Raná renesance na Olomoucku, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 65.

⁷⁶ Bohumír Indra, Malířské dílny a malíři ve městech severovýchodní Moravy a těšínského Slezska od 16. století do osmdesátých let 17. století (I.) (Příspěvek k dílu Umělecké památky Moravy a Slezska), *Časopis slezského muzea. Série B*, XXXIX, 1990, s. 139.

⁷⁷ Ivan Prokop Muchka, Architektura katolické obnovy, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 402.

pouze k založení synagogy (a židovské školy) v průběhu 30. let 16. století a k úpravám kostelních věží, které budou detailněji zpracovány později v katalogu.⁷⁸

Od poloviny 15. století se nejpozději do první třetiny 16. století jako celek formuje při hradbách v západní části města (primárně dnešní ulice Perštýnská a B. Vlčka), po obou stranách Osecké brány, židovská čtvrť. Pro židovské komunity bylo od středověku poměrně typické osidlování ulic po okrajích města. Od konce 16. století se židovská čtvrť rozrostla i při druhé, Hranické, městské bráně, na dnešní Staré ulici. V Lipníku Židé sídlili pouze na vnitřním okraji města, nikoli jinde za hradbami či na předměstí a za možnost pobytu ve městě a jakousi ochranu museli po většinu minulosti platit vlastníku panství. Židovské osídlení bylo v Lipníku atypické svou rozptýleností kolem městského centra, nejednalo se o typickou uzavřenou čtvrť, „vydělenou“ z organismu města. Typické formě židovské čtvrti se v Lipníku vymyká také absence úzkých uliček a soutek. Židovské domy byly příčné dvoutraktové dispozice s valenými klenbami, občas s lunetami či nahrazeny plackovými nebo trémovými stropy. Odlišné jsou židovské domy, které byly odkoupeny od křesťanů, když ke konci 16. století již nezbývalo volného místa pro výstavbu kolem hradeb – disponují podloubím a rozsáhlejší dispozicí, nejvíce z typologie židovských domů vyčnívá č. p. 661 na ulici B. Vlčka, obdobný jako ostatní domy na náměstí. Domy č. p. 613, 614, 624 a 654 včlenily hradební zeď přímo do svého celku.⁷⁹

Roku 1540 byla poprvé zaznamenána existence synagogy, vystavěné ve 20. či 30. letech 16. století, situované při západní části hradeb. Židovská modlitebna či chrám zde však s největší pravděpodobností existoval již po první polovině 15. století, snad na shodném místě, jako byl vystavěn dochovaný objekt. Budova nese reminiscence pozdní, vladislavské, gotiky ve třech polích síťové klenby o žebrech hruškové profilace, doplněné hladkými kruhovými svorníky. [4] Synagoga je nejjihnější objektem v zástavbě Perštýnské ulice (č. p. 653) a je vestavěna v „nároží“ parkánové hradby, ze západu a jihu ji částečně obklopuje její rondel. Pozůstatek vnitřního hradebního okruhu je dochován ve formě západní zdi synagogy, do zdiva byla dodatečně proražena dvě okna. Čtvercový hlavní sál ve středním traktu synagogy je mírně zapuštěn pod úroveň terénu, jak bylo typické pro středověké synagogy, a je navíc převýšen, severní boční část s nadsazenou ženskou tribunou je usazena výše. Sál je se severní předsíní pod emporou propojen oblouky arkád. Tribuna je zaklenuta křížovou klenbou, podklenuta

⁷⁸ Viz Krška (pozn. 16), s. 40. – Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Markéta Tichá, Židovské město, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/zidovske-mesto/d-1050/p1=51>, vyhledáno 11. 4. 2022.

⁷⁹ Viz Krška (pozn. 16), s. 40. – Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Tichá (pozn. 78). – Viz Indra (pozn. 10), s. 98. – Viz Klenovský (pozn. 42), s. 167.

valeně se styčnými i nestyčnými výsečemi a s prostorem hlavního sálu propojena třemi širokými průhledy se segmentovým záklenkem. Zbývající prostor po jižní straně objektu byl zřejmě původně využit pro rituální lázně. Chrám byl rozšířen mezi lety 1607–1608 o severní trakt s ženskou tribunou a původní mužskou předsíní pod ní, roku 1656 a 1845 obnoven a v 70. letech 19. století byl jeho prostor zvětšován znovu, tentokrát o trakt jižní. Mezi lety 1948–1950 byl upraven na kostel Církve československé husitské.⁸⁰ Lipnická synagoga je nejstarší na Moravě a druhá nejstarší v České republice.⁸¹ Roku 1541 bylo vybudováno předměstí Novosady jižně od hradeb směrem k Bečvě,⁸² tedy stejné předměstí, kde byl později vybudován kupříkladu zámek.

Výraznější proměna měšťanských domů do renesančního slohu probíhala od doby vlády Půty z Ludanic v 50. letech 16. století a pokračovala dále v období Hynka Bruntálského, tedy ke konci 16. století. Uplatňoval se mázhauzový typ domu s trémovými stropy v patrech a atikovým završením průčelí, typickým spíše pro Moravu. Již od gotického období se využívalo dispozice domu složené ze síně, možné další přední komory (v tom případě dvoutraktu), navazující zadní komory a úzkého průchodu do dvora v přízemí. V interiérech začínalo být využíváno valených kleneb s výsečemi, často doplňovaných štukovými hřebínky. Z renesanční doby zůstaly primárně dochované klenby s vytaženými hřebínky (např. dům č. p. 8, 10 a 14 na Náměstí T. G. Masaryka), v menším počtu pak atikové štíty domů – ze starších příkladů se dochoval štít domu č. p. 47/27 na náměstí, završený atikou s obloučky (dům je mimo jiné zajímavý i pozdně renesančním dřevěným vyřezávaným portálem), [5, 6] z mladší doby fasáda a konzolová římsa domu č. p. 33/2 ve Staré ulici.⁸³ [7] V kontextu města výjimečná

⁸⁰ Viz Baďura (pozn. 8), s. 155. – Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 164. – IK-HR [Irena Kubešová – Helena Richterová], heslo Synagoga, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 166–167, č. kat. 80. – rk [Radmila Kokaislová], 34678/8-481 Kostel Církve československé husitské, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 177. – Viz Klenovský (pozn. 42), s. 168–169. – Viz Maloň (pozn. 42), s. 16–18.

⁸¹ Židovské památky a hřbitovy, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/zidovske-pamatky-a-hrbitovy/d-1055/p1=51>, vyhledáno 11. 4. 2022.

⁸² Viz Krška (pozn. 16), s. 38. – Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Židovské památky (pozn. 81). – Viz Šamánková (pozn. 41).

⁸³ Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 164. – Náměstí a okolní ulice, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/namesti-a-okolni-ulice/d-1056/p1=51>, vyhledáno 10. 4. 2022. – Měšťanský dům, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-539634>, vyhledáno 16. 4. 2022. – Měšťanský dům, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-538002>, vyhledáno 16. 4. 2022. – jb [Josef Březina], 28184/8-2573 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 197. – jb [Josef Březina], 25574/8-2574 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 199. – jb [Josef Březina], 40773/8-2577 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 200. – Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961, s. 43–44.

renesanční síň dekorovaná sítí hřebínků se dochovala v domě č. p. 36 na ulici 28. října.⁸⁴ Výrazným prvkem jsou také souvislé úseky podloubí rozmístěné po obvodu náměstí, někdy taktéž zaklenuty valeně s výsečemi a dochovány s vytaženými hřebínky, jako např. u domu č. p. 20 na ulici 28. října, nebo č. p. 91 na Náměstí T. G. Masaryka.⁸⁵ [8] Řada domů v historickém centru později prošla úpravami fasád nebo celkovými přestavbami v historizujících slozích.

První zmínka o již dříve existující bratrské modlitebně na Zborské ulici (dnešní ulice Bratrská), tedy na předměstí Lipníka, se objevila již roku 1585.⁸⁶ Nový bratrský sbor v převážně gotickém slohu, včetně hřbitova a doplňující panorama města svou výraznou severní věží završenou arkádovým ochozem, byl zafinancován až mezi lety 1590–1593 Petrem Vokem z Rožmberka. Postavit jej měl na místě starého sboru, odbourávaného od 26. 3., rožmberský stavitel.⁸⁷ Věže sakrálních (kostely, modlitebny) i profánních (radnice) staveb jsou právě nejčastěji dochovaným pozůstatkem renesance. Od rané fáze slohu pro ně byl typický relativně pravidelný půdorys o délce strany mezi 7 a 9 metry, každopádně úměrný k velikosti a významu přiléhající stavby. Oproti gotice nebyly věže příliš zdobené, spíše s doplňky pro vyjádření tektoniky či funkce.⁸⁸ Bratrský sbor byl později, ve druhé třetině 17. století, převřecen na katolický kostel sv. Františka Serafinského,⁸⁹ nicméně badatelé se na jeho historii neshodují.⁹⁰

⁸⁴ jb [Josef Březina], 28737/8-2588 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 212.

⁸⁵ jb [Josef Březina], 22053/8-470 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 203. – jb [Josef Březina], 15385/8-465 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 227.

⁸⁶ Viz Zapletal (pozn. 9), s. 3.

⁸⁷ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Viz Krška (pozn. 16), s. 40. – Miroslav Novotný, *Poslední Rožmberkové v průsečících náboženských světů*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 359. – Viz Indra (pozn. 76), s. 139. – Zapletal, *Lipenské nekatolické chrámy* (pozn. 10), s. 77–80. – Mráček, *Kronikáři lipenští* (pozn. 13), s. 24.

⁸⁸ Hana Myslivečková, *Architektura věží pozdní gotiky a rané renesance na Olomoucku*, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 137–139. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 135.

⁸⁹ Viz Zapletal (pozn. 9), s. 12–13.

⁹⁰ Většinou panujícím názorem, podávaným kupříkladu Florianem Zapletalem (Zapletal 1930 – Zapletal 1932 – Zapletal 1935a), Janem Bomberou (Bombera 1949) a dalšími je, že kostel sv. Františka byl přestavěn z původního bratrského sboru. Jan Baďura (Baďura 1919, s. 70, 95, 100) ovšem publikoval domněnky, sic poměrně chaotického rázu, že na dnešní Bratrské ulici stával jak kostel, tak bratrský sbor. Za sbor označuje luteránský kostel sv. Kateřiny, a právě jemu přisuzuje založení Petrem Vokem roku 1590. Podle něj měl mít věž se zvonem, budova měla být opatřena šesti gotickými a jedním kulatým oknem, oltářem a měl se kolem něj rozkládat bratrský hřbitov. Roku 1613 měl být stejně jako většina města zasažen požárem, následně roku 1622 proměněn na soukromou kapli, uzavřen k roku 1784 a roku 1789 prodán vrchnosti, změněn na sýpku a pak na kanceláře. Dále uvedl, že kostel sv. Trojice byl oním, převřeceným na chrám sv. Františka, který měl být nejspíše přestavěn roku 1610, což by ale neodpovídalo jeho údajnému zasvěcení ke cti kardinála Dietrichsteina, přebírajícímu lipnické panství roku 1622 (Krška 1965, s. 41). Základ těmto domněnkám každopádně položil již Gregor Wolny ve svých topografiích (Wolny 1835 – Wolny 1863), ve kterých co se týče bratrského sboru publikoval poněkud komplikované a nepochopitelné spekulace vzešlé z neurčité směsi informací, nadále nekriticky přebírané mladšími badateli (Hosák 2004, s. 632–633 – Fišera 2006, s. 129). Pro účely bakalářské práce se nicméně přikláním k mnohem věrohodněji zpracovaným informacím ve výše zmíněných textech Floriana Zapletala a pracuji s tezí, že kořeny kostela sv. Františka Serafinského sahají do konce 16. století.

Privilegiem roku 1594 bylo svoleno k výstavbě nových židovských domů.⁹¹ K roku 1595 objednalo město výmalbu městského a panského erbu na domě Jiřího Hrbáčka na náměstí, který postavili vlašští zedníci Hans/Hons a Kryštof.⁹² Roku 1596 došlo ke zvýšení věže farního kostela a jejímu doplnění arkádovým ochozem po vzoru kostela bratrského.⁹³ Mezi lety 1597–1609 Jiří Bruntálským z Vrba vystavěn zámek jednokřídlé dvoupatrové dispozice západně od kostela sv. Františka Serafinského, čímž jihozápadně od jádra vzniká druhé městské centrum.⁹⁴ Roku 1600 došlo kupříkladu k založení nového hřbitova severozápadně za hradbami, kolem kterého prováděl stavbu zdi zednický mistr Pavel Vlach, další zvyšování hradeb nebo vyhloubení prostor pod věží farního kostela, využívaných jako skrýš.⁹⁵ Roku 1607 byly opětovně zvyšovány hradby.⁹⁶ V roce 1609 byla vystavěna zvonice při farním kostele.⁹⁷

Jiří Bruntálský z Vrba dal také v roce 1610 vystavět německým občanům města luteránský kostel sv. Trojice západně od zámku ve stále přetrvávajícím gotickém slohu. Jednalo se o jednolodní prostor, jak bylo pro luteránské chamy renesanční doby typické, se šesti vysokými kružbovými okny v severní a jižní zdi, doplněný o nižší a užší chór s oltářem a zdi perforovanými dvěma kulatými okny, předsíní jakožto poddanským vstupem ze severu a vrchnostenským vstupem z jižní oratoře nad klenutou sakristií. Ta byla přístupná z nádvoří zámku. Půdorys zakončovala západní věž s jedním zvonem a cibulovou střechou s lucernou. Loď kostela byla završena dřevěným kazetovým stropem a sedlovým zastřešením, na východě ukončeným zděným štítem. Autorem stavby byl pravděpodobně domácí umělec, dle popisu se na svou dobu jednalo o stylově poměrně opožděnou a jednoduchou stavbu. Z původní podoby luteránského kostela se zachoval pouze prostor lodi, zbytek objektu byl stržen při znovuvyužití prostoru jako sýpky.⁹⁸ Objekt se svým provedením volně řadil ke architektonickým realizacím luteránské šlechty jak na Moravě, tak kupříkladu v Branné – všechny využívaly gotických reminiscencí, ale zároveň sjednocovaly prostor v rámci ploše zastřešeného jednolodí.

Přebrala jsem taktéž Zapletalovu terminologii, rozlišující bratrský dům jako faru a sbor jako chrám (Zapletal 1932, s. 40), jejichž zaměňování patřilo mezi další z problémů starších publikací.

⁹¹ Viz Krška (pozn. 16), s. 40–41.

⁹² Viz Indra (pozn. 76), s. 144. – Viz Indra (pozn. 65), s. 145.

⁹³ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Krška (pozn. 16), s. 40.

⁹⁴ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Baďura (pozn. 8), s. 134. – Viz Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace (pozn. 29). – Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 165. – Zapletal, Počátek lipnického zámku (pozn. 10), s. 98.

⁹⁵ Viz Hajduk (pozn. 7), s. 76. – Viz Baďura (pozn. 8), s. 135. – Viz Indra (pozn. 76), s. 144.

⁹⁶ Viz Baďura (pozn. 8), s. 135.

⁹⁷ Gardavský, Lipník (pozn. 61), s. 165. – Karel Svoboda, Umění v dějinách města Lipníka nad Bečvou, in: Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012, s. 48.

⁹⁸ Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29). – Viz Krška (pozn. 16), s. 40. – Viz Indra (pozn. 76), s. 139. – Zapletal, Kostel sv. Trojice (pozn. 10), s. 38–40. – Jarmila Krčálová, Kostely české a moravské renesance. Příspěvek k jejich typologii, *Umění XXIX*, 1981, č. 1, s. 18.

K obdobnému typu se v Lipníku řadil i o málo starší bratrský sbor, taktéž nejspíše sjednocené jednolodí.⁹⁹ Kostel sv. Trojice byl v době protireformace po roce 1620 převěšen na kostel sv. Kateřiny, později, roku 1784, zrušen a prostor nadále sloužil jako panská sýpka a od roku 1903 jako kanceláře velkostatku.¹⁰⁰

Dne 14. 4. 1613 bylo město výrazně poškozeno požárem šířícím se ze zámku, který zničil na dvě stě domů, radnici, věznici, částečně kostel sv. Františka a věž kostela sv. Jakuba Většího, fara, škola, nemocnice i zvonice při kostele sv. Jakuba.¹⁰¹ Na obnově zástavby městských domů se podílel i Benedikt Vlach zedník.¹⁰² V roce 1633 bylo v požáru, způsobeného pečením chleba v domě perníkáře Honse Pulky, zničeno kolem čtyřiceti domů a sedm dalších v západní židovské čtvrti, škola, poničen kostel sv. Jakuba.¹⁰³ Roku 1634 se do opraveného bratrského domu přesunuli nově příchozí piaristé, bývalý bratrský sbor musel být také převěšen již k tomuto roku. Již v letech 1637–1641 bratrský dům skrovně přestavovali, ovšem v nedostačujícím rozsahu.¹⁰⁴ Švédský plukovník Dörfling roku 1643 poničil hradby při ústupu z města.¹⁰⁵ Třicetiletá válka však celkově pozastavila jakýkoli rozvoj města, navíc v jejím průběhu byla zničena třetina domů a architektura ve vývoji dočasně zakrnula.¹⁰⁶

Od roku 1655 bylo dále opevňováno město.¹⁰⁷ Piaristé mezi lety 1660–1670 částečně na náklady Maxmiliána z Dietrichsteina postupně odbourávali bratrský dům a stavěli novou kolej. Nato, roku 1673–1674, založili školu, plánovanou již od roku 1671.¹⁰⁸

K doložení alespoň přibližné původní podoby staveb období renesance v Lipníku poslouží nejlépe dobové veduty. Patrně nejvýznamnější a nejčinnější renesanční vedutista, Jan Willenberger, zachytil roku 1594 mimo jiné i podobu Lipníka nad Bečvou. [9] Jedná se sice o poměrně schematický záznam města, nevyužívající jakýchkoli pravidel perspektivy, nasměrovaný snad od jihozápadu (dá se však předpokládat, že vedutisté své obrazy skládali vícehledově, tak, aby zachytili veškeré významné památky v dané lokalitě), přináší však

⁹⁹ Ondřej Jakubec, *Modalita a konfesionalita sakrálních staveb v českých zemích 16. a počátku 17. století*, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (edd.), *In puncto religionis. Konfesní dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy*, Praha 2013, s. 63.

¹⁰⁰ Viz Zapletal (pozn. 9), s. 10. – Viz Svoboda (pozn. 97), s. 49.

¹⁰¹ Viz Krška (pozn. 16), s. 39. – Viz Hajduk (pozn. 7), s. 80. – Mráček, *Kronikáři lipenští* (pozn. 13), s. 24.

¹⁰² Viz Indra (pozn. 65), s. 146.

¹⁰³ Viz Krška (pozn. 16), s. 42. – Viz Schwoy (pozn. 4), s. 105–106. – Viz Izák (pozn. 11), s. 16. – Mráček, *Kronikáři lipenští* (pozn. 13), s. 26.

¹⁰⁴ Viz Musilová (pozn. 73). – ts, af [Tomáš Sedoník – Aleš Filip], *Lipník nad Bečvou (Přerov). Bývalá kolej piaristů s kostelem sv. Františka Serafinského a s gymnasiem*, in: Dušan Foltýn a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 413.

¹⁰⁵ Viz Schwoy (pozn. 4), s. 106. – Viz Krška (pozn. 16), s. 42. – Viz Vostál (pozn. 26), s. 58.

¹⁰⁶ Viz *Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace* (pozn. 29). – Viz Musilová – Gladišová (pozn. 29).

¹⁰⁷ Viz Vostál (pozn. 26), s. 59.

¹⁰⁸ Viz Krška (pozn. 16), s. 43. – Viz Musilová (pozn. 73). – Viz Sedoník – Filip (pozn. 104), s. 413.

alespoň základní informace o provedených architektonických realizacích před koncem 16. století. Nejvýraznějšími objekty jsou jednoznačně dva z lipnických kostelů – nalevo kostel sv. Jakuba Většího a napravo nově vybudovaný bratrský sbor. Bratrský sbor je tedy již k roku 1594 zachycen se dvojicí věží, z nichž je pouze jedna vyvedena v plné výši, což se shoduje s předpokladem, že nikdy nebyla dokončena. Průčelí chrámu je vyobrazeno jako završené vysokým trojúhelným štítem, navazujícím na strmou sedlovou střechu, a prolomené pouze jedním portálem a jedním velkým oknem v ose nad vstupem, snad dnes zazděným oknem kruhovým.

Zvláštěností je viditelně zachycený ochoz, završující západní věž kostela sv. Jakuba – přestavba věže, doplňující ji o arkádový ochoz přitom proběhla až k roku 1596. Vystává proto otázka, zda byla věž před rokem 1596 završena ochozem odlišným, snad nepříliš vysoké umělecké hodnoty, který byl následně při přestavbě nahrazen ochozem „modernějším“. Tento scénář, ačkoli v odborné literatuře nezaznamenán, se mi zdá být pravděpodobným, primárně proto, že opevnění již od počátku století obíhalo těsně kolem kostela, tedy bylo potřeba vysokého pozorovacího bodu pro případné varování před nebezpečím.

Věž, čnicí uprostřed kompozice, lze pak s největší pravděpodobností identifikovat jako původní věž radnice, která měla stát v jihovýchodním nároží jednoho z objektů snad již v raném 16. století, předtím, než zanikla v mladších přestavbách. Nižší vížky, jedna, rámuje kompozici nalevo, a druhá, usazená mezi radnicí a bratrským sborem, náleží k městskému opevnění. S největší pravděpodobností se jednalo o věže branské – vlevo Oseckou a vpravo Hranickou. Je patrné, že věže nebyly jednotného vzhledu, Osecká věž byla vyšší a subtilnější, přičemž věž Hranická naopak nižší a snad masivnější, což by mohlo vysvětlovat i údajné větší stáří stavby. Ostatní měšťanská zástavba uvnitř hradebního okruhu je viditelná jen minimálně, což napovídá výstavbě domů pouze do takové výšky, aby opevnění z bezpečnostních důvodů nepřečnívaly.

V popředí veduty je pak znázorněno opevnění, ze kterého jsou prakticky viditelná obě hradební pásma – jak hlavní, vnitřní okruh, tak hradba parkánová. Tomu napovídá jak zobrazení jednoho z rondelů v popředí radniční věže, tvořeného hradbou parkánovou, zároveň hradby završené cimbuřím, tedy prvku, využívaném pro vnitřní hradební okruh, a jedné z bašt, vestavěných taktéž v hlavní hradbě, na vedutě umístěné nalevo od radniční věže. Jedná-li se však o tuto baštu, je zobrazena prakticky ve stejné velikosti, jako věže branské, což se zdá být nekorektním měřítkem, zvláště srovnám-li vysokou „baštu“ s další, o polovinu nižší baštou, v zobrazení prokazatelně navazující na vnitřní hradbu. Tato vysoká bašta či věž však není identifikovatelná s žádnou jinou stavbou, která by soudobě v Lipníku existovala – ačkoli by se její podoba dala připsat dochovanému exteriéru zvonice, ta roku 1594 ještě nebyla vybudovaná,

a žádná další věž na území města nebyla zaznamenána. Přikláním se tak k názoru, že se snad pouze jednalo o umělcův pokus o naznačení perspektivy, tedy zvětšení objektu v popředí, nebo že autor snad omylem sloučil dvě fronty opevnění v jednu, a tak měla být ona menší bašta součástí hradby parkánové a bašta vysoká součástí hradby hlavní.

Pokud jsou mé domněnky o rozmístění objektů na vedutě správné, vypovídá podoba zobrazení i doplnění poměrně velkého hradu Helfštýna do kompozice o již zmíněném postupu tvorby veduty. Ve městě samotném totiž objekty takto rozmístěny nebyly, dělila je často větší vzdálenost a byly orientovány odlišným směrem. Kupříkladu by niky nebylo možné zachytit průčelí a část jižních zdí bratrského sboru, na vedutě navíc zdánlivě v pozadí, tak, aby byla na vedutě zároveň viditelná Hranická branská věž a sled věží dalších – v běžném perspektivním zobrazení by se objekty překrývaly.

Dochovaly se také veduty mladší, jmenovitě veduta z ruky Gottfrieda Herberta (1728) [10] a Václava Swübena (1785–1791) [11], které již zaznamenávají Lipník jako město barokní až klasicistní. Herbertova veduta zobrazuje město z nadhledu a zahrnuje také veškeré stavby na předměstí, tedy bývalý bratrský sbor – kostel sv. Františka Serafinského spolu s piaristickou kolejí, po jeho západní straně přistavěný zámek, a dokonce i zaniklý luteránský kostel sv. Trojice, v době vyvedení veduty již převěšený na katolický kostel sv. Kateřiny. Je proto možno potvrdit, že se jednalo pouze o drobnou, úzkou stavbu o obdélném půdorysu a nižším, menším chóru, doplněnou západní věží. Veduta zároveň zachycuje zvonici při kostele sv. Jakuba, u jehož věže je rozeznatelný i ochoz v nejvyšším patře, stále stojící radniční věž a ve větším detailu také městské opevnění, které je teď zřetelně rozlišeno na tři pásma – hradbu vnitřní s masivnějšími baštami a branskými věžemi, hradbu parkánovou s baštami menšími, jedním rondelem a barbakánem před Oseckou věží, a nižší zídku, obíhající obě pásma a vybíhající v barbakán před branou Hranickou. Veduta Václava Swübena sice zachycuje město v šedesátiletém odstupu od veduty Herbertovy, přináší však prakticky stejné informace. Jediným rozdílem, který lze ve vyobrazení nalézt, je absence radniční věže, zachycené ještě na Herbertově vedutě v plné výši. Pokud lze veduty považovat za alespoň částečně veristická zobrazení dobové situace města, muselo k odstranění věže dojít mezi lety 1728–1791.

4 Katalog staveb

Katalog staveb je řazen dle datace renesanční fáze výstavby daného objektu a zahrnuje vzorek jak staveb sakrálních, tak staveb profánních, včetně městského opevnění. Každé katalogové heslo obsahuje lokaci a dataci památky (data, týkající se renesančního období, jsou ve výčtu zvýrazněna tučně), shrnutí její stavební historie, včetně identifikace stavitele jednotlivých stavebních fází, pokud je to možné. Následuje popis exteriéru a interiéru objektu, jeho srovnání (pokud je možné) se současnými architektonickými paralelami, vzniklými v rozmezí přibližně 20 let před nebo po zpracovávané památce a závěrečné shrnutí hesla. V patičce každého z hesel je pak zahrnuta relevantní literatura, týkající se daného tématu a využitá při zpracování katalogového hesla. Relevantní internetové zdroje nejsou pro přehlednost textu v patičce uvedeny a jsou zahrnuty pouze v *Seznamu internetových zdrojů* v závěru práce.

4.1 Městské opevnění

Ulice Piaristická, Novosady, Komenského sady, Neffova, Perštýnská, Křížkovského 1256–1266, průběh 15. století, 1488–1510 nebo 1507–1515 a 1516–1530, 1608 (?), kolem 1663 (?), kolem 1741, 1796, 60. léta 20. století

Nejstarší fortifikace města mohla vzniknout po městské lokaci v polovině 13. století nejspíše kombinací valů, příkopů a palisád. Hradby z lomového kamene vznikaly snad již od počátku 14. století právě na valech spolu s hranolovými věžemi na východě a západě. V těch byly proraženy východní Osecká brána na západním konci ulice Havlíčkovy, do které ústily cesty z Přerova a Olomouce, a západní brána Hranická na konci ulice 28. října, tedy v úrovni dnešní budovy pošty. Na jihu a východě byly doplněny menšími hranolovými věžemi – část jedné z nich je dodnes dochovaná v rámci budovy fary a je na ní druhotně osazen mlýnský kámen jako ostění střílny. Branské věže byly hranolové o délce stran 9 x 9 metrů a několika podlažích. Osecká brána byla původně snad završena cimbuřím (zaznamenáno k roku 1593) a později stanovou střechou. Hranická brána, na vedutách nepříliš čitelně zaznamenána, byla hranolová, vícepatrová a určitým způsobem zastřešená, vysunutá před hradbu, v nárožích s připojenou parkánovou hradbou. Z obdobné doby, kolem roku 1349, se měla dochovat patrně nejstarší polygonální bašta v jižní linii městského opevnění, na současné ulici Novosady.

Po velkou část 14. století vznikaly jako opevnění právě příkopy s dřevěnými stěnami – palisádou, plaňkami nebo roubením. Později, v průběhu 15. století, docházelo k obměnám za jednoduché kamenné zdi o šířce do 2 metrů a výšce mezi 6 a 8 metry, před kterými byl vykopán příkop a navrstven hliněný val. Zeď mohla být završena zastřešeným ochozem s cimbuřím nebo poprsní se střílnami a někdy doplněna průjezdními věžemi. V Lipníku nízká parkánová hradba o 19 baštách a dvou půlkruhových barbakánech před branami snad nahradila zdejší palisádu v době vlády Jiřího z Poděbrad. Další etapa výstavby opevnění měla následovat před polovinou 15. století za husitských válek, kdy byla na jihu města do hradeb přistavěna pětiboká dvoupatrová věž se střílnami ve dvou spodních etážích na třech stranách.

Tato teorie kontinuálního vývoje a přestaveb hradeb však podle stavebně-historického průzkumu provedeného Miroslavem Plačkem (Plaček 2004, nestránkováno) není správná, protože minimálně dochované části hradeb jsou provedeny beze spár a z jednoho druhu kamene. Pokud by některé části kamenného opevnění vznikaly dříve, než před koncem 15. století, jak bylo usuzováno podle dvou bašt hranolového a jedné pětibokého charakteru v hlavní hradební zdi, jistě musely být nahrazeny.

Při přestavbě hradeb iniciované Vilémem z Pernštejna, prováděné od roku 1488 do raného 16. století (přibližně 90. léta 15. století až 30. léta 16. století), byla západní část města zastavěna židovskými domy a zbytek potenciálního bývalého ochranného pásma dřevěného opevnění, za kterým měly být vystavěny kamenné hradby, byl připojen k pozemkům nejbližších domů. Zároveň proběhla dostavba 12 půlkruhových bašt, jednoho nebo dvou rondelů, užívaných pro obranu města palnými zbraněmi (tarasnicemi), z nichž jeden zůstal dochován v jihozápadní části opevnění při synagoze a druhý z nich se měl nacházet severozápadním „nároží“ hradby, a před východní barbakán měl být představen barbakán nový a větší (barbakány byly tvořeny parkánovou zdí). Takovéto zesilování hradeb bylo na přelomu 15. a 16. století poměrně typické, navíc právě až v této době měla být v Lipníku vystavěna pětiboká bašta v jižní frontě hradeb na předměstí Novosady, narozdíl od domněnek o její výstavbě v husitské době.

Původně se tedy hradby skládaly ze tří zdí o celkovém obvodu 1137 metrů (dvě hlavní z nich stvořily nepravidelné soustředné kruhy), a kromě zmíněných bašt, vystupujících z hlavní i parkánové linie, disponovaly dvěma věžemi s branami Oseckou na Havlíčkově ulici a Hranickou na ulici 28. října a dvěma příkopy po obvodu hlavní hradby i hradby parkánové – horním a dolním, zaplavenými vodou z Loučského potoka. V mírových dobách sloužily příkopy panské zvěři. V části horního příkopu při synagoze pohřbívali Židé své zemřelé. Hranická brána měla být budována už od roku 1498. Datace výstavby hradeb před koncem 15. století přibližně do roku 1515 odpovídá soudobé výstavbě v Přerově, Hranicích a Prostějově, jednalo se tedy o plošný rozmach městského opevnění. Poddanská města zároveň procházela v 16. století velkým rozvojem, jehož součástí byla mimo jiné výstavba nových opevnění s věžovými městskými branami – tak přesně opevnění vypadalo i v Lipníku (Krčálová 1989, s. 43).

V 1. polovině 16. století, snad kolem roku 1520, nechal Jan z Pernštejna vystavět barbakány přímo navazující na obě branské věže (tvořily spíše předbrání; při Osecké bráně byl barbakán doplněn o obloučkovou baštu). Jeden z barbakánů se dochoval při synagoze, druhý z nich ve dnešní frontě hradby nelze rozpoznat, jeho existence by se však dala předpokládat při kapli sv. Josefa v blízkosti dnešního objektu pošty. Spolu s barbakány nechal Jan z Pernštejna obezdít příkop a zvýšit bašty pozdně renesančním cihlovým zdivem maximálně o dvě patra a obloučkovou atiku – nejlépe zachovaným dokladem je severozápadní bašta hlavní hradby. Lipnické pamětní kniha o výstavbě v této době zaznamenává, že zde stavební činnost vykonávali zednický mistr Štefan, Hanzl zedník a Mikuláš zedník, dalším domácí mistři a poddaní perňštejnských panství v Tovačově, Prostějově, Přerově a Hranicích už mezi lety

1507–1515. Přestavba fortifikace měla být dokončena k roku 1530 zednickým mistrem Valentou z Prostějova a Maxou zedníkem. Roku 1607 již měly být dostavovány kurtiny pálenými cihlami a roku 1617 zvýšil a upravil jednu z hradebních bašt Hons Rudolf Vlach zedník ze Šveycar. Jediným určením umístění této bašty však bylo označení „*za domem Adámkové*“, ze kterého je náročné místo určit a potvrdit či zamítnout její dochování (Indra 1966, s. 145). Bašty byly v interiérech obecně děleny dřevěnými podlahami na jedno až dvě patra a doplněny byly vnějšími i vnitřními schodišti, často byly navíc vnitřní stranou směrem k městu otevřeny. Hlavní vnitřní hradba této doby disponovala cimbuřím se šterbinovými střílnami ve stínkách – ty snad nedoplňovaly pouze severní úsek hradební zdi.

Roku 1643 příkopové a parkánové zdi poničila švédská vojska, na vnitřní hradbě neučinila žádná zásadní poškození. Roku 1663 byly hradby upraveny kvůli očekávaným vpádům Turků a Tatarů, následně i roku 1741, kvůli rakousko-pruským sporům o Slezsko a roku 1796 byla přistavěna Židovská fortna při synagoze v Perštýnské ulici. V opevnění byla proražena i fortna u farního kostela, uprostřed severního úseku opevnění, v místech dnešního průchodu mezi farou a kostelem.¹⁰⁹ Roku 1840 byly zničeny obě městské brány, Hranická i Osecká, které nejspíše již delší dobu sloužily jako sklady obilí. Roku 1858 bylo opevnění po požáru proraženo na východě, na zasypaných příkopech pak vznikly komunikace a park. Až do 60. let 20. století byly hradební zdi kontinuálně inkorporovány do přiléhajících domů.

Hradby, bašty, parkánové zdi a ochranné zídky jsou dnes alespoň částečně dochované téměř v celém okruhu, [12] vyjma severních úseků při severních stranách Perštýnské a Losertovy ulice a při kostelu sv. Jakuba Většího. Výška zdí činí od dnešního terénu maximálně 7–8 metrů. V původní výšce 6–8 m jsou hradební zdi zachovány kupříkladu za domy č. p. 22–24 na ulici 28. října nebo č. p. 9 a 10 na Náměstí T. G. Masaryka, č. p. 5, 6 a 661 na ulici B. Vlčka a č. p. 1447 na ulici Perštýnské. Nejlépe dochovaný úsek vnitřního okruhu opevnění s ochozem a cimbuřím [13] se však nachází jižně, za domy č. p. 14–17 na Náměstí T. G. Masaryka a č. p. 18–20 na ulici 28. října. Úsek s dochovaným cimbuřím, běžící prakticky podél ulice Novosady, je v každé stínce doplněn obdélnou, na výšku orientovanou střílnou, otevřenou směrem dovnitř hradby. Stínky jsou završeny pultově. Pozůstatek příkopu, původní

¹⁰⁹ Datace jejího vzniku je však nejasná, Jan Baďura (Baďura 1919, s. 65) či Karel Kuča (Kuča 1998, s. 495) v podstatě uvádějí, že tato fortna při kostele existovala již v době pernštejnské přestavby hradeb na konci 15. století. Zdeněk Fišera (Fišera 2007, s. 124) naopak publikoval pouze stručnou informaci o tom, že byla novodobého původu, bez jakéhokoli přesnějšího časového zařazení či zdůvodnění. Miroslav Plaček (Plaček 2004, nestránkováno) pak zasadil dobu jejího vzniku do souvislosti se založením nového městského hřbitova, k čemuž mělo dojít roku 1600. Fortna podle něj měla sloužit jako průchod z města právě k novému hřbitovu. Tento scénář se mi zdá být ze všech nejpravděpodobnějším, dává totiž existenci jakéhosi „slabšího místa“ v hradebním okruhu své odůvodnění.

součástí parkánu, se dnes pouze v podobě úseku sníženého terénu nachází před baštou, patřící v současnosti k domu č. p. 648 na Perštýnské ulici. Parkánová zeď je dodnes evidentní kupříkladu před vnitřní hradební zdí za domy č. p. 5–7 a 661 na ulici B. Vlčka nebo před synagogou, kde vybíhá v nárožní rondel. [14] Spolu s úsekem ochranné zídky je parkánová hradba zachovaná za domy č. p. 631–637 a 639–642 na Perštýnské ulici. [15] Nezachovaly se tedy pouze příkopy mezi jednotlivými hradebními okruhy, u příkopu před parkánovou hradbou lze však předpokládat hloubku až 2,5 metru, což by při dochovaných výškách parkánové zdi 2,5–3,7 metru znamenalo původní výšku zdi až 5 metrů. Příkopy typicky dosahovaly šířky 10–15 metrů.

Dochovaná severní část fortifikace je tvořena krátkou kurtinou hlavní, vnitřní hradby se dvěma baštami – půlválcovou baštou s atikovou nadstavbou a masivnější čtyřstrannou baštou při farní budově. Obě z bašt vystupují z kurtiny směrem ke dnešní ulici Komenského sady. Bašta s obloučkovou atikou [16] je pravděpodobně nejkvalitněji a nejzajímavěji zpracovanou baštou celého dochovaného okruhu opevnění. Stojí na půlkruhovém půdorysu, přibližně ze dvou třetin své výšky je vystavěna z kamene a v poslední třetině navazuje cihlová nadstavba. Kamenná plocha je členěna pouze jednou šterbinovou střílnou blízko kurtiny. Cihlová nadstavba bašty je ve spodní čtvrtině své výšky dělena kordonovou římsou, těsně nad ní jsou směrem od východu proraženy tři střílny, dvě klíčové křížové a mezi nimi jedna šterbinová; nad nimi, pod korunní římsou, jsou v ose doplněny navíc tři kruhové otvory. Toto členění se pak opakuje i na západní straně. Nadstavbu završuje korunní římsa jednoduchého profilu a obloučková atika, ukončená při nárožích půlobloučky bez dekorace. V ostatních obloučcích po obvodu stavby se otvory různých tvarů (široký ovál, kosočtverec a tvar přesýpacích hodin) střídají nepravidelně. Obloučky jsou navíc pro zvýraznění obtaženy štukovou lištou.

Zadní plochá zeď cihlové nadstavby bašty, [17] obrácená dovnitř hradebního okruhu, je členěna dvěma dvojicemi křížových klíčových střílen na okraji a šterbinových střílen uvnitř zdi. Umístěny jsou ve stejné výškové úrovni, jako na vnější straně bašty. Doplnuje je široké obdélné vpadlé pole a do něj zasahující vysoký a úzký obdélný otvor. V místech, kde na vnější straně obíhá kordonová římsa, tedy pod střílnami, navazuje na nadstavbu pultová stříška obdélného přístavku. Stav interiéru bašty nebyl v minulosti zaznamenán a není možné jej navštívit ani v současnosti, protože stejně jako většina dochovaných hradeb patří k soukromému pozemku.

Dochovanou východní frontu fortifikace tvoří tři nestejně dlouhé úseky hlavní hradby, nečleněné ani baštami, ani cimbuřím či střílnami. Navazující jižní linie opevnění je zachována ve čtyřech nestejných úsecích vnitřního hradebního okruhu a jednom úseku parkánové hradby s rondelem. V prvním západním úseku se zachovala půlválcová bašta za domem č. p. 28 na

ulici 28. října, [18] vystavěna v kameni v celé své výšce a členěna v přízemí třemi obdélnými otvory – po stranách štěrbinovými střílnami a ve středu v mladší době prolomeným obdélným oknem. Ve druhé etáži ji pak člení další dvě štěrbinové střílny, umístěné ve střídavém rytmu oproti otvorům v přízemí.

V úseku druhém se pak dochovala bašta polygonální za domem č. p. 21 na ulici 28. října, [13] taktéž kamenná, v každé ze čtyř z hradby vyčnívajících zdí se dvěma štěrbinovými střílnami v ose nad sebou. Po západní straně na baštu navazuje úsek hradby s cimbuřím. Úsek pokračuje směrem východně a je narušen druhotně prolomenými okenními a dveřními otvory různých tvarů a rozmístění, protože k němu byly přistavěny obytné budovy. Je proto složité rozeznat, zda čtyři, relativně pravidelně rozmístěné obdélné otvory pod současnou střechou domu původně sloužily jako štěrbinové střílny, proražené v cihlové nadezdívce hradby, nebo zda se jednalo o invenci majitele domu. Třetí, krátký úsek jižní fronty fortifikace je doplněn pouze druhotně vyhloubeným výklenkem se segmentovým záklenkem.

Čtvrtý, nejuvýchodnější úsek hlavní hradby sestává z kurtiny, dochované v nestejných výškách za jednotlivými pozemky, a jedné bašty podkovovitého tvaru za domem č. p. 7 na ulici B. Vlčka. [19] Bašta je přibližně do tří čtvrtin své výšky vystavěna ze stejného kamene, jako kurtina. Na kamenné zdivo pak navazuje cihlová nadezdívka. Z východní strany je v přízemí bašta perforována jedním obdélným oknem, v jejím čele je pak přibližně ve stejné výškové úrovni štěrbinová střílna, v patře nad ní opět větší obdélné ono a nad ním hned navazující menší obdélný otvor. Ze strany západní je pak v úrovni přízemí pouze jedna štěrbinová střílna směrem ke kurtině. Nadezdívka je od západu k východu členěna čtyřmi křížovými klíčovými střílnami ve špaletě s hrotitým záklenkem v jedné úrovni. Vnitřní sklon zastřešení této i některých dalších dochovaných bašt je důsledkem barokní úpravy zastřešení proti zápalné střelbě. Bašta náleží k soukromému pozemku a je pravděpodobně využívána jako obytný či jiný provozní prostor, proto jsou v ní proražena novodobá obdélná okna a její přístavek plynule pokračuje hlouběji do parcely. Z tohoto důvodu není znám stav jejího interiéru.

Parkánová zeď, dochovaná před čtvrtým úsekem vnitřní hradby, je nižší, a kromě drobné bašty o půdorysu půlkruhu s trojicí štěrbinových střílen, prolomených pod jejím vrcholem – dvě blízko kurtině a jedna z nich v čele bašty. Parkánová hradba je přerušena průběhem Perštýnské ulice, nicméně pak pokračuje do západní fronty fortifikace ve formě nízkého nárožního rondelu. [14]

Západní fronta fortifikace je tvořena vnitřní hradbou, hradbou parkánovou i ochrannou zídka. Hlavní hradba je v jižní části dochována ve čtyřech drobnějších fragmentech, v části severní pak jedním delším úsekem, zeď parkánová pak částech třech – jedna z nich přímo

navazuje na již zmíněný rondel. Ochranná zídka se pak dochovala pouze v jednom, severním úseku, před parkánovou a vnitřní zdi.

Jižní fragment vnitřní hradby je dochován ve formě západní zdi synagogy a jsou v něm dodatečně prolomena obdélná okna s půlkruhovým záklenkem ve zužující se špaletě. Druhý fragment od jihu je tvořen baštou podkovovitěho tvaru za domem č. p. 648 na ulici B. Vlčka [20] a krátkým úsekem kurtiny. Bašta téměř úplně zaniká v okolní zástavbě, nicméně je ve většině své výšky vybudována z kamene, a pouze v úzkém horním pruhu doplněna cihlovou nadstavbou. Je dochována ve značně poškozeném stavu, proto nelze ani příliš dobře rozlišit původní rozmístění střílen – snad ale bylo obdobné, jako u ostatních bašt, tedy alespoň jedna trojice šterbinových střílen pod korunou zdiva. Třetí a čtvrtý krátký úsek jsou součástí soukromých pozemků, jejich podoba tedy není jasná – dalo by se však předpokládat, že byly inkorporovány do zástavby.

Severní dochovaná část západní fronty opevnění pak tedy sestává z dlouhého úseku vnitřní hradby s jednou baštou za domem č. p. 634 v severní části. [21] Ta je podkovovitěho půdorysu, do poloviny své výšky vystavěná z kamene, v přízemí je zdivo narušeno proražením tří obdélných oken – v čele bašty, vlevo severně od něj a další v jižní stěně. Druhou polovinu výšky bašty tvoří cihlová nadezdívka. Členěna je na tři části kordonovou a korunní římsou. Pod římsou kordonovou je v severní zdi prolomena obdélná střílna. Těsně nad kordonovou římsou pak v pravidelném rytmu obíhá baštu sled střílen či oken přibližně obdélného tvaru, a nad římsou korunní je v čele bašty jeden drobnější obdélný otvor. Označení střílna i okno je relativní, hmota bašty v těchto detailech evidentně podlehla přestavbám ku potřebě současného využití. Její střecha je vyspádována směrem dovnitř hradby, taktéž je součástí dnešní zástavby a zřejmě využívaná jako obytný prostor, tudíž není znám současný stav a rozvržení jejího interiéru.

Před hradbou vnitřní běží parkánová zeď s drobnou baštou půlkruhového půdorysu v jižní části – je však opět součástí soukromého pozemku, pravděpodobně využívána jako součást zahrady a tím pádem nelze zmapovat a popsat její současný stav. Vnitřní a parkánovou hradbu pak doplňuje nízká ochranná zídka jednotné výšky bez členění, původně předsazená před dnes zaniklý příkop. [15]

Původní podoba opevnění byla tedy pravděpodobně tvořena vnitřním okruhem hradby, pravidelně členěným baštami půlkruhového, kruhového, hranolového či polygonálního půdorysu, rozmístěnými od sebe v rozestupech asi 55–100 metrů a o zdivu tenčím, než byla tloušťka zdiva kurtin. Jejich interiéry byly pravděpodobně členěny trámovými stropy na tři podlaží, první podlaží bylo v úrovni ochozu kurtiny. Každé podlaží disponovalo třemi dovnitř

se rozevírajícími střílnami (stejný typ, jako u cimbuří) včetně segmentově klenuté niky, ovšem počty střílen se v podlažích různí mezi dvěma až čtyřmi, jedna ze západních bašt je pak perforována střílnami i v přízemí. Ochozem se pravděpodobně dalo obejít i každou z bašt bez nutnosti procházet interiérem. Renesanční cihlové nadstavby bašt taktéž nebyly jednotného rázu, obecně disponovaly ven se otevírajícími křížovými klíčovými střílnami. Od vnějšího hradebního okruhu parkánové zdi dělil vnitřní okruh relativně hluboký zděný příkop zaplavený Loučským potokem. Parkánová zeď byla členěna dovnitř otevřenými půlkruhovými baštami v rozestupech 50–60 metrů. Střílny bašt i kurtiny parkánu byly identické, jako na hlavní hradbě.

Celkově se z původní podoby fortifikace dochovalo sedm bašt hlavní hradby (většina z nich okrouhlého půdorysu, pouze dvě z nich odlišné – jedna atypického hranolového tvaru a jedna o půdorysu pětiúhelníku), dvě bašty zdi parkánové a jeden rondel. Přikláním se k tezi, že rozdílné půdorysné dispozice jednotlivých bašt jsou poplatné volnému užívání tvarů různými staviteli, nebo změnám v projektech přestaveb při jejich předávání mezi různými staviteli. Potenciální fáze výstavby opevnění by snad bylo možno rozdělit na úseky mezi lety 1507–1515 pod dohledem mistra Štefana, kdy vznikla kamenná hradba s baštami se šterbinovými nebo obdélníkovými střílnami, následně mezi lety 1516–1530 pod vedením jiných stavitelů proběhla nadezdívka bašt cihlami s křížovými klíčovými střílnami. Renesanční nadstavba je však dnes dochována pouze u čtyř ze zmíněných bašt, tyto jediné jsou zároveň určitým způsobem zastřešeny. Některé nadstavby, kupříkladu u bašty s obloučkovou atikou v severní frontě opevnění, bývají občas datovány až k roku 1608, spolu se zadržkou cimbuří a obecným zvyšováním hradeb. Odůvodněním tohoto vročení dokončení atikové bašty však může být také téměř současná výstavba lipnické atikové zvonice. Parkány a příkopy nelze s jistotou časově zařadit, ale pravděpodobně souvisejí s druhou stavební fází před rokem 1530, naopak doba výstavby branských věží spadá k roku 1500.

Pokud fortifikace začala vznikat již v 90. letech 15. století, muselo jít patrně o přípravné práce či zakládání hradeb, na které pak musela kontinuálně, nepřetržitě navázat výstavba dochovaných kurtin s baštami. Soudím tak zvláště vzhledem k výsledku stavebně-historického průzkumu, zdůrazňujícího, že u dochovaných částí opevnění nebyly potvrzeny žádné spáry, které by naznačovaly, že by budování hradeb probíhalo ve výrazně přerušovaných časových úsecích.

Poloválcové bašty, tedy tvar využívaný také u některých bašt lipnického opevnění, byly v relativně současné době (kolem roku 1525) budovány také v rámci nové přístavby opevnění Olomouce-Bělidel. Bašty v Lipníku i Bělidlech jsou ve svém objemu prolamovány stejným typem šterbinových střílen. V kontextu Olomouce se nicméně nejspíše nikdy neobjevily bašty

s atikovým završením (Chupík 1999a, s. 189; Kubešová – Richterová 1999a, s. 193; Samek – Dolejší 2021b, s. 74). Obdobný polovalcový, dovnitř otevřený typ bašt byl využit i při budování v dobrém stavu dochované fortifikace města Hlučína (okres Opava) před rokem 1535. Hlučínské hradby nicméně využívaly častěji klíčen střílových než šterbinových, které byly naopak hojně prolamovány v baštách lipnických, což může poukazovat právě k mladší době vzniku fortifikace Hlučína.

Lipnické opevnění je mezi soudobě vznikajícími městskými opevněními jedno z nejlépe dochovaných. Je výjimečné jak objemem dochovaných bašt obou okruhů hradeb – vnitřního i parkánového – tak jejich podobou, zvláště co se týče charakteristické bašty s atikovou nadstavbou v severní části města. Stejnou měrou je významné a netypické dochování alespoň fragmentu všech tří hradebních okruhů, které významně přispívá k možnosti utvořit si realistickou představu o podobě pernštejnských opevňovacích snah a samotného Lipníka jako renesančního města.

Literatura a prameny: Baďura 1919, s. 65; Menclová 1961, s. 29; Indra 1966, s. 130, 145; Perůtka 1993, s. 53–54; Gardavský 1999b, s. 164; Gardavský 1999c, s. 165–166; Chupík 1999b, s. 10–13; Plaček 1999a, s. 135–136; Samek 1999, s. 350–351; Plaček 2004; Fišera 2007, s. 124; Maloň 2008, s. 18, 44; Plaček 2009, s. 333, 343–344, 347–348; Burdík 2015, s. 185–187; Razím 2019, s. 156–157, 159–161.

4.2 Radnice

Náměstí T. G. Masaryka č. p. 88, 89/11

1498, 1513, 3. čtvrtina 16. století, po 1613, 1851–1852, konec 19. století, 1936, 1941 a průběh století

Radnice v jisté podobě jistě existovala před rokem 1349, kdy se poprvé objevila pečeť se znakem města. Roku 1498 byl purkmistry a radou za účelem postavení radnice zakoupen dům od měšťana Hůžvice (jižní část dnešní budovy s loubím a portikem, první patro je v jádru pozdně renesanční) [22, 23] a roku 1513 k němu byl přikoupen Kratinův dům (tři jižní osy rizalitu, dispozice je v jádru raně renesanční). [24] V minulosti bylo běžnou praxí, že radnice využívaly prostory starší, vhodně umístěné zástavby, ke které byla pouze za strážním účelem

doplněna věž (Muchka 2001, s. 42). Renesanční podobu radnice realizoval ve třetí čtvrtině 16. století Jiří Vlach zedník. Tehdy byly její prostory spojeny a přebudovány ze dvou měšťanských domů. V průběhu 16. století měla být k severní straně objektu připojena další budova, rovněž v jádru renesanční. [25, 26] Po roce 1613, kdy radnice spolu s řadou dalších budov vyhořela, byla budova obnovena v barokním slohu. Další přestavbou, tentokrát pozdně klasicistní, včetně úpravy průčelí, ze kterého bylo odstraněno původní schodiště, prošla radnice v letech 1851–1852. V době před rokem 1907 měly být v rámci přestaveb objektu nalezeny v jeho okolí lidské kosterní ostatky, což by mohlo poukazovat na dávnější pohřebiště. Roku 1936 bylo obnoveno zarděné podloubí. Rekonstrukce dále překrývající původní architektonický charakter radnice se uskutečnila roku 1941 a později, kdy bylo připojeno severní křídlo do ulice Nerudovy, vystavěné na konci 19. století. [27] Pozdějšími přestavbami byla výrazně ovlivněna současná podoba částí interiérů budovy.

Stavba je nárožní, sestávající ze 4 původně jednotlivých budov odlišitelných podle fasády (při pohledu z náměstí prakticky směrem od jihu na sever od nejstarší po nejnovější), a stojí na dispozici tvaru písmene L. Objekt dnes disponuje dvěma čísly popisnými – č. p. 88 a 89. Označení částí budovy popisnými čísly je nicméně v rámci publikací i stavebně historického průzkumu používáno poměrně volně. Pro účely popisu interiérů radnice budu proto využívat označení A-D pro čtyři samostatné a postupně připojené objekty, které přinesl Karel Žurek ve svém stavebně-historickém průzkumu (Žurek 2007, s. 34). Objekt A tvoří nejjižnější část s podloubím a portikem, [22, 23] objekt B pak tři jižní osy rizalitu do Náměstí T. G. Masaryka, [24] objekt C čtyři severní osy rizalitu a čtyři východní osy průčelí do Nerudovy ulice [25, 26] a objekt D pak čtyři západní osy do ulice Nerudovy. [27] K exteriérům radnice naopak budu při popisu přistupovat jako k jednotnému celku.

Jižní průčelí je dvouetážové, o dvou osách podloubí (dle kterého by se dalo soudit, že toto průčelí bylo původně hlavní), navazujících na podloubí sousedních domů. To je zaklenuto křížovými hřebínkovými klenbami mezi pasy [28] a vyvedeno v hladké omítce a doplněno o pravoúhlé okno ve svém levém klenebním poli. První patro fasády je pak perforováno třemi osami oken s půlkruhovým záklenkem v profilované šambráně vyrážejícími z průběžné kordonové římsy. Fasáda průčelí je v přízemí dekorována omítkovou bosáží vyjma hladkého soklu, první patro je členěno pilastry mezi okny, vyrážejícími z kordonové římsy s naznačenou patkou, kanelurou s jednoduchou hlavicí až dórského rázu, nesoucími profilované kladí, průběžné po první osu východního průčelí, podpírající římsu korunní.

Dlouhé východní průčelí tvoří celkem patnáct os ve dvou etážích. V místech, kde je v omítce vyvedeno kladí s pilastry, hmota průčelí mírně předstupuje. Východní průčelí

přibližně v polovině své délky rizalitově vystupuje. Čtyři severní osy jsou vizuálně odlišitelné a včleněné do celku budovy později. Čtvrtou až šestou osu od jihu zaplňuje portikus nesený čtyřmi toskánskými sloupy s entazí, ve spodní části se čtyřhranným soklem. [29] Sloupy nesou profilované kladí vizuálně navazující na kordonovou římsu. Nad portikem je situován balkon. Směrem od jihu pokračuje z nároží dekorace jižního průčelí s dvěma pilastry a předsazenou bosáží, na kterou navazuje jednoduchá omítková rustika. Tuto část průčelí zabírá v přízemí jeden oblouk podloubí a pravoúhlé okno (tento typ je využit na přízemních částech) ve vpadlé ploché šambráně vyrážející ze soklu. Prostor mezi obloukem loubí a oknem vyplňuje pamětní deska. V prvním patře je fasáda hladká se třemi okny.

Omítky přízemí portiku jsou hladké, nedekorované, sokl je oproti jižní části převýšený. Fasádu člení dvě pravoúhlá okna, levé širší, a vyšší pravoúhlý portál s kamenným ostěním s lehkou rytou dekorací ve formě střídajících se v rozích vybraných obdélných polí a kruhů, vstupní dveře jsou dvoukřídlé s nadsvětlíkem. Balkonovou část prvního patra člení tři dvojice sdružených oken střídaných čtveřicí pilastrů nesoucích kladí. Navazující tři osy fasády před rizalitem jsou shodné jako osy před portikem, ve spodní části jsou tentokrát však prorazena tři okna. Původně, před spojením samostatně stojících domů, se pravděpodobně na jihovýchodním nároží tohoto objektu měla nacházet úzká a vysoká věž a na východním průčelí, zřejmě místo dnešního portiku, mělo stát dvouramenné přístupové schodiště vedoucí do zasedacích prostor (v přízemí se nacházely prostory provozní).

První dvě osy rizalitové části člení v přízemí jedno samostatné okno, jedno sdružené okno a pamětní deska osazená mezi nimi, v patře dvě sdružená okna. Dekorace fasády kopíruje průčelí jižní, opět s převýšeným soklem. Lehce pod úroveň vrcholu oken přízemí je při jižním nároží osazen kamenický prvek, působící jako konzola téměř renesančního čabrákového rázu, označena Karlem Žurkem jako „*renesanční ,kapka‘*“. [30]

Čtyři severní osy rizalitu, jsou jako celek převýšeny a vyvedeny v odlišném stylu. Přízemí fasády je členěno pravoúhlým portálem, osazeným dvoukřídlými dveřmi s nadsvětlíkem a třemi okny v profilovaných šambránách ve vpadlém hladkém poli. Doplněná jsou parapetní výplní s diamantovaným polem. Celek fasády přízemí je dekorován pásovou bosáží a od patra s hladkou fasádou je oddělen profilovanou římsou. Patro člení čtyři pravoúhlá okna, jejichž ostění je tvořeno pilastry s jednoduchými patkami a kompozitními hlavicemi, stojícími na profilované podokenní římsě a podokenní výplní s diamantováním a vynášející kladí s pásem zubořezu a segmentovým frontonem.

Severní průčelí objektu do Nerudovy ulice je opět čtyřosé, členěné pravoúhlými okny v obou podlažích. Okna přízemí nemají členěná ostění, pouze zvýrazněnou hladkou nadokenní

římsu, okna patra jsou rámována bosovanou šambránou, vyrážející z kordonové římsy. Navazující čtyři severozápadní osy do Nerudovy ulice opět evidentně patří původně samostatnému objektu, vystavěnému a členěnému v odlišné výšce než objekt předchozí. Průčelí je v přízemí proraženo dvěma standardními okny, jedním výškově polovičním pravoúhlým oknem a průjezdem se segmentovým záklenkem, dnes osazeným pravoúhlými dvojkřídlými dveřmi. Dekorováno je v omítce rytou pásovou rustikou, od patra odděleno profilovanou kordonovou římsou. První patro je členěno čtyřmi pravoúhlými okny v hladké šambráně s ušima v dolních rozích, završeno profilovanou korunní římsou.

Dvorní průčelí komplexu budov jsou novodobá, bez jakýchkoli dekorací či jednotného symetrického členění (vyjma posledního objektu orientovaného do Nerudovy ulice, jehož dvorní průčelí imituje průčelí uliční), ovšem disponují typizovanými okny. Objekt je jako celek završen zvalbenými sedlovými střechami a doplněn čtyřbokou věží se zvonem v ose vstupního portálu. Věž je dekorována lizénami v nárožních částech, hodinami na průčelí směrem do náměstí a okny s obloukovým záklenkem v ostatních stěnách. Završuje ji subtilnější vížka téměř typu sanktusníku se zvonem, obehnaná nízkými nárožními sloupky a zábradlím.

Interiér přízemí [31] objektu A je dispozičně členěn na hloubkový dvoutrakt při pohledu od jihu. Západní trakt je širší než východní. Východní trakt je tvořen šesti místnostmi. Nejjižnější z nich, klenutá valenou klenbou, byla příčkou rozdělena na nestejně poloviny, stejně jako místnost navazující. Ostatní místnosti traktu jsou plochostropé, vyjma páté místnosti od jihu, zaklenuté valeně. Sled pěti západních místností je v přední části klenut dvojicí plackových kleneb, křížovou klenbou a zbylé tři místnosti jsou plochostropé, ve vestibulu s dochovaným obdélným štukovým zrcadlem. [32] Z vestibulu jsou přístupny boční místnosti a schodištěm i první patro. Dvě dnešní nejsevernější prostory byly druhotně z jedné místnosti rozděleny příčkou na nesouměrné části. Prostory prvního poschodí [33] jsou dispozičně shodné s přízemím. Východní trakt je tvořen přední, plackově zaklenutou místností, druhotně oddělenou od sousední místnosti západního traktu, a dlouhou chodbou, plochostropou, doplněnou štukovým zrcadlem a světlíkem. Západní trakt je tvořen sledem osmi místností. Nejjižnější z nich je zaklenutá nestejnou dvojicí plackových kleneb, navazující dvojice místností je rovněž klenutá plackově a rozdělená druhotně z jednoho prostoru. Na tu navazuje pětice plochostropých místností. V centrální části nad schodištěm je poschodí osvětleno světlíkem.

Objekt B stojí na dispoziční hloubkového dvoutraktu, orientovaného východo-západně. Jižní trakt tvoří přední, valeně klenutá síň, na kterou navazuje trojice plochostropých místností, dvě severní orientované vůči dispoziční příčně, a jedna jižní, hloubkově orientovaná. Místnosti

byly patrně druhotně rozděleny z jedné prostory. V západní části navazuje na dispozici úzká, příčně orientovaná místnost. Severní trakt je tvořen třemi místnostmi, přední síní, klenutou valeně s výsečemi, navazující plochostropou prostorou a západní místností, klenutou rovněž valeně s výsečemi. Původně sloužil tento sled místností jako průjezd do dvora. První patro je pouze jednotraktové. Přední místnost je plochostropá, směrem na západ na ni navazuje plochostropá chodba a v západní části traktu pak trojice plochostropých místností.

Přízemí objektu C je děleno na hloubkový dvoutrakt stejné orientace, jako objekt B. V jižní části je půdorys utvářen plochostropou chodbou s ústředním schodištěm, v severní části pak třemi příčně orientovanými plochostropými místnostmi, druhotně rozdělenými příčkami na nepravidelné třetiny či čtvrtiny.

Objekt D stojí na v současnosti poměrně chaotické a těžko rozlišitelné dispozici. Jedná se snad o hloubkový trojtrakt orientovaný do ulice Nerudovy, tvořený ve východní části dvojicí plochostropých místností, proložených úzkou plochostropou chodbou, ve střední části přední větší plochostropou místností, navazující chodbou a drobným jižním prostorem. V Západní trakt je pak tvořen plochostropým průjezdem do dvora. První patro je přístupné pouze po schodišti objektu C, kopíruje trojtraktovou dispozici přízemí a je plochostropé.

Podsklepeny jsou pouze objekty A a C. [34] Objekt A je podsklepen dvěma hlavními prostory, přístupnými ze středu objektu a směřujícími do prostoru pod loubím. [35] Velká prostora pod loubím, orientovaná příčně k dispozici přízemí, je klenuta kamennou valenou klenbou a menší, hloubkově orientovaný sklep, navazující kolmo na větší prostoru, je klenutý cihlovou valenou klenbou. Pod objektem C se nachází sklep s kamennou valenou klenbou, pravděpodobně renesanční, přístupný po pravoúhlém schodišti. Všechna radniční sklepení jsou gotického až renesančního původu, pouze valeně klenutá přístupová chodba ke sklepům objektu A, spádovaná přibližně od středu komplexu směrem k podloubí, pochází z 2. poloviny 19. století. Půdní prostory, završující celý objekt radnice, jsou přístupny pouze po schodišti v objektu C.

Ze starší renesanční podoby zůstaly zachovány sklepy pod částí budovy s loubím, přičemž starší z nich navazuje na přístupovou chodbu a mladší z nich se rozléhá pod loubím. Suterény pod objektem A byly vyhloubeny perňštejnské době, lze se tak pravděpodobně domnívat větší účast rodu na zakázce tak reprezentativní, jako byla stavba radnice. Raně až pozdně renesanční jsou jádra všech objektů „spojených“ ve východním průčelí, pouze vestavba v Nerudově ulici pochází až z 19. století. Výrazným renesančním prvkem i dochované podloubí, typické pro perňštejnské stavby – lipnická radnice přece jen svou renesanční podobu získala v době perňštejnského vlastnictví helfštýnského panství.

Nedochování mnoha vizuálně prominentních prvků stavby, které by poukazovaly k renesančnímu původu objektu radnice, činí hledání architektonických paralel k lipnické radnici nesnadným úkolem. K problematičnosti přispívá nepřesná datace renesanční přestavby objektu, kvůli které je náročné časově zařadit potenciální dobu vzniku výrazných prvků, jako bylo schodiště do radních síní v prvním patře budovy nebo hranolová věž, doplňující radnici v jednom z nároží. Otázkou je, jak bohatě mohla být radnice v renesančním období dekorována, pokud se, vyjma jediné čabrákové konzoly, nedochovaly žádné kamenické prvky, ani žádný fragment renesančního portálu, jehož existence by u reprezentativní městské budovy byla očekávána (příčemž minimálně jedno zdobené nadpraží se dochovalo i v pernštejnském měšťanském domě č. p. 94, budově snad obdobně reprezentačního charakteru, jako radnice, pokud zde Pernštejnové opravdu pobývali).

Rámcově však renesanční přestavba lipnické radnice bývá datována do třetí čtvrtiny 16. století. Před koncem 16. století, v letech 1590–1592, byla vybudována renesanční lodžie radnice na Horním náměstí v Olomouci (Samek – Dolejší 2021b, s. 80), [36] spojující dvě ramena schodiště, vedoucí do východní radní síně v prvním patře budovy. Reprezentativní architektura Olomouce, jednoho z největších měst českých zemí své doby, se pochopitelně nedá srovnávat s produkcí relativně malého poddanského města, jako byl Lipník, nicméně jako odrazový můstek pro úvahy o možnostech dobové architektury snad posloužit může. Nedá se očekávat, že by kupříkladu právě vstup do budovy lipnické radnice byl zdoben kombinací honosného portálu, arkádové lodžie a dekorované poprsně schodiště. Každopádně se domnívám, že vstup do zasedací síně musel být určitým způsobem zvýrazněn – ať už alespoň portálem o jednoduché profilaci (kupříkladu jako u domu č. p. 661 ze druhé poloviny 16. století), nebo doplněním schodiště o zábradlí ve formě kuželkové balustrády (využito při realizaci arkádového ochozu věže kostela sv. Františka Serafinského maximálně o 15 let později).

Radnice v Lipníku svými současnými architektonickými formami příliš nevyčnívá z dobové stavební produkce radnic v moravských městech, již v rané renesanci svou genezí následovala poměrně typický postup vzniku radnice spojením starších domů a příliš se mimo tento spojený půdorys prostorově nerozvíjela. Běžnému typu renesanční radnice se nevymyká ani zahrnutím podloubí do svého půdorysu, ani v interiérech dochovanými valenými klenbami s výsečemi a hřebínky, využívanými v renesanci u objektů profánních i sakrálních. Lipnická radnice je přesto stavbou se zajímavými osudy, která by si zasloužila mnohem širší a podrobnější bádání, než se jí dosud dostávalo. Jak dokazují i veduty, bývala až do počátku

18. století jednou z význačných součástí (nejen renesančního) panoramatu města a v průběhu mladších dob se z něj neznámo proč vytratila.

Literatura a prameny: Hajduk 1907, s. 11; Baďura 1919, s. 69–70; Indra 1966, s. 145; Kibic 1988, s. 8; Gardavský 1999b, s. 164; Samek 1999, s. 352; Žurek 2007, s. 30–39; Fišera 2010, s. 136–137; Kokaislová 2015b, s. 226–227; Seichterová – Štěpán 2020, s. 33.

4.3 Měšťanský dům č. p. 94

Náměstí T. G. Masaryka č. p. 94/1

Přelom 15. a 16. století, nedatovaná barokní a klasicistní přestavba, konec 20. století

Dům byl vybudován na přelomu 15. a 16. století jako pernštejnské měštské sídlo, čemuž napovídá také dochované nadpraží portálu s rodovým erbem. Co se typické renesanční podoby domů týče, dalo by se předpokládat, že byl dům č. p. 94 i v původní podobě jednopatrový, s loubím, doplněný atikou, snad obloučkovou (soudě dle jediného lipnického exempláře, domu č. p. 47/27, dochovaného taktéž na náměstí), [5] zakrývající sedlovou střechu a sjednocující výšku domu s ostatní uliční zástavbou (Křčálová 1989, s. 44; Muchka 2001, s. 23, 42). V baroku a následně v klasicismu byl přestavěn. K barokním přestavbám měšťanských domů mohlo docházet ve větším měřítku snad až po ukončení třicetileté války, tedy kolem roku 1650, protože se i vzhledem k dluhům, do kterých se Lipník v průběhu války dostal, dá předpokládat, že běžní měšťané zrovna neoplývali přebytkem financí. Přestavby klasicistní pak s největší pravděpodobností přinesl začátek rozvoje průmyslu v Lipníku po vybudování císařské silnice mezi Olomoucí a slezskými hranicemi mezi lety 1782–1787. Zvýšení provozu ve městě přineslo více podnikatelských možností, v roce 1804 byla založena továrna na sukno a roku 1812 likérka. Tyto okolnosti pravděpodobně alespoň do určité míry zvýšily i přísun financí, ze kterých bylo možno opravy a přestavby objektů realizovat. (Maloň 2008, s. 30, 39). Ze 20. století pochází úprava dvorního křídla. Anton Hajduk (Hajduk 1907, s. 11) jej ve svém textu zahrnuje pod označením „*Petřziwalskischen*“, odvozený nejspíš od tehdejšího majitele či provozovatele.¹¹⁰ [37] Na místě domu dle něj měl stávat (nejpravděpodobněji smyšlený) klášter

¹¹⁰ Původ označení „*Petřziwalskischen Hauses*“ se mi podařilo dohledat pouze na historické fotografii z roku 1900. Na té je dům spolu s reklamní cedulí, nesoucí nápis „*RUDOLF PETRZIWALSKY & NEFFE*“, zachycen

z pověsti o vzniku města, představené již v úvodní kapitole práce o historii města, a před pozdějšími představami domu měla být tato spekulace doložitelná zdmi a klenbami sklepů. Jakékoliv jiné prameny k podložení takto dlouhé historie domu, vyjma této po staletí předávané pověsti, však chybí.

Budova je vestavěna v severním rohu Náměstí T. G. Masaryka. Je jednopatrová, při pohledu z náměstí je viditelné její jižní a východní průčelí. [38] Obě tato jsou dvouetážová a jednoosá a dále členěna profilovanou kordonovou a korunní římsou. Severní průčelí je v pouze patře dvouosé. Přízemí obou průčelí vyplňuje jeden oblouk podloubí, v jižní fasádě více stlačený. Průjezd je zaklenut křížovou hřebínkovou klenbou, [39] podloubí klenbou valenou s nestyčnými výsečemi s hřebínky. [40] Etáže jsou od sebe odděleny profilovanou kordonovou římsou. První patro obou fasád je členěno pravoúhlými okny s profilovanou podokenní i nadokenní římsou s naznačeným kladím a profilovanou šambránou. Na jižním průčelí je navíc mezi okny vloženo čtyřhranné pravoúhlé štukové zrcadlo odlišné velikosti, než jsou okna, dal by se zde tedy předpokládat jistý typ dekorace, snad malířské, obdobně jako na domě č. p. 21 v ulici 28. října. [41]

Při pohledu na západní průčelí domu z ulice Nábřeží Jára Cimrmana [42] stojí objekt na půdorysu o velikosti dvou běžných domů, z nichž byl pravděpodobně spojen. Průčelí je v přízemí díky dvěma obloukům loubí na masivním pilíři devítiosé, v patře pak jedenáctiosé. Děleno je opět profilovanou kordonovou římsou a završeno profilovanou korunní římsou a zubořezem pod ní. Fasáda je hladká, nedekorovaná, kromě pravoúhlého obdélného vpadlého pole, doplněného štukovým „zubem“ na pilíři (pozůstatkem pilastru), rámuujícího podloubí. Fasádu dále člení další vpadlá pole (původně okna), zarovnána segmentovým záklenkem, ale různého rozměru, v navazujících třech polích. [43] První z nich od jihu nevyplňuje pravoúhlé okno až po záklenek, ve druhém z nich není okno vůbec a nahrazuje jej pravoúhlé vpadlé pole, ve třetím je osazeno okno snad nižší než v minulosti, protože těsně pod záklenkem je zachována rovná hrana. Páté pole má segmentový záklenek s lehce vpadlým rámováním a v hlubokém ostění jsou osazeny empírové dveře s nadsvětlíkem a předsazenou mříží. Poslední tři pole tvoří stejně velká okna v ostění se segmentovým záklenkem, nevyplňující jej však až do plochy záklenku samého. Pole jsou od sebe na celém průčelí rozmístěna v nepravidelných rozestupech, ovšem vždy symetricky v ose u obou podlaží.

Druhá etáž je v prvních čtyřech okenních osách nad podloubím tvořena od jihu střídáním pravoúhlých oken a výklenků, v obou případech doplněných o profilovanou

pohledem z dnešní Havlíčkovy ulice. Jedná se tedy až o Augustu Prokopovi současné označení domu, nikterak historicky podložené. Fotografie je zahrnuta v obrazové příloze pod uvedeným číselným odkazem.

podokenní římsu a parapetní výplň s vpadlým polem a segmentovou profilovanou nadokenní římsu. Navazující okna prvního poschodí jsou pravoúhlá, s jednoduchou profilovanou podokenní římsou a identickou nadokenní římsou, jako u prvních čtyř os. Objekt je zastřešen sedlovými střechami, nad větší částí objektu s valbami.

Dispozici přízemí zaplňuje na východní straně směrem do náměstí mázhauz, zaklenutý valeně s nesymetrickými nestyčnými výsečemi s hřebínky. [44] Prostory mázhauzu byly historicky veřejné a využívány k výčepu piva a obchodním účelům, a navíc propojené typicky dvouramennými schodišti se suterénem a prvním patrem (Haničák 2015, s. 83–84, 93) – zde je ovšem schodiště posunuto až do chodby, navazující ve východním nároží mázhauzu. Na mázhauz navazují prostory zadního traktu, včetně užší chodby, zaklenuté valeně s místy lehce vytaženými hřebínky, na ni na pravém konci navazujícího schodiště, a pokračující prostor se silně stlačenou segmentovou klenbou s průchodem do venkovních prostor. Každopádně jsou místnosti pravděpodobně druhotně rozděleny novodobě vestavěnými příčkami. Prostory přízemí jsou využívány jako obchodní provoz, prostory patra tvoří kanceláře či bytové jednotky, kromě síně do náměstí a chodby s nadpražím portálu tudíž nejsou běžně příliš přístupné, proto je nejasná dispozice levé části domu.

V chodbě je v levé zdi dochováno reliéfní nadpraží portálu. [45] Je rozděleno na tři pole, dvě krajní čtvercová a střední obdélné. Všechny části jsou v nejmenším poli doplněny reliéfem. Střední pole zabírají po stranách přepásané stylizované rostlinné rozviliny a mezi nimi reliéf pernštejnského štítku zebra s houžví, doplněný přilbou s přikryvadly a perutí v klenotu. [46] Tento prvek přečnává obdélný rámeček na horní i dolní straně. Mohlo by se jednat o variantu erbu, zkombinovaného z běžného pernštejnského erbu se zubrem a přilbou s přikryvadly, zubrem v klenotu a z erbu Bohunky z Lomnice, matky Viléma z Pernštejna, který nese na přilbici korunku a v klenotu sedm supích per. Je otázkou, zda byl motiv sochařem pouze nepochopen, a proto zpracován ve formě křídla, nebo zda se jedná o odlišnou kombinaci, která by datací vzniku portálu potenciálně odsunula hlouběji do 16. století. Možností je, že by kombinace vzešla z erbu Vilémovy manželky Johanky z Liblic, tedy matky Jana z Pernštejna, která měla křídla v klenotu rodového erbu hned dvě. Pokud by portál pořídil Jan z Pernštejna, protáhla by se časová osa od původního rozpětí 1475–1521, kdy držel panství Vilém, až do roku 1548, kdy Jan zemřel. Příkláním se však spíše ke scénáři, že portál objednal Vilém z Pernštejna, který do roku 1482 trvale sídlil na Helfštýně – k realizaci nadpraží tak snad mohlo dojít před koncem 15. století.

Úkolem portálů bylo odnepaměti propojení exteriéru a interiéru, jakási výzva ke vstupu do domu, které dopomáhaly motivy zvířat či maskaronů, obsažené v dekoraci portálů, nebo

motivy identifikující stavebníka domu, tedy motivy erbovní. (Muchka 2001, s. 24). U domu č. p. 94 je však nadpraží portálu osazeno ve dnešní spojovací chodbě přímo ve středu dispozice budovy. Je tedy nutno si klást otázku, zda měl portál původně symbolicky rozdělovat provozní část přízemí ve východním traktu, využívanou k obchodování či jiné činnosti, a část soukromou v traktu západním, nebo zde bylo nadpraží osazeno druhotně při některé z mladších přestaveb objektu, a původně doopravdy sloužilo k vydělení osobního prostoru objednavatele uvnitř domu a vnějšího světa. Přikláním se spíše ke druhé zmíněné domněnce, tedy že se nejpravděpodobněji jednalo opravdu o portál vstupní, druhotně přenesený do interiéru, snad i kvůli svým estetickým kvalitám v pokusu o jakousi péči o památky. Vzhledem k nedostatku záznamů o samotné existenci nadpraží a jeho systematickému přehlížení ve většině publikací je však složité se osudů portálu dopátrat.

Levé boční pole nadpraží zabírá hlava lva či medvěda, [47] pravé pak šklebící se lidský obličej, doplněný v horní části motivem připomínajícím korunu, v rozích doplněným listy, v těch dolních snad interpretovatelnými jako vlasy. [48] Zatímco užití motivu lva by bylo možno odůvodnit jako reprezentační prvek, ať už v kontextu českých zemí, nebo v kontextu lipnického erbu, již v té době užívaného, symbol medvěda by se zde zdál býti poměrně náhodný, snad pouze jako alegorie statečnosti nebo podobné vlastnosti. Obličej s grimasou by ovšem svému protějšku neodpovídal, pokud by se jednalo o pozitivní alegorii či portrét objednavatele, nebylo by zobrazení takto nelichotivé, až hanlivé – existuje možnost, že se mohlo jednat pouze o maskaron, jakýsi groteskní doplněk.¹¹¹

Identita stavebníka objektu nebyla nikde zaznamenána, dá se tedy pouze podle rámcové datace výstavby na přelomu 15. a 16. století předpokládat, že jím mohl být sám Vilém z Pernštejna. Tomuto faktu by však absolutně neodpovídalo kvalitativní zpracování dochované části portálu, které se zdá býti spíše z ruky diletujícího kameníka než znalého sochaře, kteří pro Pernštejny pracovali na prestižních zakázkách. Leč je na Helfštýně osazen relativně soudobý (vznik v roce 1480), [49] Vilémem objednaný reliéf s rodovou legendou, který by zdánlivě lipnickému portálu mohl tvořit paralelu, zdá se svým provedením být, i když vezmu v potaz působení klimatických podmínek a stárnutí kamene, na nižší kvalitativní úrovni. Navíc ve svém rámování stále nese gotické reminiscence, na rozdíl od čistě renesanční formy nadpraží v Lipníku – tudíž tyto dvě zakázky pravděpodobně není možno spojit. Odlišným řešením by mohla být teorie, že dům v době pernštejnské vlády vlastnil měšťan, který chtěl portálem s rodovým erbem vzdát hold přívětivé aristokracii. Bez dalších písemných dokladů týkajících

¹¹¹ Jediný krátký popis nadpraží obsáhla ve své publikaci o hradu Helfštýně Dobroslava Menclová. Oba obličejové v bočních polích nadpraží interpretuje jako blíže nespecifikované maskarony (Menclová 1961, s. 30).

se historie domu a znalosti podoby zbytku výzdoby portálu je však náročným úkolem provést přesnou interpretaci.

Renesančnímu původu domu napovídá hloubková dvoutraktová dispozice přízemí domu s velkým mázhauzem a navazující chodbou ve východním traktu, stejně tak i valené zaklenutí s výsečemi a hřebínky v této místnosti i celém podloubí. Primárně však renesanční fázi výstavby připomíná dochovaný fragment pernštejnského portálu.

O měšťanském domě č. p. 94 jsou literární zdroje na informace skoupé, není o něm známo prakticky nic, krom faktu, že pravděpodobně sloužil jako městské sídlo rodu Pernštejnů. Zda však Pernštejnové někdy v domě opravdu pobývali, nebo zda se jednalo pouze o nemovitost kterou fundovali, zůstává záhadou. Spojitost rodu a výstavby měšťanských domů je každopádně významná – pokud by dům s podloubím vystavěli sami Pernštejnové, mohl snad být součástí zaváděných urbanistických regulací, podobně, jako v Pardubicích? Dům stojí na dvoutraktové hloubkové dispozici, doplněné v uliční části o podloubí, tedy na nejtypičtější dispozici nejen pro renesanční Lipník. Mezi ostatními domy jej činí výjimečným právě fragment nadpraží s pernštejnským erbem, který je, vyjma zámeckého portálu, jediným reliéfně dekorovaným, kamenicky zpracovaným prvkem, dochovaným ve městě z renesančního období. Oba jsou navíc spjaty se šlechtickými rody, které stavbu objednal. Zda byl již ve své době jediným, není jasné, jeho dochování však poukazuje na význam, který byl domu přisuzován.

Literatura a prameny: Hajduk 1907, s. 11; Menclová 1961, s. 30; Poche 1980, s. 19; Vorel 1999, s. 72, 156, 247; Plaček 2007, s. 216; Březina 2015h, s. 229; Orálková 2015, s. 229.

4.4 Měšťanský dům č. p. 661

Ulice B. Vlčka č. p. 661/7

Gotické základy, 50. léta 16. století, konec 16. století, klasicistní úpravy v 19. století a 2. polovině 20. století

Dům je založen na středověkých základech (přičemž nejranější zástavba města vznikla snad do roku 1330), následně prošel renesančními přestavbami, které probíhaly od 50. let 16. století. V posledních desetiletích 16. století docházelo v moravském kontextu celkově k přestavbě měšťanských domů do podoby jednopatrových budov s vysokými atikami (Prokop

1904, s. 692–693). V průběhu 19. století byl upraven v klasicistním slohu. Měšťanský dům je jednopatrový s půdním polopatrem. Hlavní průčelí severního křídla do ulice B. Vlčka [50] je čtyřosé a trojetážové a členěné kordonovou římsou na dvě etáže a polopatro pod profilovanou římsou korunní, přičemž přízemní část tvoří dva oblouky plochostropého podloubí s výrazným pultově završeným opěrákem na severozápadním nároží domu. Průčelí je koncepcí relativně podobné sousedním domům směrem k náměstí – č. p. 5/5 [51] nebo 6/3. [52] Okna prvního patra jsou obdélná, rámovaná plochou šambránou a podokenní římsou, půdní okna jsou nižší, rámovaná plochou šambránou s uchy v dolních rozích. V obou etážích jsou okna náznakově sdružena po dvou. Západní průčelí [53] je jednoosé a trojetážové, s okny stejného typu jako na severním průčelí. Fasáda je hladká bez dekorací i v prostoru podloubí, barevně jsou odlišeny pouze opěráky a omítka loubí. Objekt je zastřešen sedlově se hřbetem souběžným s ulicí B. Vlčka a vysokým půdním prostorem, navazujícím plynule na dvorní přístavbu.

Fasáda podloubí je členěna hlavním vstupem, oknem do komory a užšími dvoukřídlými dveřmi s dveřnicemi napravo. Ostění portálu [54] je dekorováno do ploché patky pravouhle zalomenou ústupkovou profilací přibližně v horní polovině výšky, ostění okna [55] bylo nejspíše profilováno obdobně, avšak bez zalomení a s uchy v horních rozích. Ostění okna každopádně působí jako druhotně zazděný portál, který byl v mladší době, snad klasicistní, osazen dřevěným oknem. Obojí pochází z pozdního 16. století a je silně poničeno. Pravé krajní ostění portálu bylo pravděpodobně bez profilace. V hlavním portálu jsou osazeny klasicistní dveře s kazetovou výplní.

Půdorysná dispozice interiéru severního křídla je tvořena hloubkovým dvoutraktem. Východní část tvoří užší prostor vstupní síně, zaklenuté valeně s nestyčnými výsečemi s lehce vytaženými hřebínky, [56] s obdélnými výklenky ve třetím poli těchto výsečí od vchodu a se schodištěm navazujícím v západní zdi. Na síň navazuje úzký a nízký, segmentově zaklenutý průchod do dvora. [57] Větší část půdorysu přízemí zabírá západní trakt, který by se nejspíše dala považovat za mázhauz a navazující síň. Vstupní síň [58] je podlouhlá a obdélná s valenou klenbou a výsečemi s výraznějšími hřebínky, doplněnými výklenky různých velikostí a hloubek, převážně segmentově klenutých, působících minimálně ve dvou případech jako zazděné dveře či okno. Na vstupní síň navazuje větší, víceméně čtvercová, místnost s trémovým záklopovým stropem, [59] dvěma širokými segmentově klenutými výklenky v západní zdi a obdélným oknem ve východní části čelní zdi do dvora. Západně dále pokračuje plochostropá prostora zázemí. Patro domu stojí na dispozici se středovou místností s plackovou klenbou a se dveřmi a schodištěm na půdu v severozápadním rohu. Ostatní navazující místnosti, rozdělené přidávanými příčkami, jsou plochostropé. Patro domu prochází v současné době intenzivní

rekonstrukcí a již v dobách dřívějších bylo velmi pravděpodobně dispozičně pozměněno přidanými příčkami. Dvorní jižní fasáda [60] je členěna ve východní části segmentovým průchodem ze síně a poměrně nepravidelným sledem oken – západně od průchodu je osazeno převýšené okno z pravého, západního traktu interiéru, přibližně o patro výše nad průchodem je pak proražena dvojice obdélných oken, nalevo, pod zastropením pavlače je proraženo taktéž jedno obdélné okno. Výše pak pokračuje široké malé okénko do půdního polopatra. Dispozičně je objekt v nejstarší části opět koncipován obdobně, jako dům č. p. 7/1 v téže ulici nebo dům č. p. 14 na Náměstí T. G. Masaryka či dům č. p. 22 v ulici 28. října.

Na západní straně dvora je vystavěno jednopatrové klasicistní křídlo. [61] Místnosti přízemí západního křídla jsou klenuty plackově, všechny místnosti patra pak plochostropé. Přízemí je přístupné vchody ze dvora, patro je zpřístupněno schodištěm, částečně vedeným i po zdi staršího, severního křídla, a je doplněno pavlačí. Ta je zastropena valeným záklenkem, v čele s širokými malými okénky do půdních prostor a završena profilovanou korunní římsou pod sedlovou střechou. V současné době jsou interiéry využity jako bytové jednotky. V hloubce parcely jsou doplněny i dvě pozdně klasicistní budovy, funkčně nepropojené se zkoumaným severním křídlem. Východní z objektů je jednopatrový a nepodsklepený, stojící na obdélném hloubkovém půdorysu a zastřešený pultově. Západní budova je přestavěna ze staršího objektu a je taktéž nepodsklepená. Přízemí objektu je zaklenuté do traverz a vede skrze něj boční průjezd z ulice Perštyňské, prostory patra jsou plochostropé. Celkově je objekt zastřešen sedlově. Budova byla dodatečně přestavěna roku 1973 a je tudíž vizuálně odlišná od severního i západního křídla a stejně tak i východního objektu v hloubce parcely. U hradeb je mezi hospodářskými budovami novodobě přistavěna prádelna s pultovou střechou.

Suterény pod severním a západním křídlem jsou poměrně rozsáhlé, přístupné obdélnými dveřmi v ostění se segmentovým záklenkem v přízemí dvorního průčelí klasicistního křídla. Tvořeny jsou úzkou přístupovou, segmentově zaklenutou schodišťovou chodbou, vedoucí ze severní části přízemí západního klasicistního křídla, a na ni navazující menší obdélnou prostorou se stlačenou valenou klenbou. Tu v severní zadní stěně člení obdélný průchod s obloukovým záklenkem západně a nižší nika v podstatě stejného tvaru východně. Na tuto místnost navazuje valeně klenutá užší chodba, kterou jsou přístupné dvě větší obdélné, v parcele hloubkově orientované, valeně klenuté místnosti pod severním křídlem domu, směrem k ulici B. Vlčka. [62] Chodba je ve středu kolmo překřížená další, vlastně identickou chodbou se schodištěm a obdélným vstupem do domu.

V současné době prochází komplex budov včetně kamenických prvků rekonstrukcí a prostory jsou přestavovány na bytové jednotky (primárně první poschodí hlavního severního

křídla a celku západního křídla). Plánovaná je taktéž rekonstrukce prostor pravého traktu hlavního křídla a suterénních prostor.

Z renesančního období se dochovala dispozice nejstarší části domovního komplexu, tedy severní křídlo s průčelím do ulice B. Vlčka, včetně kleneb přízemí s hřebínky nebo renesanční suterén pod loubím s kamennou valenou klenbou. Stejně tak se zachoval vstupní portál ve východní části podloubí a ve fragmentech i ostění okna západně od něj.

Paralelu k dispozici dvou výše zpracovaných měšťanských domů v Lipníku, tedy hloubkovému dvoutraktovému uspořádání interiéru s mázhauzem v uliční části přízemí, ovšem bez loubí, tvoří kupříkladu měšťanský dům č. p. 56 na Dolním náměstí v Olomouci. V interiéru je členěný plochostropou síní v přední, uliční části, komorou a klenutým průjezdem do dvora v části zadní a fragmenty klenebních náběhů, naznačujících existenci dnes zaniklého podloubí. Podobnost vnitřního členění objektů je však pravděpodobně způsobena pouze časově blízkou dobou prvotního vzniku domů v průběhu 15. století. Stejný koncept rozvržení interiéru, odpovídající lipnickým měšťanským domům, se objevuje i u objektu č. p. 194 na Dolním náměstí (začátek 16. století) – hloubkový dvoutrakt s mázhauzem a průjezdem, krámem a komorou (Kubešová – Richterová 1999b, s. 199–200; Kubešová – Richterová 1999c, s. 200). Téměř identických dispozic jako v Lipníku byla i přízemí domů v Opavě.

Opavské měšťanské domy se odlišovaly pouze nepravidelností šířek parcel a neexistencí podloubí. Ve své renesanční podobě navíc vykazovaly podobnost s Lipníkem i atikovým završením průčelí domů, zaklenutím místností valenými klenbami s výsečemi a hřebínky nebo suterény vyhloubenými takřka pod celou dispozicí domu, svým rozsahem tedy velmi podobně, jako u lipnického domu č. p. 661. Zajímavý příklad tvoří kupříkladu dům č. p. 288 (tzv. Boží koutek, druhá polovina 16. století), v interiéru klenutý valenými klenbami s výsečemi a hřebínky, ovšem pojednanými komplikovaněji se štukovými doplňky, než v Lipníku, nebo dům č. p. 115 (U Bílého koníčka, konec 16. století) – oba na opavském Horním náměstí – s renesančním klenutým mázhauzem a v opavském kontextu ojediněle dochovanou atikou (Haničák 2015, s. 61, 70–72, 108, 118, 163, 165, 170, 173; Prix – Samek – Dolejší 2021, s. 442–443). [63]

V kontextu měšťanské zástavby Lipníku nad Bečvou zastává dům č. p. 661 pozici jednoho z nejlépe dochovaných domů. I přes řadu mladších přestaveb stále přináší výjimečný objem informací o přibližné původní podobě lipnických měšťanských realizací ve druhé polovině 16. století, díky zachovanému dispozičnímu rozvržení přízemí s loubím a ostěními vstupního portálu a okna, ústícími právě v podloubí, nebo rozsáhlým suterénům, vyhloubeným pod velkou částí plochy domu. Ve srovnání s vybranou soudobou výstavbou na Moravě svými

kvalitami však nevyčnívá a typově se jedná spíše o dům běžných dispozic renesanční měšťanské zástavby.

Literatura a prameny: Samek 1999, s. 352; Březina 2015a, s. 196; Březina 2015d, s. 200; Březina 2015f, s. 205; Březina 2015k, s. 246; Orálková 2015, s. 238–239.

4.5 Filiální kostel sv. Františka Serafinského

Ulice Bratrská č. p. 357/1

1590–1593, 1660–1661, 1676–1697, 1730, 60.–70. léta 18. století, 1922

Kostel sv. Františka Serafinského (ve starších publikacích uváděný jako sv. Františka z Assisi (Schwoy 1786, s. 214; Schwoy 1794, s. 106; Wolny 1835, s. 277; Wolny 1863, s. 132) je součástí areálu bývalé barokní piaristické koleje. Samotný kostel, původně sloužící jako bratrský sbor, byl vystavěn na náklady Petra Voka z Rožmberka a jeho manželky Kateřiny z Ludanic již mezi lety 1590–1593 na místě staršího objektu. Roku 1585 Petr Vok a Kateřina listinou tento sbor s bratrským domem, školou, nemocnicí pro chudé a hřbitovem osvobodili od „*platů a jiných povinností*“ a zároveň potvrdili, že jej Bratři mohou v případě potřeby opravit nebo přestavět. Již roku 1590 tedy k této přestavbě došlo (od 28. 3. 1590 probíhal výkop základů) a autorem náročné realizace měl být blíže neidentifikovaný vlašský umělec. Jak uvádí Florian Zapletal (Zapletal 1930, s. 24–25), „*Stavěl ho „Vlach“ a to „velmi vysoko“, tedy dovedně*“ a „*Tento Vlašský paumistr neboli zedník Baltazar jmenoval se vlastně Baltasar Majo da Vomio*“. Předmětem (nedostatečně podložených) spekulací o autorství projektu bratrského sboru je tedy Baldassare Maggi da Ronio, pocházející z Arogna poblíž Luganského jezera, projektant a stavitel ve službách Rožmberků. Maggi pracoval zhruba od roku 1575 až do roku 1588 na všech jejich významných a prestižních rodových zakázkách.

Pro potenciální atribuci lipnického bratrského sboru Baldassare Maggimu je nutno analyzovat specifické prvky, které se objevují jak ve formách bratrského sboru, tak na ostatních architektonických realizacích Rožmberků nebo spřízněných pánů z Hradce. Bratrský sbor v Lipníku je velmi charakteristický vysokou severní věží, [64] vystavěnou při chóru ve dvojici s nedokončenou věží jižní. Její plášť je členěn ve spodní části bosováním, vyvedeným v omítce, navazujícími, relativně širokými, lizénovými rámy, v horní části pak velkým oknem

s obloukovým záklenkem, flankovaným nikami s půlkruhovým záklenkem, společně s oknem naznačujícími téměř motiv serliany. Věž je završena arkádovým ochozem, vynášeným poměrně štíhlými sloupy, propojenými pečlivě vytesanou balustrádou. Ve třech stranách presbytáře jsou pak nad vysokými okny prolomeny drobnější okuly a nik s půlkruhovými záklenky se využito navíc ve dvou dvojicích nad sebou také v západní průčelí, které nicméně mohlo být stavebně pozměňováno i v baroku. Všechny ze jmenovaných prvků nacházejí svou paralelu na ostatních Maggiho rožmberských stavbách.

Lizénových rámců v kombinaci s nikami a okrouhlými okny využil Maggi k dekoraci exteriéru jindřichohradeckého Rondelu (objednávka Adama II. z Hradce) mezi lety 1588–1589, [65] po roce 1580 zároveň na zámku v Jindřichově Hradci užíval i bosáže. Okrouhlá okna, sloužící k osvětlení klenby, měla snad být aplikována rovněž u bratrského sboru v Bechyni, nebo u kostela Narození Panny Marie, který vystavěl při letohrádku Kratochvíle mezi lety 1585–1589. [66] Ten se podobal lipnickému sboru nejen užitím okulu ve zdi nad oltářem, ale i jednoduší dispozicí a kombinací gotizujících prvků (vysoká okna s lomeným záklenkem) a prvků čistě renesančních (edikulový portál). Arkádový ochoz věže v kombinaci s lizénovými rámcí navrhl Baldassare Maggi také pro válcovou věž českokrumlovského Hrádku k roku 1580 [67] (Prokop 1904, s. 673; Šamánková 1961, s. 73–74, 76; Krčálová 1986, s. 16–30, 55, 58; Krčálová 1989, s. 35–37; Jakubec 2011, s. 410–411, 413). Mezi potenciální doklady autorství Baldassare Maggiho lze navíc zařadit technický detail zakládání staveb na dubových pilotech, techniky využití kupříkladu pro letohrádek Kratochvíle u Netolic (okres Prachatice), realizovaný roku 1583 pro Viléma z Rožmberka (Prokop 1904, s. 673), a doložené rovněž v Lipníku záznamem Eliáše Rožnovského „... v sobotu před tůž neděli smrtnú počali duby zakládati na grundfešty, neb zdi všechny na duby jsou zakládáné“ (Zapletal 1930, s. 5).

Analýza architektonických prvků ve spojitosti s rožmberskou donací bratrského sboru činí autorství Baldassare Maggiho poměrně dobře uvěřitelným. Teorii o Maggiho autorství by mohlo vyvracet pouze užití tvarosloví s gotickými reminiscencemi, jako je kupříkladu polygonální závěr presbytáře, nebo původní užití klenebních žeber v presbytáři – to však bylo využito stejným architektem u již zmíněného kostela Narození Panny Marie při letohrádku Kratochvíle, nezdá se tedy býti příliš velkou překážkou v atribuci. Provádějícím stavitelem bratrského sboru však nejspíše byl v Lipníku usazený italský mistr. V době výstavby chrámu mezi lety 1590–1593 v Lipníku působilo na 13 nebo 14 italských kameníků a zedníků, kteří pracovali na zámku, kostele sv. Jakuba, zvonici, měšťanských domech a městském opevnění.¹¹²

¹¹² Fenomén účasti italských řemeslníků na stavebních realizacích v Čechách i na Moravě byl pravděpodobně prvotně vyvolán jejich příchodem z uherského dvora po jeho zániku, nebo také povoláváním Italů kulturně

Objekt sboru byl vystavěn v gotickém slohu jako jednolodní chrám snad s mírně nižším chórem o trojbokém závěru, zaklenut buď křížovou žebrovou klenbou, nebo byl zezачátku pouze plochostropý z důvodu nedostatku finančních prostředků, ovšem s vnějšími opěráky. Zaklenutí valenou klenbou by v tom případě proběhlo až ve 2. polovině 17. století. Exteriér byl členěn osmi úzkými lomenými okny s kružbou (nebo spíše se záklenkem na pomezí oblouku – původní tvar oken nebyl v dobových zprávách zaznamenán), trojúhelným východním a západním štítem a sedlovou střechou. Gotické reminiscence stavby jsou víceméně v souladu se středověkým trendem, pokračujícím v českých a obecně zaalpských zemích až do raného 17. století.

Většinou nebyly stavěny čistě renesanční chrámy, naopak bylo využíváno podélných jednolodních nebo trojlodních půdorysů s polygonálními závěry, doplněných o vnější opěráky. Nejednalo se však o historismus ani konzervatismus, pouze o formu tradicionalismu (Krčálová 1981, s. 1, 8) či formu vyjádření historické kontinuity rodu stavebníka (Jakubec 2011, s. 410). Jediným čistě renesančním prvkem měla být exteriérová dekorace sgrafity a dochované pandánové věže při chóru (jedna z nich doplněná arkádovým ochozem, prvkem v renesančním období velmi oblíbeným nejen pro zdůraznění horizontality jako protikladu vertikalizované středověké výstavby; Muchka 2001, s. 21). Umístění věží je protireformačním, katolickým prvkem, zdůrazňujícím prostor svátosti při hlavním oltáři a v kontextu bratrských sborů prvkem velmi netypickým (Bombera 1949, s. 103; Krčálová 1986, s. 42; Indra 1990, s. 139).

Vnější členění věže lizénami a kordonovými římsami v kombinaci se střídáním oken a nik a završením arkádovým ochozem připisují Jarmila Krčálová, Hana Myslivečková i Ondřej Jakubec (Krčálová 1986, s. 42; Jakubec 2011, s. 414; Myslivečková 2020, s. 107) tradici italské, konkrétně manýristickým tendencím druhé poloviny 16. století. Působivou paralelu k těmto formám pak Myslivečková nalézá na věži kostela Santa Maria Assunta v italském městě Nepi v regionu Lazio.

Roku 1613 byl kostel zasažen požárem a od roku 1622 byl pak zasvěcen katolickým bohoslužbám. Přesvěcení kostela na katolický ku jménu sv. Františka k oslavě kardinála Františka z Dietrichsteina (jehož patronem sv. František byl), bývá datováno různě. Pravděpodobná je však možnost, že se tak stalo již roku 1634, tedy hned po příchodu piaristů, kterým ostatně kostel připadl, protože zde velice brzy, již 19. 11. 1634, měli sloužit mše. Jak přesvěcení, tak následná přestavba přilehlého areálu na piaristickou kolej se školou, byla

vzdělanými panovníky, kupříkladu již Ferdinandem I. Habsburským. Následně služeb italských umělců začala využívat i česká šlechta, tím pádem počet zakázek narůstal a Italové k nám začali migrovat ve větších počtech primárně z okolí Luganského a Comského jezera. (Krčálová 1989, s. 6).

iniciována v rámci protireformačních snah kardinálem Dietrichsteinem. Roku 1660 byla Ferdinandem z Dietrichsteina zahájena oprava a přestavba kostela, trvající od 19. 5. téhož roku do roku následujícího. Hliněný materiál cihel, užitých pro tuto výstavbu, byl získán z klášterní zahrady.

Mezi lety 1676–1689 nebo 1682–1687/1697 byl kostel přestavován, nejspíše dle projektu Giovanni Pietra Tencally z roku 1682. Nové boční kaple byly dokončeny roku 1689 (kaple sv. Josefa již 1687) a souběžně s nimi byla nakoso při jižní věži kostela přistavěna jižní dvoutraktová patrová sakristie. Dalších úprav se kostel dočkal roku 1730, 1757 a mezi 60. a 70. lety 18. století, kdy byly odstraněny některé pozůstatky původní podoby bratrského sboru – byla osekána gotická žebra nesoucí klenby chóru a zvětšena okna. V roce 1891 byl klášterní kostel přeměněn na filiální, vzhledem ke zrušení piaristické koleje roku 1884 a poslední úprava chrámu proběhla k roku 1922.

Kostel je orientovaný, o jednodolní dispozici s pětibokým závěrem zúženého chóru.¹¹³ K němu a k bočním lodím přiléhají dvě hranolové věže. Severní věž [64] je vystavěná v plné výši, završená klenutým arkádovým ochozem a stanovou střechou s lucernou a makovicí. Arkády věže jsou na každé straně složeny ze tří oblouků na toskánských sloupcích, propojených kuželkovou balustrádou. Nad každým středním obloukem je náznak půlkruhového frontonu přibližně stejné šíře, jako je oblouk, ve kterém snad mohly být osazeny hodiny (?). Jižní věž [68] je dostavěna pouze do výše krovu lodi a zastřešena je stanově s malou makovicí. Ochoz samotný je zaklenutý valenou klenbou s lunetami nad každým z oblouků arkády.

Hlavní loď je převýšená se čtyřmi termálními okny po obou stranách, zastřešená sedlově se zvalbeními nad presbytářem, boční lodě jsou zastřešeny pultově. Výjimkou je pouze severní kaple s tamburem a kupolí nad pultovou střechou a západní předsíň se sedlovou zvalbenou stříškou. Exteriér kostela je dál členěn vnějšími opěráky s pultovou stříškou, dvěma při presbytáři, dalšími třemi vyčnívajícími po každé straně lodí nad střechami bočních lodí a dvojicí nakoso postavených v nárožích západního průčelí.

Dochovaná podoba exteriéru kostela pochází z období baroka, tedy s největší pravděpodobností z období mezi 70. a 90. lety 18. století, přičemž se domnívám, že přestavbou

¹¹³ Rozlišení, zda stojí kostel na jednodolní či trojlodní dispozici, je však problematické. Při pohledu z exteriéru sice stavba působí jako bazilika, ovšem v interiéru se jedná o v podstatě jednolodní prostor lodí s výraznými prolomenými bočními kaplemi a ostatní prostory, jakési „ochozy“, vyplňující tyto „boční lodě“ nejsou přímo z lodí přístupné. Dle výkresů stavby s rozlišením stáří zdíva využitého na jednotlivých částech kostela, zahrnutých v rámci stavebně-historického průzkumu Slavomíry Kašpárkové (Kašpárková 1980), však lze soudit, že byl objekt v původní podobě, před barokními stavebními zásahy pouze jednodolní s vnějšími opěráky, mezi které byly v barokním období vestavěny další prostory. Přikláním se proto k označení kostela jako jednodolního, pro boční útvary však pro účel popisu kostela využívám zastřešující název boční lodě.

nejméně vizuálně obměněnou částí je dvojice věží při presbytáři chrámu. Nejenže je jako součásti přestaveb nezmiňuje žádný z badatelů (vyjma výměn střech věží), ale na vedutách [9, 10, 11] jsou věže zachyceny téměř identicky, přestože jsou tato zobrazení spíše schematická. Západní průčelí chrámu je dvouetážové a trojosé, [69, 70] završené štítem, horizontálně členěné kordonovými římsami a vertikálně lizénami vysokého řádu. Ostatní členění tvoří předsíň s jednoduše profilovaným pravoúhlým portálem v přízemí a niky s půlkruhovým záklenkem v jednotlivých etážích. Doplnuje je zazděné kruhové okno ve druhé etáži a mohutné obdélné okno se segmentovým záklenkem nad ním. Průčelí završuje štít s volutami flankovaný čučky, postavený na nízké atikové římsě. Ve střední části jej doplňuje šambrána a špaleta většinově zazděného okna s půlkruhovým záklenkem.

Fasáda jižní boční lodi [71] je rovněž trojetážová, u severní lodi dvouetážová, obě však čtyřosé. Děleny jsou vertikálně pilastry vysokého řádu, mírně se lišícími od průčelí hlavicemi a velikostí či absencí patek. Obě průčelí jsou v horní etáži členěna velkými obdélnými okny s půlkruhovým záklenkem. Jižní průčelí je v přízemí doplněno střídáním obdélných dveří, čtvercových oken a zazděných výklenků, v první etáži jednotnými obdélnými okny v jednoduchém ostění.¹¹⁴

Severní průčelí kostela [72] je zkomplikováno vložení kaple sv. Josefa Kalasanského do druhé osy od východu. Její fasády i ostatní fasády severní lodi jsou shodné, střídají se pouze obdélná okna a okna se segmentovým záklenkem, v obou případech osazena ve zdobnějších šambránách s uchy a kapkami, segmentovými nebo rozeklanými trojúhelnými frontony a podokenními římsami. Složitější dekorace průčelí je daná snad faktem, že je průčelí využíváno jako vstupní skrze portál ve druhé západní ose průčelí.

Závěr presbytáře [73] je na severní a jižní straně členěn vysokými okny s půlkruhovým záklenkem a menšími kruhovými okny nad nimi. Střední osa je doplněna zazděným pozůstatkem vyššího okna s hrotitým záklenkem. Omítky kostela jsou hladké v jednotné světlé barvě, ve tmavších tónech jsou vytaženy pouze plastické prvky.

Jižní věž [68, 71] stojí na spíše obdélném půdorysu a má pět podlaží (páté z nich nedokončené). Tři z nich jsou klenuty valenou klenbou s vytaženými hřebínky. Při jihovýchodní zdi věže jsou jednotlivá patra zpřístupněna točitým schodištěm a prostory tři z nich přístupná kamenným portálem s mohutně profilovanou supraportou. Nejvyšší podlaží není zastropeno, je otevřeno do krovu. Přízemí věže je opět přístupné z presbytáře. Sakristie

¹¹⁴ Přesný současný stav oken a průchodů je náročné zjistit, protože jižní loď není přístupná, postupovala jsem tedy v popisu za pomoci nákresů jednotlivých pohledů ve stavebně-historickém průzkumu Slavomíry Kašpárkové (Kašpárková 1980).

funkčně náleží ke kostelu pouze v přízemní části, v patře již patří klášteru. Dispozice je dvoutraktová a dvě přízemní místnosti jsou zaklenuty klášterními klenbami s vytaženými hřebínky.

Jižní věž je nad úrovní střechy boční lodi dělena jednoduchou kordonovou římsou, přeřatou v jižní fasádě pravoúhlým oknem s ostěním jednoduché profilace a nadpražní římsou, doplněným těsně pod další kordonovou římsou nad úrovní korunní římsy hlavní lodi dalším, menším obdélným okénkem. Pravé i levé nároží věže je dekorováno omítkovou bosáží šedé barvy. Tato fasáda je v úrovni korunní římsy boční lodi zakryta přístavbou sakristie. Ta je patrová, zastřešená sedlově s valbou na západě, zpracovaná v nesourodém stylu s kostelem a spíše korespondující s budovou kláštera, členěná čtveřicí pravoúhlých oken nad sebou na západní a trojicí na jižní a severní straně. Následující plocha zhruba stejné výšky, jako prostor mezi dvěma kordonovými římsami je dále nečleněná a završena pouze korunní římsou a navazující střechou. Východní fasáda je čtyřetážová a dekorovaná bosáží v přízemí i celém levém nároží do stejné výšky, jako na fasádě jižní. Člení ji jinak nepravidelně umístěná pravoúhlá okna vesměs různých velikostí a jednoduchého ostění, v přízemí pod první kordonovou římsou vlevo větší a vpravo drobné čtvercové, těsně nad římsou pak vlevo opět větší obdélné a vpravo nad ním obdélné, stejné, jako přetíná druhou kordonovou římsu a další zhruba uprostřed výšky etáže nad ním.

Severní věž [64] má čtvercový půdorys, osm podlaží a arkádový ochoz, kromě přízemní části, klenuté valeně s hřebínky [74], většinou dělených trámovými stropy. Patra věže jsou přístupná po schodišti a skrze renesanční portály [75]. V přízemí se do jejích prostor dá vstoupit ze severní „lodi“ skrze kapli sv. Josefa při průchodu další „kaplí“ či prostorem s druhotně osazeným oltářem a valenou klenbou se styčnými výsečemi a lehce vytaženými hřebínky, nebo z presbytáře.

Fasáda věže [64, 72] je členěna kordonovými římsami na pět etáží nestejně výšky, jako u věže jižní, s tím, že pátou etáž tvoří arkádový ochoz. Od východu je v přízemí dekorována bosáží, ve druhé etáži pouze třemi lizénovými rámci, v etáži třetí opět lizénovými rámci, ve střední ose doplněnými o obdélné okno ve spodní části. Čtvrtá etáž je opět dělena lizénovými rámci, ve střední ose je rámec ve spodní části přeřat obdélným oknem stejného ostění a profilovaného nadpraží, nad ním vysokým obdélným oknem zvonového patra s půlkruhovým záklenkem a masivním kamenným ostěním, zasahujícím do páté etáže, takže průběžná kordonová římsa přepásává ostění okna těsně pod záklenkem a zvýrazněná římsa ostění pak tvoří subtilnější průběžnou římsu kolem celé věže. V bočních osách jej doplňují niky drobnějších rozměrů, ale identického tvaru vepsané do lizénových rámců. Severní fasáda věže

je vlastně identická, stejně tak pak i západní, pouze s drobnými odchylkami v umístění a počtu oken – doplněno je jedno drobné obdélné v přízemí.

Interiéry hlavní lodi i bočních přístaveb včetně veškeré výzdoby, oltářů a dalšího mobiliáře jsou zcela barokního původu. Loď je zaklenuta čtyřmi poli valené klenby s výsečemi mezi plochými štukovými pasy [76] vybíhající z průběžné profilované římsy nesené konkávně prohnutými pilastry vysokého řádu s kompozitními hlavicemi. Stejně tak je tomu v presbytáři, tam je však klenba doplněna pouze dvěma výsečemi proti sobě a dalšími třemi v samotném polygonálním závěru. Průběžná římsa se v místech pod klenebními výsečemi a pod okny prohýbá do formy štítu, vyplněného rokajovými štukovými poli s výmalbou.

V severní zdi přízemí je do hlavní lodi prolomen pouze jeden průchod ve třetím klenebním poli od východu, v jižní zdi se v žádném z polí neotevřít další prostor, vyjma kaple. Severní přízemí od východu zabírá přízemí věže, kaplový prostor,¹¹⁵ kaple sv. Josefa, předsíň a navazující místnost vedoucí k sociálnímu zařízení a točitému schodišti do severní empory v síle zdi. Jižní přízemí vyplňuje od východu přízemí věže, oddělené od tří dalších místností, běžně nepřístupných, se schodištěm do empory částečně v síle jihozápadního zdiva. Stejnou formu nese polosuterén vyhloubený pod jižní lodí. Všechny vedlejší přízemní prostory jsou klenuty valeně s výsečemi. V patře se do lodi po severní a jižní straně otevírají čtyřmi oblouky empory, částečně či úplně přerušené kaplemi – ve druhém severním poli kaplí sv. Josefa Kalasanského [77] a protilehlou jižní kaplí Panny Marie. Na západě na empory navazuje kruchta, nesená třemi segmentovými oblouky, podklenutá třemi poli křížové klenby.

Presbytář [78] je od lodi oddělen subtilním vítězným obloukem a mírným převýšením úrovně podlahy. V poli těsně za vítězným obloukem je po každé straně nad průchodem do věži jedna dřevěná oratoř s okny – právě pozdně renesanční oratoře, objevující se u chrámových realizací kolem roku 1600, dosvědčují, že byl chrám fundací šlechtice, který jej osobně využíval (Krčálová 1981, s. 22; Muchka 2001, s. 46). Ve středním poli závěru presbytáře je osazen hlavní oltář s výjevem nebeské oslavy sv. Františka z Assisi. Na evangelijní straně doplňuje hlavní oltář boční, zasvěcený sv. Dominiku, na epištolní sv. Šebestiánu.

Stylově se na stavbě mísí gotické (vnější opěráky), renesanční a barokní prvky (kupříkladu v interiéru až teatrálně-iluzivně ztvárněná kaple sv. Josefa Kalasanského, vysoce dekorativní štuková výzdoba se šátky, akanty a výmalbou ve štukových zrcadlech v interiéru nebo rozeklané frontony či boltcová kartuše na vnějších fasádách). Z renesanční doby se

¹¹⁵ Resp. prostor nejasného využití, jehož významu se stejně, jako ostatním bočním prostorám kostela, vyjma základního popisu architektury žádný z autorů, s jejichž publikacemi jsem v tomto textu pracovala, hlouběji nevěnuje.

dochovala předsíň, zazděné kruhové okno v průčelí a primárně severní věž s arkádovým ochozem, v renesanci typičtější funkčním (strážním) prvkem pro věže radniční. Za renesanční prvek by se snad dala považovat i nepravá omítková bosáž v soklové části severní věže a nároží jižní věže (která se však u renesančních věží typicky vyskytuje pouze na nárožích), nebo pro renesanční kostelní věže typické omítkové lizénové rámce a kamenná ostění jednoduchého profilu jejich oken. V interiérech svědčí o renesanční fázi výstavby hřebínky kleneb ochozů přizemí kostela a sakristie, nebo portály věžních schodišť a pozdně renesanční oratoře.

Lipník byl narozdíl od rožmberských držav v jižních Čechách na architektonické realizace poměrně chudý. Kromě bratrského sboru a nedochovaného bratrského domu nebývá Petr Vok jako objednavatel spojován s žádnými dalšími významnými městskými stavbami. Přesto byl pro renesanční Lipník velkým přínosem, obohatil město o velmi kvalitní stavbu, na jejíchž formách je znatelná ruka zkušeného architekta, vyčnívající ze soudobé bratrské sakrální architektury přinejmenším uplatněním pandánových věží při chóru, a o jednu z odněpaměti nejprominentnějších staveb v městském panoramatu.

Literatura a prameny: Wolny 1835, s. 277; Wolny 1863, s. 132; Hajduk 1907, s. 162–163; Baďura 1919, s. 95, 100; Zapletal 1930, s. 3–4, 6, 12, 17, 24–25, 27; Bombera 1949, s. 103–105, 107, 109–110; Menclová 1961, s. 30, 32; Kotrba 1971, s. 99; Kašpárková 1980, s. 3–4, 9, 27, 29; Myslivečková 1980, s. 164; Krčálová 1986, s. 13, 16, 18–19, 42–43, 45–46; Indra 1990, s. 139; Perůtka 1993, s. 55; Samek 1999, s. 358–359; Sedoník – Filip 2005, s. 414; Marková 2015, s. 171–172; Pavlíková 2016, s. 27–29, 31–33; Myslivečková 2020, s. 105–106.

4.6 Farní kostel sv. Jakuba Většího

Ulice Křížkovského

Před 1238 (?), 1406, 1594, 1596–1600, 1613, 1622, 1635, 1661, 1670, 1693–1695, 1760–1761, 1765–1766, 1789, 1839, 1888–1889, 20., 30. a 70. léta 20. století

První zmínka o Lipníku a zároveň o duchovním zde působícím pochází z roku 1238. Jedná se o jméno faráře Valtera de Leipnik – z tohoto bývá usuzováno, že ve městě již v té době musel kromě fary existovat i farní kostel. Minulost objektu tudíž sahá nejspíše do románského období. Roku 1400 měl kostel obdarovat a přestavět Lacek z Kravař v rámci snahy o rozvoj

města nejen pomocí privilegií. K roku 1406 bývá v Lipníku připomínán farní a děkanský kostel apoštola Jakuba ve „*staroněmeckém stylu*“, snad jako trojlodní hala, ke kterému měla být toho roku Bočkem z Labut přistavěna kaple Panny Marie, tedy kaple Zvěstování Panny Marie při jižní straně kostela. Založení kaple bylo potvrzeno tehdejším olomouckým biskupem Lackem II. z Kravař. V listině Bočka z Labut z roku 1406 je kostel označen jako nově založený, což by mohlo napovídat o právě probíhající přestavbě pod záštitou Lacka z Kravař. Roku 1464 byl na náklady vlastníka města, Voka ze Sovince, zhotoven mistrem Jakubem pro kostelní věž zvon Jakub.

Katolickým bohoslužbám byl kostel zasvěcen do roku 1510. Od té doby jej až do 7. 8. 1622 využívali protestanté a kostel byl k jejich potřebám upraven kupříkladu odstraněním všech bočních oltářů. Roku 1578 byl pořízen zvon Jan. Kaple Panny Marie měla být roku 1594 přestavěna na renesanční (Menclová 1961, s. 29). Roku 1596 nebo nejpozději do roku 1600 měl být kostel obnoven, zvýšena jeho věž a po vzoru bratrského sboru východně od zámku (dnes kostela sv. Františka Serafinského) jí byl přistavěn věžní arkádový ochoz. Makovici věže měl roku 1612 zlatit Hans Keyller. Věž původně nesla dva výše zmíněné zvony, když byl ale roku 1604 pořízen nový, narušující stabilitu jejích zdí, byla pro zvony vystavěna oddělená zvonice. V roce 1613 byl kostel včetně věže, které se zhroutila střecha, zasažen požárem, stejně jako radnice, fara a dvě stě domů. Věž poté byla věž za pánů z Vrbna znovu zastřešena a do 10. 8. 1613 prošel kostel celkovou opravou, včetně přidání nárožních opěráků. Na přestavbě se podílel kupříkladu Hons Rudolf Vlach zedník ze Šveycar, tesař Hans Scholz, mistr kameník Jan Foncun z Meziříčí, zedník Benedikt Vlach a Hans Rudolf a malíř Jiří Lamiš zv. Plevečka. Novou kazatelnu štafíroval Václav Svoboda, stejně tak měl roku 1614 pracovat na dnes zaniklém oltáři (Indra 1990, s. 145–147).

Po příchodu jezuitů do Lipníka roku 1622 byly z kostela odstraněny pozůstatky jeho nekatolických uživatelů (např. kalich nad oltářem) a navraceny odstraněné boční oltáře, zasvěcené následně sv. Ignáci z Loyoly a sv. Františku Xaverskému a Panně Marii, navíc byly vykopány ukryté monstrance a kalichy. První katolická mše proběhla 7. 11. 1622. Roku 1633 kostel vyhořel a obnoven byl roku 1635, následně roku 1661 a 1670. Roku 1682 byl prostor kostela nesvěcený. Mezi lety 1693–1694/1695 nechal na své náklady děkan Jiří Balšánek vystavět kapli sv. Barbory s oltářem sv. Kříže při severní straně kostela a velikostně souměrně přestavět protějškovou kapli Panny Marie. Přestavba kostela z roku 1760 smazala většinu gotických pozůstatků. Další přestavba proběhla mezi lety 1765–1766 dle projektu Františka Antonína Grimma. Byly dostavěny 2 menší kaple a klenba přeměněna na valenou. Opravy

následovaly roku 1789 (po požáru v předchozím roce musel být rekonstruován i arkádový ochoz věže), 1839, mezi lety 1888–1889, roku 1926, 1939 a v 70. letech 20. století.

Kostel [79] je orientovaný, jednolodní, se zúženým presbytářem o pětibokém závěru, dvou obdélných patrových sakristiích s oratořemi po jeho stranách. Po stranách lodi stojí ve dvou polích západně od presbytáře po každé straně lodi dvě kaple o čtvercovém půdorysu – severovýchodní kaple sv. Barbory a severozápadní Panny Marie Bolestné a jihovýchodní kaple Zvěstování Panny Marie a jihozápadní sv. Kříže. Na východě v ose presbytáře doplňuje půdorys kostela vestavěný nízký objekt s pultovou střechou otevřený do zahrady třemi oblouky arkády (po stranách jsou oblouky užší a stlačené) na pilířích se stylizovaně naznačenými hlavicemi – nejspíše zde bylo plánováno osazení sochařského výjevu Krista na hoře Olivetské.¹¹⁶ [80] Presbytář je navíc členěn čtyřmi dvakrát odstupněnými opěráky s pultovými stříškami, které se dále dochovaly nakoso postavené i ve dvou nárožích jihovýchodní kaple a na severozápadním nároží lodi. V západní ose chrám zakončuje hranolová sedmipodlažní věž, jak je poměrně typické u venkovských kostelů. Věž [81] je završena arkádovým ochozem o třech obloucích na téměř romanizujících sloupcích s kubickými hlavicemi na každé straně, propojených balustrádou z jednoduchých čtyřhranných sloupků. Ochoz je zaklenut valeně s výsečemi a zastřešení je stanové s lucernou a makovicí.

Exteriéry kostela jsou většinou barokní, pravděpodobně ze 60. let 18. století, v kombinaci s dochovanými gotickými formami, projevujícími se primárně ve hmotě západní věž a vnějších opěrácích. Výraznou renesanční formu nese pouze arkádový ochoz věže. Západní průčelí kostela je trojosé, střední osu tvoří osmietážové západní průčelí věže. [82] Tu člení v přízemí portál v profilovaném ostění s uchy a kapkami, doplněný suprafenestrou a sled obdélných oken vyšších etáží. Šestou etáž zabírá zvonové patro, exteriérově akcentováno větším oknem s hrotitým záklenkem v hluboké špaletě, s pozůstatkem gotické okenní kružby trojlaločného oblouku. V sedmé etáži je osazen ciferník, přetínající průběžnou kordonovou

¹¹⁶ Pro tuto domněnku není znám žádný historický doklad (stejně jako pro samotnou existenci sousoší) a nebyl proveden ani stavebně-historický průzkum, datující stáří zdiva kostela, tedy ani východního přístavku. Pro sousoší Olivetské hory bylo každopádně typické osazení na hřbitovech, jako místech kontempace o životě a smrti. Při kostele sv. Jakuba Většího existoval hřbitov do roku 1600, kdy byl pro nedostatečnou kapacitu současného hřbitova založen hřbitov nový „za Loučským potokem na místě zahrady Sokolovy“ (dnešní ulice Svatopluka Čecha; Kruntorád 2011, s. 69 – Baďura 1919, s. 97). Pracuji-li s tezí, že se vskutku jednalo o prostor pro potenciální osazení sousoší Krista na hoře Olivetské, domnívám se, že k výstavbě muselo dojít před rokem 1600, patrně při rozsáhlejší přestavbě kostela. Taková přestavba probíhala pravděpodobně kolem roku 1406, kdy je kostel označen za nově založený. Výstavba v této době by nicméně znamenala, že by lipnická Olivetská hora svým vznikem předběhla výjimečnou Olivetskou horu při kostele sv. Mořice v Olomouci o téměř 30 let, což se zdá být u města rozměru a významu Lipníka vcelku nepravděpodobné. Další stavební úprava, dle mého mínění pro vznik přístavku pravděpodobnější, proběhla mezi lety 1596–1600, kdy byla zaznamenána obnova kostela a přestavba věže – je tedy nutné datovat vznik přístavku do těchto let.

řimsu fasády, a nad ním navazuje etáž s arkádovým ochozem. Severní i jižní průčelí věže jsou prakticky identická, odlišují se pouze velikostí oken etáží předcházejících zvonové patro, a v jižním průčelí schodišťovou přístavbou, zpřístupňující prostory věže, o nepravidelném sledu drobných oken v západní i jižní fasádě a jednoduchém jižním portálu. Ostatní fasáda západního průčelí není členěna.

Vnější plášť lodi je na severu a jihu víceméně symetrický, [83] dělený na pět os, s přidanou jižní osou schodišťového přístavku. Boční fasády lodi jsou perforovány obdélnými vitrážovými okny segmentovým záklenkem, šambránami, klenákem, uchy s kapkami v horních rozích, ve hlubokých špaletách. Třetí a čtvrtá pole severního a jižního průčelí od západu zabírají kaple.

Fasády jihozápadní kaple sv. Kříže člení lizénové rámce, niky a portál se segmentově zavřeným oknem. Průčelí jihovýchodní kaple Zvěstování Panny Marie jsou perforována pouze jedním oknem s půlkruhovým záklenkem a profilovanou šambránou v jižním průčelí. V její spodní části je osazena pamětní deska donátorů kostela z roku 1693 v rozvilinovém rámci s andělem v horní části. [84] Nese nápis sdělující, že kaple sv. Barbory a Panny Marie vystavěl a přestavěl děkan Jiří Balšánek pod záštitou knížete Karla z Liechtensteina a za vlády Ferdinanda z Dietrichsteina v letech 1693 a 1694. V pravé spodní části fasády je pak doplněna náhrobkem rodiny primátora Martina Zikmundka z roku 1609 [85] s nápisem „*LETA PANIE 1609•TVTO PAMIET ZA / •LOZIL GEST MARTIN ZYGMVNDEK MIE / STIENIN MIESTA LIPNIKA. ZYGMVNDO / WI KOZISSNIKO(VI): OTCY SWEMV GENZ / VMRZEL L. P. 1598 DNE 28. AVGV: WIE / KV SWEHO 87 LET. 2. ZYGMVNDOWI SY / NV SWEMV VMRZEL. L. P. 1598. 3. IA / NOWI SINV VMRZEL. L. P. 1599. 4. DA / NIELOWI SYNVMR(ZEL): L. P. 1600. 5. IV / DITIE DCERZI VMRZELA. L. P. 1608•*“. Tento hlavní nápis náhrobku je doplněn textem po obvodu rámu tabule, který je však kvůli vlivům podnebí z převážné většiny nečitelný.¹¹⁷ Severozápadní kaple Bolestné Panny Marie a severovýchodní sv. Barbory jsou vizuálně prakticky identické s kaplemi jižními.

Na kaple navazuje dvojice shodných sakristií, ve fasádách členěných nepravidelnými lizénovými rámci a trojicí oken v jižním průčelí. [86]

Kostel je zastřešen sedlově, nad závěrem presbytáře s polygonálním zalamováním, menší kaple sedlově s valbou, větší kaple mají střechy mansardové, střechy sakristií jsou převážně pultové vyjma sedlově pokrytého jižního vikýře. Přibližně v polovině délky

¹¹⁷ Nápis reprodukoval ve svém článku také Jan Baďura (Baďura 1930a, s. 17).

presbytáře ční nad střechou sanktusník s jehlancovou stříškou a dvěma makovicemi. Fasády chrámu jsou hladké, převážně nedekorované.

Prakticky celý interiér kostela, včetně mobiliáře, je barokního původu. Interiér lodi je klenut třemi poli valené klenby mezi dvojicemi plochých štukových pasů, [87] na západě zakončen lunetou, pole presbytáře je zaklenuto plackou a odděleno od závěru pasem. Závěr presbytáře je završen konchálně. Klenba je obtažena štukovým pásem, směřujícím dovnitř klenebního pole ke kruhovému štukovému „zrcadlu“. Presbytář s hlavním oltářem sv. Jakuba Většího je od lodi vydělen vítězným obloukem, před kterým jsou v lodi umístěny dva boční oltáře sv. Jana Nepomuckého na severní straně a sv. Františka Xaverského na jižní. Klenby vyrážejí z dvojitých profilovaných říms kladí nesených sdruženými pilastry vysokého řádu s kompozitními hlavicemi, v lodi vrstvených na pilířích. Vnitřní prostor doplňuje západní konkávně-konvexně tvarovaná kruchta, nesena třemi oblouky arkády a podklenutá třemi poli placky mezi pasy. Pilíře kruchtou jsou naznačeny ve formě pilastrů i na východní zdi. Pod kruchtou je prolomen vchod z podvěží. Sakristie jsou rovněž klenuty plackou, oratoře jsou plochostropé. Šambrány oken jsou dekorovány vegetabilními a figurálními štuky v suprafenestře i parapetu, a štuky hudebních nástrojů. Propojení lodi a kaplí zprostředkovávají půlkruhově klenuté průchody. Boční kaple jsou klenuty plackově.

V kostele se měly nacházet čtyři krypty. Specifikováno však bylo v minulosti pouze umístění jedné z nich v kapli sv. Barbory, založené děkanem Balšánkem pro vlastní rodinu. Presbytář je pod okny doplněn oratořemi se zvlněným zábradlím. Dekorovány jsou rozvilinami, rokajem a zoomorfním štukem či variací na čabraku. V ose pod nimi se po každé straně nachází portál průchodu do sakristie.

Plackou je zaklenut i průchod do lodi v podvěží. [88] V interiéru věže jsou v patře zachovány náběhy křížových žebrových kleneb, stejně tak průchod se zahroceným záklenkem, nebo valená klenba s hřebínky. Interiéry věže tak nesou reminiscence jak stavební fáze gotické, tak renesanční. Prostory nad vstupní přízemní částí, zaklenutou plackově s kruhovým štukovým zrcadlem, jsou uzavřeny a odděleny od kruchtou, což by napovídalo možnému využití jakožto uzavřeného deponitáře. Páté podlaží je hodinové, osvětleno skrze ciferník v každé ze zdí. [89] Věž nejspíš plnila i funkci hlásky či věže strážní, protože prostor šestého podlaží ve středu ochozu obýval trubač. Tomuto využití by napovídala i blízkost k městské hradbě – farní kostely disponovaly věžemi s ochozy poblíž opevnění již ve 13. až 14. století. Věž je netypická obráceným umístěním zvonového a hodinového patra, kdy zvonové patro typicky bývá posledním před patrem hlásným.

K renesanční fázi výstavby se dá jednoznačně zařadit arkádový ochoz věže a minimálně zdivo kaple Zvěstování Panny Marie, dále klenby s hřebínky na schodišti věže, nebo exteriérové opěráky. Ty sice evokují spíše gotiku, nicméně snad odpovídají drobným rozdílům mezi katolickými a reformačními chrámy v období renesance (farní kostel přece jen prošel katolickou i luterskou fází). Ty ve své podstatě nebyly radikálně odlišné, naopak pracovaly s podobnými architektonickými prvky, zdůrazňujícími tradici a trvání církve a odlišujícími sakrální prostory od prostorů světských, stavěných v renesančním slohu, pramenícím z pohanské antické doby. Ty katolické však v zásadě využívaly pokrokovějších, až protobarokních italských architektonických prvků a inovativních druhů budov, přičemž reformační chrámy často pracovaly s tradicí gotiky, monumentalizované a prostorově sjednocené. Nikoli však v nutně konzervativním nebo stylově retardujícím významu, spíše za účelem legitimace vlastní konfese – zdá se, že by tento princip mohl být aplikovatelný i zde (Krchálová 1981, s. 6; Jakubec 2013, s. 65–66).

Jak věž kostela sv. Jakuba Většího, tak kostela sv. Františka Serafinského, jsou završeny arkádovými ochozy, vzniklými maximálně v rozestupu šesti let. Oba z ochozů sestávají ze tří oblouků arkády po každé straně věže, vynášené mírně odlišnými sloupky propojenými balustrádou – v případě kostela sv. Františka propracovanější kuželkovou balustrádou, zatímco u kostela sv. Jakuba tvořenou pouze hranoly. Soudobé paralely k lipnickým arkádovým ochozům se v moravském kontextu nehledají snadno, jednou z nich však může být arkádový ochoz věže kostela sv. Václava v Mikulově (okres Břeclav) z konce 16. století (Myslivočková 2020, s. 188) [90] nebo věže kostela Nanebevzetí Panny Marie v Novém Jičíně z roku 1587. [91] Ochoz u kostela sv. Václava disponuje po každé straně věže čtyřmi oblouky arkády, vynášenými toskánskými sloupky, velmi podobnými těm u ochozu věže kostela sv. Františka v Lipníku. Sloupky jsou propojeny balustrádou, ve které se střídají hranolové sokly sloupků a subtilnější hranolové sloupky, oddělující od sebe dvojice kuželek – tedy řešení prakticky kombinující obě formy, využitě v Lipníku. Některé ze soklů mikulovského ochozu jsou navíc obohaceny o kamenické detaily. Kombinace všech faktorů činí z ochozu věže kostela sv. Václava ochoz propracovanější než u lipnických věží.

Arkádový ochoz věže novojičínské je složen stejně jako v Lipníku ze tří oblouků arkád po každé straně, ale oproti odlehčeným završením lipnických věží naopak působí mírně těžkopádně. To je patrně dáno uplatněním masivnějších hranolových sloupků a nahrazení balustrády zábradlím s vykrojenými okrouhlými otvory. Od lipnických kostelů se novojičínský ochoz liší také uplatněním plochého zastropení. Snad by tuto „těžkopádnost“ bylo možno

připsat faktu, že je novojičínský ochoz mírně starší, domnívám se však, že mohly rozdíly mezi ochozy vyvstat z neúčasti italských mistrů na této realizaci.

Kostel sv. Jakuba Většího odpovídá typické koncepci chrámů v renesančním období – jedná se o původně gotický kostel, přestavěný v renesančním slohu, ačkoli se zachováním řady gotiku evokujících prvků, kupříkladu vnějších opěrných pilířů či polygonálního závěru. Nejvýraznějším pozůstatkem renesanční úpravy kostela je arkádový ochoz věže, který přestože vznikl teprve v reakci na mírně starší arkádový ochoz sv. Františka Serafinského a je ztvárněn v lehce robustnější formě, naznačující možnou nemotornou nápodobu ochozu staršího při kostele sv. Františka (či ovlivnění vzhledu o mnoho mladší rekonstrukcí), stále odlehčuje a harmonizuje silně vertikalizovanou gotickou věž, důstojným způsobem komplimentuje kostelu sv. Františka a společně s ním utváří charakteristické dvouvěžové panorama města.

Literatura a prameny: Schwoy 1786, s. 214; Schwoy 1794, s. 105–106; Wolny 1835, s. 276; Wolny 1863, s. 122–123, 130; Hajduk 1907, s. 31, 34, 92, 116, 141, 163; Baďura 1919, s. 70, 97–100, 104, 135; Krška 1935, s. 37; Izák 1938, s. 16, 18–20, 22–23, 26, 33; Menclová 1961, s. 6, 29, 32; Krška 1965, s. 40; Indra 1966, s. 145–146; Myslivečková 1980, s. 164–165; Indra 1990, s. 145–147; Perůtka 1993, s. 54; Gardavský 1999b, s. 164; Myslivečková 1999, s. 137–139; Samek 1999, s. 354–355; Fišera 2006, s. 10, 15, 27, 130; Kokaislová 2008, s. 10–12; Kuča 2015, s. 371; Marková 2015, s. 173, 177.

4.7 Zámek

Ulice Bratrská č. p. 358/3

1596–1609, 18. století, 1860–1861, 1911, 70. léta 20. století, 2003, 2009–2010

Jiří Bruntálský z Vrba se svou manželkou Alžbětou Ellbogner dal tento zámek vystavět alespoň částečně mistrem Pietrem Valmandriem Vlachem zedníkem, a to mezi lety 1596/1597–1609, i když myšlenkový základ pro výstavbu nejspíš položil již jeho otec Hynek starší Bruntálský, který pro ni začal skupovat pozemky. Pro interiérové úpravy včetně štukových dekorací byli zaměstnání taktéž vlašští umělci. Fasády měly být pojaty monumentálně a spolupracovat měl na nich i na ostatní výzdobě stavby taktéž Pietrův bratr Jan Valmandrio. Současně se zámkem, tedy do roku 1609, nejpozději však do roku 1626, vznikla i zahrada

hospodářská křídla. Východní křídlo nejspíše vždy sloužilo jako ubytování služebnictva, západní jako maštale a byty kočích (východní trakt) či kočárovna a dřevník (západní trakt). Za vlastnictví Dietrichsteinů, od roku 1626, sloužil zámek jako správní objekt a ubytování úředníků. V 18. století byl zámek zvýšen o druhé patro. Přestavěn byl radikálně dle projektu Josefa Zürka mezi lety 1860–1861 za vlastnictví rodu Hatzfeldů-Weissweilerů, kdy byly do místností vloženy příčky, schodiště v severovýchodním a severozápadním nároží a upraveny fasády. Roku 1911 byla provedena konstrukce střešní zahrady na západním hospodářském křídle. Roku 1945 byl zámek konfiskován posledním vlastníkem – Althannům. V 70. letech 20. století pak byly opraveny omítky východního křídla. Roku 2003 byly opraveny fasády objektů a odhalena sgrafitová psaníčka a mezi lety 2009–2010 bylo rekonstruováno západní hospodářské křídlo zámku.

Trojkrídlý zámecký komplex tvoří hlavní obytné severní křídlo zámku, přemostěním propojené se západním hospodářským křídlem se střešní zahradou a oddělené východní hospodářské křídlo, propojené s hlavní budovou pouze pohledově obloukem průjezdu. Vnější podoba zámku je klasicistní a pochází z let 1861–1862. Jediným dochovaným čistě renesančním prvkem exteriéru je vstupní portál v uličním průčelí severního křídla.

Severní křídlo je příčný dvoupatrový dvoutrakt obdélného půdorysu, odpovídající jednomu z typů renesančních zámků, situovaný severo-jižně tak, že zahrada je na jihu a otevírá se do ní jedno z delších průčelí. Severní průčelí do Bratrské ulice [92] je jedenáctiosé a trojetážové. Přízemí fasády dekoruje omítková pásová bosáž, oddělená od dvou vyšších etáží kordonovou římsou. Bosované je přízemí celého křídla zámku a pokračuje i na navazující zeď s průjezdem s půlkruhovým záklenkem po východní straně křídla. Fasádu uličního průčelí dále člení nárožní pilastry s naznačenou patkou a hlavicí, předstupující i před rustiku a kladí pod profilovanou korunní římsou a mělký rizalit ve středu průčelí o třech osách s bosáží. Rizalit je členěn v přízemí čtvercovým vpadlým polem s edikulovým portálem [93] a dvojicí oken po každé straně. Edikulové portály byly pro renesanční stavby pravděpodobně nejtypičtější. Jedním z odůvodnění oblíbení edikul může být i jejich využívání pro rámování náhrobků či soch již v antickém období, z čehož patrně přeneseně vzešla idea edikuly jako „domu“ či vstupu do domu (Muchka 2001, s. 27).

Portál [93, 94] je edikulový, nesený po stranách mírně předsunutými polosloupky, vynášejícími kladí a spočívajícími na profilovaných soklech. Patky soklů jsou tvořeny dvojicí prutů, jejich čelní stěny s vyhloubeným polem jsou zdobeny diamantováním, hlavice jsou profilované s páskem vejcovce. Polosloupky spočívají na patkách, dřívky polosloupů jsou zúžené směrem nahoru, kanelované s vloženými píšťalami ve spodní třetině výšky, hlavice je

korintská. Na polosloupky dosedá kladí. Architráv je na vnější straně zdoben zubořezem a perlovcem, vlys je vyplněn vegetabilním motivem vavřínových listů, ve středu přeložený vertikálním akantem. Nad vlysem navazuje směrem nahoru se rozšiřující profilovaná římsa, zdobena páskem vejcovce.

Vlastní dveřní otvor má půlkruhový záklenek, po je stranách lemovaný pilastry. Jejich střední vyhloubené pole je vyplněno vegetabilním motivem listů. V horní části jsou pilastry zakončeny hlavicí dórského typu, doplněnou páskem vejcovce. Ostění pilastrů je v patce zakončeno dvojicí prutů, plynule navazujících na patky soklů polosloupů. Vnější strana půlkruhové archivoly je ve středním vpadlém poli vyplněna stejným vegetabilním motivem, jako pilastry. Vrchol oblouku archivoly je zvýrazněn předstupujícím klenákem ve formě voluty.

Ve vzniklých cviklech jsou v mírně vpadlých polích vytesány erby – ve východním poli erb Jiřího Bruntálského z Vrba a v západním erb jeho manželky Alžběty Ellbogner. V ose nad portálem je druhotně doplněn erb Dietrichsteinský.

Uliční průčelí [92] je vizuálně děleno na tři části – čtyři východní a čtyři shodné západní osy, a tři osy rizalitu mezi nimi. Okna přízemí jsou stejná u všech tří částí, doplněná hladkou parapetní výplní a rustikovým klenákem. V pravé části rizalitu jsou okna zazděna, zanechán je jen výrazně nižší okenní otvor. Ve druhé etáži navazují na kordonovou římsu čtyři dvojice pilastrů s kompozitními hlavicemi, vynášené na soklech a nesoucí profilované kladí, dělící rizalit na tři osy, střední širší. Kordonová římsa je pod pilastry vynášena čtveřicemi triglyfů s kapkami. Okna jsou ve druhé etáži bočních os rizalitu obdélná v profilované šambráně, s parapetní římsou nesenou volutovými konzolami a parapetní výplní, s hladkým nástavcem a trojúhelným frontonem. Ve střední ose rizalitu je využito sdruženého okna se širším trojúhelným frontonem. Ve frontonu je osazen štítek rodu Althannů, vlastnicích panství od roku 1909. Třetí etáž tvoří v bočních osách rizalitu obdélná okna v šambráně profilace s klenákem a parapetní výplně ve formě čabraky s kapkami. Tento vzorec oken je opět zdvojen ve střední ose. Rizalit je v korunní římsě akcentován pásem zubořezu a v přízemí ještě hladkým soklem.

Ve čtyřech východních a čtyřech západních osách uličního průčelí jsou prolomena okna v nepravidelném rytmu. První etáž člení kordonová římsa ve stejné výškové úrovni, jako parapetní římsy rizalitu. Na kordonovou římsu navazují obdélná okna v šambránách, s parapetní římsou doplněnou uchy s kapkami, hladkým nástavcem a nadokenní římsou. Třetí etáž člení také kordonová římsa, okna jsou ve shodné šambráně, doplněny identickou parapetní výplní, jako v rizalitové části průčelí. Tato okna profilovaným ostěním (ve druhé a třetí etáži) i nadokenní římsou (ve druhé etáži) odpovídají renesanční podobě, kterou mohla nést v době

výstavby zámku na přelomu 16. a 17. století. Pozdější klasicistní forma se pak podepsala na přidání motivů čabrak a výrazných frontonů.

Východní fasáda severního křídla je rovněž trojetážová a čtyřosá, západní fasáda pak trojosá. Osy východního průčelí jsou posunuty směrem na sever, severní osy přízemí a druhé etáže západního průčelí jsou zazděny. Okna jsou identická jako na bočních čtveřicích os uličního průčelí. Liší se pouze přízemními okenními výklenky se segmentovým záklenkem, ve kterých jsou však osazena výrazně nižší obdélná okna. V nejjižnější ose mezi druhou a třetí etáží je osazen pult na dvou krakorcích.

Jižní dvorní průčelí [95] je vizuálně mnohem výrazněji zasaženo klasicistní přestavbou, využívá převážně stlačených segmentových záklenků oken a doplňuje je minuskulními dekorativnějšími prvky, přičemž celek fasády působí spíše minimalisticky. Průčelí je desetiosé a trojetážové, v přízemí s pokračující pásovou bosáží a mělkým středovým rizalitem o jedné ose. V přízemí jej tvoří šambránový portál vyvedený pouze v omítce, původně zde byl ovšem osazen bosovaný pískovcový portál. [96] Pod kordonovou římsou probíhá obloučkový vlys. Ve druhé a třetí etáži rizalitu jsou prolomena okna se segmentovým záklenkem v profilované šambráně s podokenní římsou doplněnou uchy s kapkami, suprafenestrou s akanty a trojúhelným frontonem. Zbytek fasády je rozčleněn na asymetrické části čtyřmi pilastry, dvěma z toho nárožními.

Z hladkého soklu průčelí vybíhají vpadlá okenní pole se segmentovým záklenkem. Okna jsou obdélná a bosáž kolem nich obíhá stejně, jako na uličním průčelí. Ostatní okna průčelí jsou stejná, jako na rizalitu. V nejzápadnější ose druhé etáže kde je namísto okna osazen segmentově zaklenutý portál do střešní zahrady, doplněný jednoduchou nadpražní římsou. Přízemí a druhou etáž průčelí odděluje kordonová konzolová římsa. Fasády jsou vyjma přízemí a rizalitu hladké, v minulosti však byly pravděpodobně zdobeny psaníčkovým sgrafitem, [97] jak bylo pro renesanční zámky typické (Prokop 1904, s. 694).¹¹⁸

Severní křídlo zámku je zastřešeno sedlově s valbami nad kratšími stranami objektu. Nad uličním průčelím vybíhá ze střechy pět vikýřů, střední z nich širší, s obdélnými okny ve vpadlých hladkých polích a trojúhelnými štíty. Střechu nad východní fasádou doplňují dva vikýře a nad průčelím jižním šestice vikýřů, stejných jako na zbytku objektu, od západu v rytmu dva vikýře, jeden nad rizalitem a tři další nad východní stranou průčelí.

Dispozice interiéru byla v přízemí tvořena provozními prostory a štukem zdobenými panskými a reprezentačními pokoji, což je poměrně netypické. Reprezentační sály a šlechtické

¹¹⁸ Nálezy fragmentů sgrafitových psaníček na severní a východní fasádě hlavního objektu zaznamenává ve stavebně-historickém průzkumu Karel Žurek (Žurek 2004, s. 17).

pokoje ovšem zaplňovaly i typičtější první patro zámku, kde se nacházela i jídelna, pokoje pro hosty či fraucimor a dětské pokoje. To dokládají nálezy trámového zastropení, v místnostech nad hlavním vchodem byly trámy polychromované, a nástěnné výmalby těchto plochohostropých sálů. Jak trámové stropy, tak nástěnné malby pocházejí z předbělohorské doby, lze tedy dost dobře předpokládat, že se jedná o pozůstatky původního zámeckého vybavení z doby Bruntálských z Vrba, tedy z konce 16. až raného 17. století. Podle stavebně-historického průzkumu lze specifikovat původní půdorys přízemí [98] jako příčný dvoutrakt, v severním traktu pak jako sled šesti obdélných místností se schodištěm mezi čtvrtou a pátou z nich, a trakt jižní jako sled pěti místností, nejvýchodnější o tvaru písmene L a navazující malou čtvercovou prostorou, následně širokou vstupní síní a dalšími dvěma obdélnými místnostmi. Půdorys patra [99] byl původně převážně stejný jako přízemí, pouze s drobnými obměnami – kupříkladu severozápadní rohový sál zabíral stejně velký prostor, jako dva menší pokoje na stejném místě v přízemí, nebo dva jihozápadní pokoje přízemí byly v patře nahrazeny pouze jedním rohovým a prostor druhého, východnějšího, je včleněn do velkého jižního sálu, zabírajícího téměř polovinu patra.

Prostor průjezdu [100] je zaklenut valeně se třemi lunetami s vytaženými hřebínky po každé z delších stran, přičemž klenba po západní straně vybíhá z ploché štukové římsy. Hroty lunet vynášejí obdélné štukové pole, tvořené profilovanými lištami, ve vrcholu klenby. Ostatní místnosti přízemí jsou většinou klenuty valeně s výsečemi s vytaženými hřebínky. Štukové dekorace, tvořené plochými lištami, se dochovaly převážně v severním traktu zámku. V severovýchodní části traktu zůstal zachován sál s motivem perforované rozety o třech řadách srdčitých okvětních listů, vyvedené v plochých pásech na valené klenbě s výsečemi, v nárožích spojenými ve dvojici, téměř až do formy trompů. [101] Původně na severovýchodní sál s největší pravděpodobností při jižní stěně navazoval sál další, dekorovaný štukovými rámy s medailony, [102] po druhotných úpravách objektu se však dochoval pouze fragment dekorace. Severozápadní nároží severního traktu zabírá taktéž obdélný sál, rozdělený příčkami. V severozápadním nároží severního traktu se dochovala dvojice klenebních výsečí s hřebínky a štukovými motivy srdcí, stejně tak v navazující menší jihovýchodní místnosti. Z východní strany k němu přiléhá opět obdélný sál, sousedící východě se schodištěm, předělený příčkami. Na valené klenbě se styčnými výsečemi a hřebínky však ve středu zdobený kombinací hvězdy a rozety, [103] motivy srdcí ve dvojicích lunet po delších stranách místnosti a trojlístů po kratších stranách. Motiv srdcí v lunetách se pak opakuje i na klenbě východního širokého sálu jižního traktu. [104] Přestavbami byla však dispozice sálu změněna, a tak dnes prostor se štuky slouží jako chodba. Dvouramenné schodiště, umístěné západně vedle vstupního prostoru, je

kamenné, jeho chodba a mezipatra jsou klenuta valeně. První podlaží zámku je převážně plochostropé, vyjma kleneb schodiště a několika štukových zrcadel, druhé patro taktéž. Po sondážních výzkumech bylo zjištěno, že interiéry byly v některých místnostech přízemí, prvního patra i na schodišti zdobeny malovaným kvádrováním či iluzivní malbou rozvilin, některé místnosti patra byly završeny záklopovými trámovými stropy a podlaha byla ve třech místnostech patra původně zdobena intarzií.

Západní hospodářské křídlo je jednopodlažní obdélný objekt propojený s budovou zámku (konkrétně s 1. patrem) můstkem neseným segmentovou klenbou, tudíž s půdorysně k zámku vysunutým užším úsekem. Zastřešen je rovně se střešní zahradou, nesenou na železobetonové trámové konstrukci a rámovanou s hranolovými sloupky a geometricky stylizovanou balustrádou, pokračující i na můstku. Dvorní, východní průčelí [105] je dvanáctiosé a dvouetážové s vysokým půdním patrem. Přízemí je od západu členěno nepravidelným střídáním dveří a oken v nesouměrných rozestupech. Okna i dveře přízemí jsou obdélná se segmentovým záklenkem umístěná v mírně vpadlých šambránách. Poslední čtyři z nich jsou zajištěna mříží. Okna půdního polopatra jsou obdélná s půlkruhovým záklenkem rámovaným štukovou lištou a doplněna jsou dřevěnou žaluzií. Severní fasáda západního křídla směrem k zámku je doplněna obdélným otvorem do polopatra. Západní průčelí křídla je v přízemí členěno sedmi okny a dvěma dveřmi různých velikostí v nepravidelném rytmu osazených v nepravidelně vpadlých polích (u některých po dvou bočních a spodní straně, u některých pouze spodní strana) se segmentovým záklenkem. Polopatro je perforováno sedmi dvojicemi úzkých okének, zpravidla umístěných nad okny přízemí, nikoli však v ose. Jižní průčelí křídla nese diagonálně umístěné kamenné schodiště, v podestové části podepřeno krakorci, jako pult na východní fasádě zámku. Doplněno je kovaným zábradlím a vstupem do polopatra dvorního traktu dveřmi ve vpadlém poli se segmentovým záklenkem z podesty.

Interiér západního křídla je podélný dvoutrakt, ve východní části zaklenutý v přízemí valeně s výsečemi nad okny a dělený příčkami na samostatné místnosti (v současné době slouží částečně jako obřadní síň se zázemím a kavárna), [106] západní trakt je plochostropý s kovovými nosíky (slouží jako galerie) a polopatro obou je plochostropé s nosíky. [107]

Východní hospodářské křídlo je k zámku připojeno pouze vizuálně obloukem průjezdu a je ve západní dvorní fasádě [108] třináctiosé a dvouetážové. Přízemí je členěno střídáním oken a dveří v nesourodých vzdálenostech i nepravidelném rytmu. Okna i dveře jsou obdélná. Druhou etáž tvoří vysoké půdní patro, tvořené okny s půlkruhovým záklenkem rámovaným štukovou lištou s kvádrováním a dřevěnými žaluziemi, větším pouze v sedmé ose. Interiér je klenut valeně s výsečemi s vytaženými hřebínky, je však běžně nepřístupný, takže není

současný stav možno ověřit. K jižní straně objektu hospodářského křídla je pravděpodobně druhotně připojený objekt, snad se schodištěm (?). Objekt je zastřešen sedlově s valbou na jižní straně, pravděpodobně kvůli kolmé sedlové střeše jižního přístavku. Objekt zámku je na východě oddělen od areálu kostela sv. Františka zdí s restaurovaným psaníčkovým sgrafitem.

Z renesanční podoby je na hlavní budově dochován portál se znaky stavebníka a majitele a jeho manželky, dle kterých byla určena doba vzniku objektu, vstupní hala a hřebínkové klenby se štukovými lištami a srdci, rozetou či hvězdou. Pod omítkami na spodní části spojovacího můstku hlavní severní budovy zámku a západního hospodářského křídla byla nalezena psaníčková sgrafita a klenby východního traktu západního křídla (valené s výsečemi a hřebínky) také napovídají renesančnímu původu, soudobému vzniku hlavní zámecké budovy.

Portálu lipnického zámku se nápadně podobá portál [109] bývalého luterského kostela Povýšení sv. Kříže v Hustopečích nad Bečvou (okres Přerov) z roku 1611. Hustopečský kostel je navíc doplněn mohutnou věží, která byla původně završena atikou, dochovala se však bez jejího pozůstatku (Indra 1966, s. 142; Samek 1994, s. 578). Podobu obou portálů evokuje jejich edikulová kompozice, kanelované dříky polosloupů s píšťalami. Rozdíl přibližně patnácti let mezi realizací lipnického a hustopečského portálu se na mladším hustopečském podepsal více manýristickými formami a užitím bohatších tvarů, kupříkladu zalamovaným kladím, propracovanějšími rozvilinami v archivoltě, hojnějším užíváním perlovce, listovce, palmet či akantu nebo maskaronem na místě klenáku. Kvalita provedení portálů je však i přes mírný časový rozdíl u obou srovnatelně vysoká, provádějící umělec kamenickým detailům věnoval velkou pozornost a provedl je pečlivě.

Kompozicí i dobou vzniku je snad jednou z nejbližších paralel k portálu lipnického zámku portál Hauenschildova paláce, [110] bývalého žerotínského panského domu, na olomouckém Dolním náměstí z let 1598–1619 (Prokop, s. 734; Samek – Dolejší 2021b, s. 98). Oba portály jsou edikulové, jejich kladí je vynášeno kompozitními sloupy či s píšťalami do třetiny výšky dříků, archivolta je vyplněna vegetabilním dekorem a ve cviklech jsou vytesány erbovní medailony. Leč je olomoucký portál doplněn bohatšími výzdobnými prvky (hermy na pilířích vynášejících archivoltu, skulptury heroldů), úroveň kvality kameno-sochařského zpracování obou portálů je opět srovnatelná.

O bratřech Valmandriových, jakožto řemeslnících, podílejících se na budování a výzdobě zámku, se v podstatě žádné zdroje příliš nezmiňují. Štuková výzdoba, velmi podobná výzdobě některých místností v lipnickém zámku, nicméně v moravském prostředí soudobě vznikala. Nápadnou paralelu by bylo možno hledat na zámku Kolštejně v Branné (okres Šumperk). Ten se zámek v Lipníku spojuje šlechtický rod Bruntálských z Vrbna, realizující

výstavbu zámku v Lipníku i renesanční přestavbu Kolštejna mezi lety 1581–1614. V daném období byly prostory zámku bohatě dekorovány štuky převážně geometrického charakteru. Lipnickému zámku nejpodobnější motivy však byly na Kolštejně realizovány mezi lety 1596–1614, a jedná se o prakticky identické rozety, jako v Lipníku, vyvedené v plochých pásech v sále severního křídla středního zámku. [111] Motivы jsou zde však vepsány do složitějších kompozic hexagonů, oválů a čtverců, v Lipníku se naopak jedná o solitérní motivы. Štuky s největší pravděpodobností vznikaly víceméně soudobě na Kolštejně i v Lipníku, a díky rodové příslušnosti objednavatelů se dá předpokládat, že objednavatel či sami provádějící umělci lipnického zámku minimálně byli obeznámeni s podobou probíhajících prací na Kolštejně, pokud se dokonce nejednalo o příslušníky stejné stavební huti. Tato má domněnka nicméně není dostatečně podložitelná.

Obdobnými motivы byl dekorován kupříkladu také kostel sv. Jana Křtitele ve Velkých Losinách (okres Šumperk). Kostel byl vystavěn mezi lety 1600–1603 a štukové dekorace na jeho valené klenbě zahrnují ve složitější kompozici kazet opět i ve štukových pásech provedené perforované rozety či srdčitá štuková pole ve výsečích klenby. [112] Kompozice štukových rámců a kazet na zámku Kolštejn i ve velkolosinském kostele jsou ovlivněny pravděpodobně nákresey v teoretickém díle Sebastiana Serlia *Tutte l'opere d'architettura et prospetiva*, které se však týkají dřevěných kazetovaných stropů.

Mezi lety 1592–1594 byla realizována štuková výzdoba sálů prvního patra jihozápadního křídla zámku v Dolních Kounicích (okres Brno-venkov), sestávající z kompozic jednoduchých geometrických tvarů (čtverců, kruhových medailonů či motivů srdcí) tvořených plochými štukovými pásy. [113] Majitelé kounického panství byli bratrského vyznání, tedy stejně jako majitelé lipnického panství protestanté, což může vysvětlovat výzdobné programy obou zámků, aplikující pouze geometrický ornament a zcela vynechávající antropomorfní prvky. Takovýmto typem dekorací zdobil své realizace již Jacopo Sansovino – kupříkladu portikus či vestibul knihovny sv. Marka v Benátkách mezi 30.–50. lety 16. století. Jedná se tedy pravděpodobně o typ štukatur silně ovlivněný severoitalskou tradicí.¹¹⁹

Dalším zdrojem inspirace pro lipnické štukové dekorace mohly být stavby východopolské lublinské renesance. Vizuálně nejpodobnější štukové motivы vznikly v kostele Nawrócienia św. Pawła Apostoła v Lublinie (1607–1630; srdčité motivы), [114] kostele św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Małgorzaty v Janowcu (přelom 16. a 17. století; srdčité motivы, motiv trojlistu a další geometrické motivы na klenbě presbytáře), [115] kostele św. Jana

¹¹⁹ Mnoho dalších příkladů renesančních štukatur detailně mapuje ve své magisterské diplomové práci Veronika Řezníčková (Řezníčková 2020).

Chrzciela i św. Bartłomieja v Kazimierzu Dolnym (1610–1613; srdčité motivy v lunetách klenby lodi, medailony) [116] nebo kostel św. Stanisława Biskupa i Męczennika v Czemiernikach (před rokem 1614; drobné motivy srdcí a hvězd) [117]. Tyto štukové dekorace však nejsou vyvedeny v plochých pásech, ale v mnohem plastičtějších, profilovaných lištách, doplněných často i pásy vejcovce či perlovce. Zajímavým ideovým rozdílem pak je, že stavby lublinské renesance, dekorované daným typem geometrického štku, vznikaly téměř bez výjimky pouze v katolickém prostředí, přičemž minimálně vybrané, výše zmíněné stavby v prostředí moravském, vznikly na objednávku protestantské šlechty.

Vzdálenou paralelu k dekoraci kleneb štukovými pásy lze najít v bývalém dietrichsteinském paláci, tedy objektu č. p. 364/1, na Opletalově ulici v Olomouci – v jeho parteru se na valené klenbě dochovaly hřebínky, obtahující klenební výseče a tvořící na klenbě „rastr“ s medailony po stranách středního klenebního pole (Haničák 2015, s. 140–143). [118]

Narozdíl od typických renesančních zámků se ten lipnický vymyká – neskládal se z více propojených obytných křídel, uzavírajících mezi sebou nádvoří, obklopené dvěma až třemi patry arkádových ochozů. Další jednokřídlé zámky pak byly vybudovány v Třemešku rodem Bukůvků (1587) nebo v Dačicích rodem Krajířů (1572). U původní podoby zámku by se snad dal očekávat zdobný štít či atika, nicméně záznam o žádném takovémto završení průčelí se nedochoval (Šamánková 1961, s. 44; Krčálová 1989, s. 20, 23, 42). Lipnický zámek není objektem přestavěným z bývalé tvrze či hradu, nýbrž stavbu vybudovaná zcela na zelené louce. Tím pádem zde spočíval výběr dispozice zcela na stavebníkovi a architektovi – je proto možno přemýšlet o invenčnosti Hynka i Jiřího Bruntálských z Vrbna a italského stavitele Pietra Valmandria, kteří zbudovali stavbu bližší svou koncepcí mnohem spíše typu letohrádku kompaktnější dispozice, zasazeného do zahrady (jako je kupříkladu rožmberský letohrádek Kratochvíle u Netolic). Zámek v Lipníku nad Bečvou tak zcela jistě tvoří zajímavý příspěvek do typologie čistě renesančních zámků na Moravě.

Literatura a prameny: Baďura 1919, s. 133; Zapletal 1930, s. 12; Zapletal 1935b, s. 98; Menclová 1961, s. 24, 32; Indra 1966, s. 145–146; Šamánková 1967; Spurný – Kopačka – Louda 1983, s. 144; Musil 1987, s. 119; Perůtka 1993, s. 52; Samek 1999, s. 352; Žurek 2003a, s. 6; Kubeša – Dlouhý 2004, s. 14–15, 28–29; Žurek 2004, s. 7–9, 13, 19; Březina 2015, s. 235–236; Řezníčková 2020, s. 27–28, 43–47, 53, 69.

4.8 Zvonice

Ulice Křížkovského

1609, 1613, 2. polovina 18. století, 2003, 2011

Zvonice náleží k areálu farního kostela, stojí jižně od něj. Byla realizována roku 1609 mistrem Janem Majem Vlachem¹²⁰ a kameníkem mistrem Mikulášem z Holešova (který dokonce vlastnil skálu v hostýnských vrších, tedy pravděpodobný zdroj stavebního materiálu) ve spolupráci s tesařem Melicharem. Výstavbu financovalo město, a to kvůli nově pořízenému zvonu Michalu, odlitému mistrem Zachariášem Milnerem v Olomouci roku 1604, původně určenému kostelní věži. Zvonice byla vystavěna v místech špitálu (zaznamenaného již roku 1449) při kostele sv. Jakuba Většího, který na parcele stál do roku 1539 a následně byl pro její realizaci odkoupen na příkaz Jiřího st. Bruntálského z Vrbna dům Jana Šmice č. p. 68. Dům byl ihned demolován a základní kámen zvonice byl položen 4. 4. 1609. Stavba byla dokončena už 12. 11. 1609 a byly do ní přeneseny zvony z věže farního kostela. Opravena byla po požáru roku 1613. Hmoty zvonice byla taktéž dotčena barokním slohem, snad v období Grimmovy přestavby farního kostela ve druhé polovině 18. století – tehdy bylo překlenuto přízemí. Roku 2003 byly doplněny dřevěné žaluzie velkých oken zvonového patra a naposledy byla zvonice opravována k roku 2011.

Zvonice je čtyřpodlažní hranolová, zděná, nepodsklepená stavba na čtvercovém půdorysu o straně 9,7 metru a celkové výšce 24 metrů. Jižní fasáda [119] je čtyřetážová a člení ji v přízemí široký portál s kamenným ostěním o půlkruhové záklenku, ústící v průčelí jižním, ve druhé etáži obdélné okno v kamenném ostění jednoduché profilace s podokenní římsou. Obdélná okna na všech průčelích zvonice jsou uzavřena plechovou výplní. Nad oknem je osazena pamětní deska s českým nápisem, proloženým uprostřed městským znakem s titulkem „*ERB MESTA LIPNIKA*“. [120] Nápisová deska sděluje „*LETA PANIE 1609 ZA PANOWA / NI VROZENEHO PANA PANA GI / RZIHU STARSSIHO BRVNTALSKE / HO Z WRBNA A NA HELFENSS / TEINE • TATO WIEZE ZALO / ŽENA 4. DNE APRILIS ZA / PVRGMISTRV W. IANA MĚ / RKI • IANA ZAHRADKI • IANA / MIKSSOWA GIRZIKA CZIKA / NA • A DOKONANA TEHOZ / LETA IZ DNE NOWEMBRIS / NAKLADEM OBCE LIPENS / KE • ZA PVRGMISTRVW / MARTINA ZIKMVNDTKA • MA / TEGE POSTŘIHAČE • MARTI / NA*“.

¹²⁰ Jméno architekta bylo různými badateli zaznamenáváno v mírně odlišných variacích jako Hons nebo Jan Maj Vlach (Indra 1936, s. 47 – Krška 1965, s. 40 – Indra 1966, s. 141 – Žurek 2003, s. 5), Jan Mario Vlach (Kuča 2001, s. 338), Jan Matěj Vlach (Gwuzd 1982, s. 142) či pouze Jan Vlach (Brzobohatý 1937, s. 41 – Indra 1966, s. 146), nebo Giovanni Maggi (Žurek 2003, s. 5).

KANTVRKA • IAKVBA HONTE / LE • MARTINA BARTKA RICH / TARZE • WACZLAWA SOKO / LA PISARZE • ECCLE: / MATTH: PLORANTIO:“. Nad pamětní deskou navazuje deska s erbem a iniciálami „*G(IRZI) • S(TARSSI) • B(RVNTALSKY) • Z W(RBNA)*“, identifikující jako stavebníka zvonice Jiřího staršího Bruntálského z Vrbna.¹²¹ Ve třetí etáži je ve zdi proraženo větší obdélné okno identického ostění a římsy, nad kterým hned následují malířsky vyvedené sluneční hodiny se zodiakálními symboly. Výše, ve čtvrté etáži fasády (v interiéru se jedná o zvonové patro), navazuje větší sdružené okno v kamenném ostění s jemnou vpadlou profilací a stylizovanými hlavicemi sloupků nesoucími mírně zahrocené záklenky obou okenních otvorů. Sdružené okno je flankované dvěma mělkými nikami se segmentovým záklenkem přibližně ve výšce záklenku ostění okna.

Severní, východní a západní fasády zvonice jsou stejné jako fasáda jižní. Západní a východní průčelí se liší pouze nečleněnou fasádou v úrovni přízemí, na východním průčelí také chybí okno druhé etáže. Okna zvonového patra jsou na severní, východní a západní fasádě nahrazena samostatným oknem stejné velikosti s půlkruhovým záklenkem bez výrazné profilace ostění. [121]

Na poslední, čtvrtou etáž všech čtyř průčelí navazuje atikové patro. To je ve spodní části členěno slepou arkádou nesenou pilastry s patkami a hlavicemi, mezi nimiž jsou ve vzniklých vpadlých polích střídavě naznačeny kruhové a čtvercové otvory. Od samotné obloučkové atiky dělí tento prostor profilovaná průběžná římsa, na kterou navazují vybrané obloučky, obtažené při horní hraně štukovým pásem a doplněné o čučky. Obloučky atiky nejsou vypouklé, naopak jsou do hmoty atiky vykrojené. Střecha, kterou atika zakrývá, je spádovaná směrem k východní hraně stavby. Fasády objektu jsou hladké a jednobarevné, dekorovány pouze průběžným soklem a nárožní bosáží, vybíhající do úrovně spodní hrany slunečních hodin.

Interiér přízemí zvonice je klenutý valenou klenbou se styčnými výsečemi, vyšší patra zvonice jsou přístupna dřevěnými schodišti umístěnými při obvodových zdech stavby a jsou dělena dřevěnými podlahami. V nejvyšším, zvonovém, patře jsou na dřevěných konstrukcích zavěšeny tři zvony, přemístěné z věže farního kostela: zvon sv. Jakub (1464), sv. Michal (1604) a sv. Barbora (1695).

Masivní hmota objektu byla nutná jak pro pohodlné a bezpečné zavěšení zvonů, tak i pro obrannou funkci a funkci varovnou – před nebezpečím požáru či ze zvonice vypozerovaným nepřátelským ohrožením bylo obyvatelstvo varováno zvoněním. Kromě

¹²¹ Nápisové desky jsou částečně nečitelné kvůli vlivům podnebí i výškové úrovni, ve které jsou osazeny. Nápis samotné reprodukoval ve svém článku Jan Baďura (Baďura 1930b, s. 38), z jehož textu jsem částečně čerpala při transkripci nápisů.

zmíněných světských funkcí, včetně zobrazení a zvukového ohlašování času, však zvonice sloužily hlavně k ohlašování bohoslužeb a podobným sakrálním účelům. Zvonice nese některé znaky renesančních kostelních a radničních věží – typickou nárožní bosáž, neprovedenou v omítce, ale v kameni, poměrně velká sdružená, lehce lomená okna, typická pro zvoniční podlaží věží, taktéž završení průčelí obloučkovou atikou a dovnitř naklopené zastřešení, tzv. „hanácké“.¹²² Počet obdobných věží vzrůstal na Olomoucku od počátku 16. století. Reprezentativnímu účelu stavby napovídá osazení znaku Bruntálských, ačkoli byla zvonice financována z městské pokladny. Všemi rysy objekt odpovídá typickému charakteru atikou završené zvonice a vizuálně koresponduje s provedením bašty s obloučkovou atikou – primárně střídáním tvarů ve slepé arkádě (na baště v obloučcích), nebo v obtažení obloučků lištou.

Zvonice v Lipníku nad Bečvou je vzhledově velmi charakteristická – jedná se o solitérní, ve hmotě masivní stavbu, završenou obloučkovou atikou. Hledat paralelu mezi ostatními objekty moravských zvonice je marné, jedná se totiž o jedinou atikovou zvonici na Moravě, což ji činí nesmírně významnou. Zvonice na Moravě navíc celkově nebyly příliš rozšířeným jevem, což způsobila primárně silná stylová závislost (severo)moravského umění na Slezsku, ze kterého už v 16. století mnoho impulsů ke stavbě zvonice nepřicházelo, nebo na Podunají, kde zvonice nevznikaly ani historicky, i proto se stěží hledá přesná analogie. Lipnická zvonice svým tvarem a atikou spíše odpovídá charakteru zvonice východoslovenských, kupříkladu v regionech Spiš či Šariš (kupříkladu výrazným sgrafitem a štítkovou atikou dekorovaná zvonice ve Strážkách z přelomu 16. a 17. století, vystavěná mistrem Ulrichem Metererem), [122] v obměnách rozšířených právě i na severní Moravě, ve Slezsku a Malopolsku (Kuča 2001, s. 64, 102, 107).

Vizuální souvislosti nicméně lze hledat alespoň u kostelních věží – věž podobná lipnické zvonici je kupříkladu součástí budovy kostela sv. Václava ve Starém Jičíně (okres Nový Jičín). [123] Na vnějším vzhledu starojické zvonice je lipnické zvonici nápadně podobné schéma rozmístění oken, větších sdružených ve zvonovém patře a dvou menších obdélných oken v nižších podlažích, doplněných v přízemí průjezdem s půlkruhovým záklenkem. Nejdůležitějším prvkem, nápadně podobným zvonici v Lipníku, je atika, tvořená slepou arkádou atikového nástavce a obloučky, vybíhající téměř do formy slovenských atik štítkových, či směřem do středu spádovaná střecha. Rozdíl mezi věží ve Starém Jičíně a zvonici v Lipníku je tvořen typickou renesanční nárožní bosáží zvonice, či pamětními deskami a slunečními hodinami v jejím vstupním průčelí. Jičínská stavba je však patrně starší, jelikož současný stav

¹²² Pojem „hanácký typ zastřešení“ zmiňuje Hana Myslivečková (Myslivečková 1999, s. 139) v souvislosti s kombinací dovnitř naklopené střechy a atiky na věžích ve dnešním Olomouckém kraji.

zaznamenal již Jan Willenberger na své rytině Starého Jičína z roku 1593 a přestavba kostela byla zaznamenána ve druhé polovině 16. století (Zapletal 1931, s. 112–113; Indra 1966, s. 142).

Lipnické zvonici vzdáleněji podobné kostelní věže se dochovaly při kostelech Nanebevzetí Panny Marie ve Fulneku-Jerlochovicích (okres Nový Jičín), který byl upravovaný v 16. století, [124] a sv. Barbory v Olomouci-Chválkovicích (věž snad renesančního původu, každopádně existují spekulace o výstavbě až k roku 1690 nebo v romantismu). [125] Tyto věže jsou však v porovnání se zvonici zvenčí výrazně méně prolamovány okny, jejich atiky postrádají slepé arkády a obloučky jsou jednodušších tvarů. Chválkovická věž je však naopak ve fasádě členěna lizénovými rámci podobně, jako věž kostela sv. Františka Serafinského v Lipníku (Samek 1994, s. 460–461; Kuča 2000, s. 668; Samek – Dolejší 2021a, s. 346).

Zvonice v Lipníku nad Bečvou je vrcholem renesanční architektury města a zároveň jedinou zdejší v původní podobě intaktně dochovanou stavbou. Působivá je nejen svou harmonickou hmotou, ale i pokrokovou formou, uplatňující obloučkovou atiku, což je v moravském i českém prostředí velice netypické a implikuje přebírání inspiraci ze zahraničí. Ve všech ohledech se jedná o stavbu velmi hodnotnou pro objektivní poznání možností renesanční architektury na pomezí sakrálního a profánního prostředí v českých zemích.

Literatura a prameny: Wolny 1835, s. 276; Hajduk 1907, s. 62, 76–77; Baďura 1919, s. 97, 110; Menclová 1961, s. 29; Krška 1965, s. 40; Indra 1966, s. 141, 146; Šamánková 1967; Myslivečková 1980, s. 164, 166; Gwuzd 1982, s. 142; Myslivečková 1999, s. 139; Samek 1999, s. 356; Kuča 2001, s. 8, 96, 337–338, 358; Kokaislová 2008, s. 11; Kokaislová 2015c, s. 183–184; Kuča 2015, s. 15, 370–371; Orálková 2015, s. 183–184.

5 Renesanční stavby města v kontextu držav objednavatelů na Moravě

V rámci jednotlivých katalogových hesel jsem se pokusila vyhledat a nastínit soudobé vizuální paralely pro každou z vybraných památek či její část. Tato kapitola práce pak ve stručnosti srovná renesanční architekturu Lipníka, primárně tu fundovanou významnými českými šlechtickými rody, vlastníci ve stanoveném období helfštýnské panství, s jejich ostatními architektonickými realizacemi na Moravě.

Pro zařazení renesanční architektury Lipníka nad Bečvou do architektonického kontextu stejné doby se zdá být vhodné srovnání s moravskými državami rodu Pernštejnů (kupříkladu Přerov, Hranice, Prostějov). Vypovídající však může být i srovnání s významným sídlem Pernštejnů v Pardubicích, primárně pro kontrastování s provedením zakázek na venkovských perňštejnských državách. Kapitola se pokusí také o srovnání lipnických památek s ostatní stavební činností Petra Voka z Rožmberka a rodu Bruntálských z Vrba.

Helfštýnské panství včetně Lipníka nad Bečvou rodu z Pernštejna patřilo přibližně po osmdesát let, od roku 1475 do roku 1555. Snad nejrozsáhlejšími perňštejnskými stavebními počiny byla městská opevnění, která rod realizoval na řadě svých držav, včetně Lipníka. Lipnické hradby byly složeny ze tří hradebních okruhů (dvou z nich doplněných o bašty), parkánu a dvojice příkopů a jednoho nebo dvou rondelů, jednalo se tedy o poměrně rozsáhlý fortifikační projekt. Právě rondely jsou charakteristickým prvkem perňštejnských opevňovacích aktivit, kterou v Lipníku recipovali poměrně brzy poté, co rondely začaly být na konci 15. století využívány v Itálii, tedy do konce 20. let 16. století. Pouze výrazná menšina měst v českých zemích, opevněných pomocí rondelů, vznikla z iniciativy odlišné – na Moravě v Kroměříži a Olomouci, snad kvůli důležitosti měst ve spojitosti s olomouckým biskupstvím. Mnoha perňštejnským městům na Moravě se však inkorporace rondelů do hradeb nedostalo, na rozdíl od hojně opevňovaných měst v Čechách, často proto, že byly hradby dostavěny v plném rozsahu předtím, než se začal vynález rondelů šířit v zaalpské Evropě. Kupříkladu právě v perňštejnském Přerově ani Hranicích (okres Přerov) rondely nikdy nevznikly. Na perňštejnských dominiích byly aplikovány tři typy rondelů – sypaných (Tovačov, okres Přerov), zděných (Kunětická hora, okres Pardubice), nebo kombinovaných (Jemnice, okres Třebíč). Lipnický rondel byl nejspíše nasypáný a následně obezděný relativně nízkou zdí.¹²³

¹²³ Miroslav Plaček, Rondelové fortifikace pozdního středověku a raného novověku a jejich uplatnění u nás, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Historická Olomouc XVII. Úsvit renesance na Moravě za vlády Matyáše Korvína a Vladislava Jagellonského (1479–1516) v širších souvislostech*, Olomouc 2009, s. 343–345.

Přesto však je možno srovnat lipnické hradby s opevněním přerovským. Jejich budování bylo započato z iniciativy Viléma z Pernštejna po roce 1487, tedy téměř současně potenciálnímu začátku výstavby hradeb lipnických. I jejich silná vzájemná podoba je evidentní – u obou měst je fortifikace složena ze dvou výraznějších okruhů zdí, okruhu vnitřního a vnější zdi parkánové, obohacených o příkop a parkán, přičemž hlavní vnitřní okruh byl doplněn patnácti baštami okrouhlého půdorysu, [126] otevřenými dovnitř hradeb, a kurtiny byly završeny cimbuřím. Opevnění se v Přerově, stejně jako v Lipníku, otvíralo vnějšímu světu dvěma hranolovými branskými věžemi s předstupujícími barbakány. Rozdíly mezi oběma fortifikacemi spočívají primárně v již zmíněné absenci rondelů, ochranné zídky a separátní zdi, oddělující opevněné městské centrum od hradu u přerovského opevnění, a pak pouze v detailech – u přerovských bašt pravděpodobně nebyly prolomeny střílny šterbinové, nýbrž pouze klíčové či kruhové.¹²⁴ Přerovské hradby se dodnes dochovaly ve stavu dostatečně dobrém k tomu, aby se s nimi dalo opevnění lipnické srovnávat.

Co se hranické fortifikace týče, v pernštejnské době, mezi lety 1490–1520 nebo 1530, kontinuálně probíhala přestavba již existujících kamenných hradeb. Součástí kompletovaného opevnění původně byly tři hradební okruhy, hlavní, parkánová a příkopová zídka. Parkánová zeď disponovala až čtrnácti půlválcovými, dovnitř otevřenými baštami. [127] Nárožní rondely v porovnání s Lipníkem chybí, jak již bylo uvedeno výše, v ostatních ohledech však byl projekt obou fortifikací víceméně stejný – o třech hradebních okruzích, doplněných poloválcovými baštami. Rozdíl mezi hranickým a lipnickým opevněním spočíval ve vstupech do Hranic. Město se otvíralo třemi branami s předstupujícími barbakány – všechny disponovaly věžemi, pouze dvě brány však věží procházely a jedna z těchto bran dokonce disponovala dvěma průjezdními věžemi.¹²⁵ V Lipníku naopak existovaly pouze dvě průjezdní branské věže.

Budování z velké části zaniklé fortifikace Prostějova odstartovalo převzetím vlády nad městem Vratislavem z Pernštejna, bratrem Viléma z Pernštejna, po roce 1495, a pokračovalo ještě po roce 1526, kdy byl do opevnění vestavován zámek. Opevnění se nicméně skládalo z hlavní vnitřní zdi, zdi parkánové a nižší zídky předsazené před sypaný val, který ve dvou

¹²⁴ František Chupík, Čtyři pozdně středověká městská opevnění na střední Moravě – Hranice na Moravě, Lipník nad Bečvou, Prostějov a Přerov – (dokončení), *Střední Morava. Kulturněhistorická revue* V, 1999, č. 9, s. 14–15. – BS – KD, AF [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší, Aleš Filip], Přerov, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.2 O-P*, Praha 2021, s. 1017, č. kat. 789. – KŽ [Karel Žurek], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 224, č. kat. 139.

¹²⁵ MPI [Miroslav Plaček], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 150, č. kat. 63. – František Chupík, Čtyři pozdně středověká městská opevnění na střední Moravě – Hranice na Moravě, Lipník nad Bečvou, Prostějov a Přerov – (1. část), *Střední Morava. Kulturněhistorická revue* V, 1999, č. 8, s. 6–8.

nárožích a pak v jižní frontě hradeb vybíhal do větší šíře – pravděpodobně se jednalo právě o náznak rondelu, sloužícího dělostřelectvu. Do tohoto bodu si byla opevnění Lipníka i Prostějova relativně podobná, leč se koncepce rondelu v Lipníku lišila – nejednalo se o rondel sypaný, ale obezděný nízkou zdí, navazující ve zdi parkánové, a „patní zídka“ valu v Prostějově byla v Lipníku nahrazena velmi nízkou ochrannou zídou, předsunutou před příkop obíhající parkánovou zedí. Jak hlavní prostějovskou hradbu, tak hradbu parkánovou pročeňovala řada bašt čtvercového, dovnitř opevnění se otevírajícího půdorysu, a v obou východních nárožích opevnění byly zahrnuty polygonální věže. Hradby byly doplněny třemi branami – dvě z nich disponovaly hned dvěma hranolovými branskými věžemi, třetí z nich pouze jednou.¹²⁶

Bašta hranolového typu se v Lipníku dochovala pouze jedenkrát, tento typ pravděpodobně v jiných případech vůbec využíván nebyl. Polygonální věže (ani věže jiného půdorysu, ale stejné funkce, jako v Prostějově) neměly v Lipníku prostor pro uplatnění, neboť součástí opevnění nebylo žádné šlechtické sídlo – hrad Helfštýn, čnící na kopci nad Lipníkem, disponoval opevněním vlastním, a první zámek byl v Lipníku vystavěn zcela vně opevnění až před rokem 1609. Přesto, že je tuto podobu opevnění dnes možno rekonstruovat pouze za použití vedut, je jasné, že projekt prostějovského opevnění byl výrazně velkolepějšího rázu, a to i přesto, že fortifikace vznikaly prakticky soudobě. [128]

Z vybraných a srovnaných fortifikací je patrné, že lipnické opevnění bylo svou koncepcí zdaleka nejbližší podobě opevnění přerovského, nad kterým však převažovalo využitím v současné době moderního konceptu rondelů. Na opevněném přerovském Horním náměstí se dochovala řada domů renesančního původu s podloubím, tedy obdobného konceptu jako v Lipníku, spjatého jistě také s pernstejnským působením. Z těchto měšťanských domů je nutno zmínit alespoň dům č. p. 31 na Horním náměstí, zvaný Korvinský dům. Jedná se o dům dvoutraktové dispozice, typické pro renesanční zástavbu Lipníka. Přestavěn byl kolem roku 1540 z domu gotického, dochované renesanční kamenické prvky však bývají datovány až k roku 1571. V přízemí dispozici vyplňuje mázhauz, [129] klenutý valeně s nepravidelně rozmístěnými výsečemi, doplněnými lištami hřebínků, vyrážejících z konzol. Na mázhauz navazuje valeně klenutý krám, za ním černá kuchyně nebo topná komora a v zadní části domu

¹²⁶ Viz Chupík (pozn. 124), s. 10–12. – Viz Plaček (pozn. 69), s. 136–137. – Tomáš Vítek, Prostějov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 216. – MPI [Miroslav Plaček], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 216–217, č. kat. 131. – BS – KD, AF [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší, Aleš Filip], Prostějov, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.2 O-P*, Praha 2021, s. 911, č. kat. 776.

další síň s průchodem do dvora.¹²⁷ Dispozičně se tedy opravdu jedná o měšťanský dům stejného typu, jako oba pro katalog vybrané lipnické domy, které se bohužel zdaleka nedochovaly natolik intaktně, včetně hrubě nepoškozených kamenických prvků.

Měšťanské domy začaly v Hranicích renesanční podobu získávat od 15. století a dále se rozvíjely v průběhu příštího století. Domy vznikající v době pernštejnské vlády však byly od lipnických částečně typově odlišné, a vyjma dvoutraktových mázhauzových domů docházelo také k výstavbě jedoutraktových dispozic s mázhauzem, na rozdíl od lipnické zástavby tedy patrně docházelo k větší diferenciaci renesančních staveb. Interiéry byly klenuty renesančními valenými klenbami s výsečemi. Zástavba kolem Masarykova náměstí je v uličních průčelích členěna loubím, v mnoha případech však přeřešeným, zazděným – za příklad měšťanského domu, stojícího na dvoutraktové dispozici, klenuté v interiérech alespoň částečně renesanční valenou klenbou a doplněné v uliční části loubím, může posloužit dům č. p. 105 na Zámecké ulici. Současný stav dochování měšťanských domů je však celkově velmi podobný i v Lipníku, exteriéry i interiéry budov podlely v mladších dobách řadě přestaveb.¹²⁸

Prostějovské měšťanské domy, poměrně více než ty lipnické, časem podlely mladším přestavbám. Ze zachovaných exemplářů renesančních domů, kupříkladu panského domu Jana Pavláta z Olšan č. p. 11 nebo domu č. p. 208/30 na náměstí T. G. Masaryka, však lze soudit, že typická renesanční zástavba vypadala ne nepodobně té lipnické s dvoutraktovými mázhauzovými dispozičními typy s místnostmi klenutými valenou klenbou s výsečemi. Dům Jana Pavláta vznikl ve druhé čtvrtině 16. století (snad po roce 1536, tedy přibližně v době mezi vznikem obou vybraných lipnických domů), z původní dispozice se však dochoval pouze dvoulodní mážhaus, klenutý křížovou a hvězdovou žebrovou klenbou s klenákem. [130] Zda se jednalo o pozůstatek středověké fáze zástavby, či o programový historismus stavebníka domu, není jasné, v obou případech by to však byl prvek s Lipníkem nesrovnatelný – středověká zástavba se zde nedochovala téměř vůbec, vyjma částí zdíva domů a suterénů, a klenby ovlivněné dozívající gotikou využívány také nebyly. Některé ostatní místnosti domu Jana Pavláta jsou ostatně zaklenuty klenbami valenými s výsečemi a hřebínky, pro renesanční domy běžnými. Dům č. p. 208/30 pak stojí na dvoutraktové dispozici s mázhauzem, klenutým

¹²⁷ IK-HR [Irena Kubešová – Helena Richterová], heslo Měšťanský dům, zvaný Korvínský, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 225, č. kat. 141. – Viz Indra (pozn. 65), s. 147. – Viz Samek – Dolejší, Filip (pozn. 124), s. 1023–1024. – Viz Šamánková (pozn. 83), s. 21.

¹²⁸ SK [Slavomíra Kašpárková], heslo Městské domy, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 153, č. kat. 66. – Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1104491, vyhledáno 4. 8. 2022.

valeně s výsečemi a hřebínky a další síní s valenou klenbou s výsečemi, koutovými lunetami a vytaženými hřebínky. Tento měšťanský dům byl vystaven v průběhu 16. století, což odpovídá jeho nápadné podobnosti s dispozicemi lipnických domů.¹²⁹

Z provedeného srovnání dochovaných částí měšťanské zástavby vyplývá, že se perňštejnská doba v obrazech měst odrážela rámcově stejnou měrou. Leč jsou dispozice vznikajících objektů snad poplatné univerzálnímu půdorysu, pramenícího již z pozdní gotiky, jistě mohla urbanistickému vývoji určitým směrem pomoci i činnost perňštejnská – známy jsou kupříkladu pokusy o unifikaci zástavby Pardubic Janem z Pernštejna po požáru roku 1538, nicméně iniciovaná již Vilémem z Pernštejna při počátku stavební činnosti v Pardubicích. Netvrdím, že obdobné typizované plány domů vznikly i v případě Přerova, Hranic, Prostějova či Lipníka nad Bečvou, každopádně se domnívám, že tvář města byla Pernštejny určitým způsobem poznamenána.¹³⁰

Pernštejnská doba pak v rámci Lipníka nad Bečvou v neposlední řadě musela zasáhnout také budování radnice, která nabyla své tehdejší renesanční formy ve třetí čtvrtině 16. století, přebudováním dvou až tří měšťanských domů, vystavených na hloubkových dispozicích. Stavba bývalé radnice v Přerově byla na Horním náměstí č. p. 10/10 odstartována přibližně souběžně jako radnice v Lipníku, tedy po roce 1482, kdy Vilém z Pernštejna odkoupil za tímto účelem dům. Řada dalších přestaveb objektu zůstala nedatována, nicméně lze perňštejnskou stavební činnost v souvislosti s objektem doložit znovu až před rokem 1596, kdy vznikl tympanon s rodovým erbem. Přerovská radnice stojí na hloubkové dispozici, interiéry jsou klenuty renesančními klenbami – valenou klenbu s výsečemi v průjezdu a v ostatních místnostech přízemí pak křížové hřebínkové klenby. Hmota přerovské radnice předstupuje v průčelí částečně uliční čáru mělkým rizalitem, který je pozůstatkem zaniklé radniční věže. [131] Přerovská i lipnická radnice jsou si podobné vznikem z měšťanských domů, což u obou radnic způsobilo praktické splynutí radnice s ostatní zástavbou, hloubkovou dispozicí a koncepcí interiérů. Výrazná paralela pak spočívá i v původním doplnění dispozice přerovské radnice věží, stejně, jako tomu bylo v Lipníku, která se však ani u jedné z budov nedochovala. Rozdíl mezi oběma radnicemi pak spočívá v předpokládané neexistenci podloubí v případě

¹²⁹ Viz Samek – Dolejší, Filip (pozn. 126), s. 916–917. – Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1115854, vyhledáno 4. 8. 2022. – Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1115366, vyhledáno 4. 8. 2022.

¹³⁰ Viz Šamánková (pozn. 83), s. 21.

radnice přerovské a celkově menší dispozici radnice, nejspíše způsobené stísněnou situací Horního města, kde se architektura příliš rozpínat nemohla.¹³¹

Hranická radnice byla vybudována jako dvoutraktová jednopatrová nárožní budova na Masarykově náměstí č. p. 71 už roku 1528, v renesančním stylu byla každopádně přestavěna kolem roku 1544. Do nároží dispozice byla vestavěna hranolová renesanční věž s ochozem, zvýšená k roku 1571, a směrem do náměstí radniční budova předstupovala podloubím. [132] Renesanční radniční portál, datovaný právě rokem 1544, je prací nižší kvality, snad místního kameníka po vzoru děl pernštejnských kameníků. Vnitřní prostory radnice byly zaklenuty valeně s výsečemi, patrně hlavní radní sál byl zaklenut na středový sloup žebrovou klenbou. Dispozice hranické radnice je menších rozměrů než u radnice lipnické, nicméně koncepcí jsou si objekty podobné – radnice byla patrně opět přestavěna z měšťanského domu, který byl součástí zástavby kolem náměstí, doplněna byla tedy podloubím, stejně jako je dochováno v Lipníku, a dispozici výrazně vertikalizovala věž, dochovaná na rozdíl od Lipníka a Přerova dodnes. Podobnou věž s ochozem si lze pravděpodobně představit i v kontextu Lipníka, vezmu-li v potaz vročení zvýšení hranické věže do třetí čtvrtě 16. století, odpovídající době renesanční přestavby radnice v Lipníku. Výrazně rozdílná je koncepce radního sálu se žebrovou klenbou, která v lipnické radnici vůbec nebyla využita, i portálu, který se v Lipníku, pokud existoval vůbec nedochoval – oba tyto prvky nicméně náleží k ranější fázi výstavby v 1. polovině 16. let 16. století, což je činí pro srovnání obou objektů spíše irelevantními.¹³²

V Prostějově byla městská radnice budována na nároží náměstí T. G. Masaryka a Filipcova náměstí již mezi lety 1521–1539 na místě dvou měšťanských domů na náměstí. Již tehdy se jednalo o příčný jednopatrový dvojtrakt, završený obloučkovou atikou ve formě vlašťovčích ocasů na fasádě směrem do náměstí. [133] Uliční trakt byl zaklenut valeně, zadní trakt rozdělen na východní a západní prostory – západní byly větší a valeně klenuté, východní zaklenuty křížovou klenbou sbíhající se do ústředního pilíře. Vstup do patra byl možný dvouramenným schodištěm, obohaceným pravděpodobně o lodžii a portálem, datovaným rokem roku 1538.¹³³ Patro bylo směrem do náměstí děleno na čtyři místnosti, v zadním traktu

¹³¹ Karel Kibic, *Historické radnice*, Praha 1988, s. 31. – Viz Samek – Dolejší, Filip (pozn. 124), s. 1020. – Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1103416, vyhledáno 4. 8. 2022.

¹³² IK-HR [Irena Kubešová – Hana Richterová], heslo Radnice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 152–153, č. kat. 65. – Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1104393, vyhledáno 4. 8. 2022.

¹³³ TV [Tomáš Vítek], heslo Stará radnice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550*, III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 218–219, č. kat. 133. – Viz Samek – Dolejší, Filip (pozn. 126), s. 911. – Viz Prokop (pozn. 41), s. 687, 689–690.

na více drobnějších místnostech, většinu valeně klenutých. Lipnická radnice se od původní prostějovské lišila téměř vším – vnitřním rozvrhem příčně k sobě skládaných hloubkových dvoutraktů jednotlivých domů o místnostech velmi rozmanitých rozměrů, velmi pravděpodobnou absencí atikového završení, které nikdy nebylo v souvislosti s radnicí zaznamenáno, stejně jako chybějícím kamenicky dekorovaným portálem. Místnosti interiéru radnice taktéž nebyly nikdy vyvedeny natolik honosně, aby byly klenuty do středového pilíře – v případě Prostějova i Hranic, jejichž radnice vznikly přibližně současně, však bylo využito tohoto klenebního systému snad kvůli vlivu ještě dožívajícího gotického slohu, který klenutí na středový pilíř využíval hojněji. Možnou paralelu mezi lipnickou a prostějovskou radnicí tvoří existence přístupového schodiště, o jehož podobě v obou městech se můžeme pouze domnívat. Vezmu-li však v potaz celkovou vnější podobu prostějovské radnice, tedy atikové završení průčelí, bohatě zdobený portál či domnělou existenci arkádové lodžie, zastřešující vstup v návaznosti na schodiště, dá se snad vcelku přesně předpokládat, že i poprseň zábradlí byla zdobena taktéž bohatě. V Lipníku se však to samé očekávat s největší pravděpodobností nedá, vzhledem k tomu, že nejlépe zachované a nejkvalitnější renesanční kamenické dílo zde vzniklo ve formě zámeckého portálu až v počátku 17. století.¹³⁴

Upínat domněnky o podobě lipnické radnice k realizacím o tolik mladším, jako v Hranicích či Prostějově, spíše postrádá pointu, chtěla jsem však alespoň základním srovnáním poukázat na nepřilíšnou pokrokovost města Lipníka, co se týče budování tohoto typu reprezentační stavby, byť v době výrazně mladší. Stavby radnic uzavírají kapitolu období perňštejnské přítomnosti v Lipníku. Štafetu významnějšího stavebníka pak v kontextu Lipníka přebírá o více než třicet let později až Petr Vok z Rožmberka, který město získal sňatkem s Kateřinou z Ludanic roku 1580. Pro (nejen) rodové dluhy ovšem nedisponoval velkým finančním kapitálem, který by mohl investovat do velkých stavebních realizací, a navíc nadržel helfštýnské panství dlouho – pouze po čtrnáct let, do roku 1594, kdy jej postupuje Hynku staršímu Bruntálskému z Vrba, dalšímu z významných lipnických mecenášů. Architektonické realizace inicioval Petr Vok spíše na rodových državách v jižních Čechách, na Moravě kromě založení bratrského sboru a domu v Lipníku (který jsem blíže analyzovala a srovnala s českými paralelami v katalogovém hesle) přestavoval do renesanční podoby mezi lety 1580–1581 pouze palác na vnitřním nádvoří hradu Helfštýna, který stojí alespoň za zmínku. Projekt přestavby objektu Petr Vok s největší pravděpodobností svěřil rodovému architektu Baldassare Maggimu,

¹³⁴ Viz Kibic (pozn. 131), s. 45–46. – Viz Samek – Dolejší, Filip (pozn. 126), s. 913–915. – Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1115761, vyhledáno 4. 8. 2022.

kteřý však měl na realizaci pouze dohlížet, zatímco stavbu nejspíše prováděli italští řemeslníci, usedlí v Lipníku. Podoba bratrského domu nebyla zaznamenána ani ve zdrojích písemných, ani na dobové Willenbergerově vedutě, nelze ji tak srovnat se hmotou helfštýnského paláce. Pro souvislost s lipnickým bratrským sborem, a tedy osobnost stavebníka a architekta, by však na Helfštýně svědčila původně využitá dekorace sgrafitovou rustikou na exteriérech paláce, či ve hmotě zdí vyhloubené využitě niky a výklenky, typické v Maggiho architektuře a u lipnického bratrského sboru uplatněné primárně na výrazné severní věži, završené arkádovým ochozem.¹³⁵

Rod Bruntálských z Vrbna držel Lipník s panstvím do roku 1622, kdy byly rodové majetky konfiskovány Jiřímu Bruntálskému z Vrbna za spoluúčast na stavovském povstání. Některé architektonické realizace v Lipníku alespoň ideově započal již Hynek starší Bruntálský (zámek), nebo v jeho době byly vybudovány (arkádový ochoz věže kostela sv. Jakuba Většího). Specificky projekt zámku však dokončil po převzetí panství roku 1597 až syn Hynka staršího Bruntálského, Jiří Bruntálský z Vrbna. Minimálně částečně se Jiří Bruntálský inicioval také ve výstavbě charakteristické lipnické zvonice. V době Bruntálských z Vrbna byla do renesanční podoby trojkřídlého zámku dekorovaného v exteriérech sgrafitovou rustikou přebudována kupříkladu tvrz ve Velké Bystřici (okres Olomouc, 1579). [134] Zámek v Lipníku byl v exteriérech rovněž dekorován sgrafitem, nicméně nikoli rustikou, ale psaníčky, a to nejpravděpodobněji v celém obvodu exteriéru.¹³⁶

Rodový zámek v Bruntále byl přestavován v průběhu druhé poloviny 16. století a nejpatrnější paralelou k lipnickým realizacím jsou zde arkády nádvoří, vynášené ve druhé etáži nízkými sloupky, obdobně jako arkády lipnické věže kostela sv. Jakuba – tam byly nicméně uplatněny sloupky více romanizujícího typu. Mnohem nápadnějším prvkem je zde psaníčkové sgrafito, dekorující celou hranolovou spodní polovinu věže – lze si představit, že obdobně mohla vypadat sgrafitová dekorace, uplatněná na fasádách lipnického zámku.¹³⁷ [135]

Bruntálští z Vrbna zároveň drželi přibližně mezi lety 1582–1614 spolu s městem Branná i zámek Kolštejn, který převzali patrně již většinově přebudovaný – nicméně zde odpozorované vzory mohli aplikovat na dalších svých projektech.¹³⁸ Na křídlech zámku Kolštejn jsou rovněž uplatněny arkády, v severním nádvoří vynášené opět silně stlačenými sloupky, [136] ne

¹³⁵ Jarmila Krčálová, *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986, s. 44–45.

¹³⁶ Evidenční list nemovité kulturní památky, *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1035619, vyhledáno 4. 8. 2022.

¹³⁷ Zámek Bruntál, *Město Bruntál*, <https://www.mubruntal.cz/zamek-bruntal/os-105588>, vyhledáno 5. 8. 2022.

¹³⁸ Josef Faltičko, *Panství Kolštejn (Branná)* (magisterská diplomová práce), Katedra historie FF UP, Olomouc 2020, s. 63. – Historie zámku, *Chateau Goldenstein*, <https://chateaugoldenstein.com/prohlidky-a-historie-zamku/>, vyhledáno 4. 8. 2022.

nepodobnými těm na arkádovém ochozu věže kostela sv. Jakuba v Lipníku, a jeho fasády dekoruje opět i sgrafito, složené z obdélníkových polí, imitujících zdivo. Všechny výše zmíněné příklady mohou minimálně posloužit k potvrzení, že se rod Bruntálských z Vrbna setkal s exteriérovou sgrafitovou dekorací a na některých realizacích ji i aplikoval. V katalogovém hesle, týkajícím se zámku, byla již zmíněna také paralela interiérové ornamentální štukové výzdoby, aplikované na valených klenbách, mezi lipnickým zámkem a zámkem Kolštejn.

V Branné vybuďovali před rokem 1614 Bruntálští také kostel, zasvěcený archandělu Michaelu, do kterého se vstupuje edikulovým portálem [137] podobného typu, jako u lipnického zámku – kanelury polosloupů jsou obohaceny o píšťaly ve své spodní třetině, sokly polosloupů jsou vyplněny vpadlými poli, vrchol archivolty zdůrazňuje obdobný klenák u obou portálů. Portál kostela však působí mnohem propracovaněji a jedná se snad o dílo zkušenějšího kamenického mistra.¹³⁹

Lipnické realizace v době Bruntálských z Vrbna byly často natolik specifické, že se zcela vymykají typu jejich ostatních soudobých realizací. Příkladem může být dispozice lipnického zámku, působící typově spíše jako venkovský letohrádek v zahradě, než typický projekt zámku rodu Bruntálských – kupříkladu zámek v Bruntále či zámek Kolštejn byly přebudovány z hradu či tvrze, a tudíž byl jejich půdorys často již předem daný a rozsáhlý, nikoli kompaktní, jako v Lipníku. Lipnická zvonice je pak stavbou, která postrádá paralelu nejen ve fundacích Bruntálských z Vrbna, nýbrž téměř paralelu úplně jakoukoli v kontextu českých zemích a může být připsatelná pouze slezskému původu rodu Bruntálských z Vrbna u Svidnice, a tedy možnému zaznamenání východopolské tendence výstavby zvonice.¹⁴⁰

Tato kapitola se pokusila nabídnout alespoň základní srovnání s dobovým šlechtickým mecenátem, spjatým zároveň s Lipníkem nad Bečvou. V žádném případě se nejedná o definitivní výčet možných paralel či o celistvé shrnutí architektonických zakázek daných rodů na Moravě v renesančním období. Mnohem spíše má text posloužit jako položený základ či pomyslný odrazový můstek pro budoucí bádání, které jistě může dosavadní poznání o lipnické architektuře, její historii a inspiračních zdrojích ještě mnoho obohatit.

¹³⁹ Kostel archanděla Michaela s farou, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-archandela-michaela-s-farou-534066>, vyhledáno 4. 8. 2022.

¹⁴⁰ Tomáš Niesner, Dějiny města, *Průvodce městem Bruntál – k 798. výročí od Klubu Za starý Bruntál 2.* část, b. m. 2012, nestránkováno. – Karel Kuča, *České, moravské a slezské zvonice*, Praha 2001, s. 64.

6 Závěr

Cílem předkládané bakalářské práce bylo širší poznání a podrobnější zpracování tématu lipnické architektury období renesance s přihlédnutím k osobnostem stavebníků, jejich ostatním architektonickým projektům a soudobé stavební produkci na Moravě. Podařilo se mi pomocí historických událostí přibližně vytyčit období, ve kterém se v Lipníku mohla rozvíjet renesanční architektura (tj. přibližně mezi lety 1475–1622, s největším rozkvětem města do poloviny 16. století a budováním čistě renesančních objektů na přelomu 16. a 17. století) a v rámci něj pak nastínit vývoj architektury, včetně objektů zaniklých a vynechaných z katalogu. Rozlišila jsem objekty bývalého bratrského sboru, dnešního kostela sv. Františka Serafinského, a zaniklého luteránského chrámu sv. Trojice, které řada badatelů považovala za jediný objekt a zaměňovala části jejich historie. Zároveň jsem krátce analyzovala podobu města v historických záznamech, z nich je pro dané historické období nejvýznamnější veduta Jana Willenbergera z roku 1593.

Nejobsáhlejší část práce jsem zasvětila katalogu renesančních staveb, vybraných na základě jejich významu v rámci urbanismu města, v případě měšťanských domů na základě největšího obnosu renesančních pozůstatků či nejzajímavějších prvků. V katalogových heslech jsem ke každému objektu uvedla jeho lokaci a všechny významné datace, následně jsem vykreslila jeho stavební historii, detailně stavbu popsala s důrazem na její renesanční části, a nakonec se v krátkosti pokusila objekt zhodnotit a srovnat se soudobými architektonickými paralelami. U řady objektů jsem hypoteticky vyvodila možné vročení přestaveb či jednotlivých prvků, které dosud nebyly datovány, na základě studia lipnické historie. V závěru každého katalogového hesla jsem zároveň zahrнула relevantní literaturu. V poslední části práce jsem se pokusila provést stručné srovnání s dobovým mecenátem šlechtických rodů, které se nejvýznamněji podílely na tvorbě renesanční tváře města.

Práce dosavadní bádání o tématu obohatila o detailnější popisy vybraných objektů, které byly dosud nepřesné či nepřehledné, nové pokusy o jejich dataci tam, kde žádná v minulosti vytyčena nebyla, a to na základě co nejširšího fondu studované literatury, obsáhlou a detailní fotodokumentaci současného stavu dochování objektů a její doplnění o plány dispozičních řešení tam, kde to bylo možné, a vsazení lipnické architektury do soudobého kontextu, což nikdy dříve celistvě a jednotně nebylo provedeno.

V rámci budoucího bádání by si jistě větší prostor zasloužily z katalogu vynechané lipnické stavby – ať už pouze ve fragmentu dochovaný kostel sv. Trojice při zámku, nebo lipnická synagoga, která sice podlehla řadě pozdějších přestaveb, její renesanční části se však

zachovaly. Stejně tak tkví potenciál v detailnějším zkoumání a zmapování stavu dochování ostatních měšťanských domů a jejich půdorysných dispozic pro lepší představu a pochopení možného vzhledu pernštejnského renesančního města. Tato idea však většinou záleží na ochotě vlastníků svolit k prohlídce a detailní fotodokumentaci svého objektu. Vzhledem k rozmanité vlastnické struktuře bylo náročné už jen kontaktovat dané osoby, které často na mé žádosti nereagovaly – to je kupříkladu i důvodem absence nákresů dispozic měšťanských domů. Samozřejmým krokem pro bádání navazující na předkládanou práci by pak bylo dohledání příslušných archivních pramenů, zaznamenávajících i změny v městské architektuře – kupříkladu Zikmundkovu kroniku, která je badateli ve starších publikacích často využívána, nicméně se mi ji zatím v příslušných archivech nepodařilo dohledat.

Závěry předkládané práce, týkající se jak datace objektů, tak zařazení do dobového kontextu jsou tak stále spíše domněnky na hypotetické úrovni než pevná fakta. Bakalářská práce každopádně vznikla za účelem obnovení širšího badatelského zájmu o Lipník nad Bečvou, téma totiž rozhodně ještě zdaleka nebylo vyčerpáno.

Seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů

Prameny

Národní památkový ústav, Ústřední odborné pracoviště Olomouc

Kašpárková 1980

Územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v Olomouci, Slavomíra Kašpárková, *Lipník nad Bečvou I. Kostel sv. Františka Serafinského*, b. m. 1980.

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje

Kokaislová 2008

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje, Radmila Kokaislová, *Stavebně historický průzkum. Lipník n. B. – kostel sv. Jakuba Většího. Křížkovského ul., parc. č. 89 st. k. ú. Lipník n. B., I. část: Podpovrchový průzkum vnějších omítek. Nálezová zpráva*, b. m. 2008.

Kubeša – Dlouhý 2004

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje, Petr Kubeša – Bohdan Dlouhý, *Stavebně-historický průzkum objektu se střešní zahradou v zámeckém areálu v Lipníku nad Bečvou*, b. m. 2004.

Plaček 2004

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje, Miroslav Plaček, *Stavebně-historický průzkum hradeb na jihozápadě města Lipník nad Bečvou*, b. m. 2004.

Žurek 2003a

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje, Karel Žurek, *Stavebně-historická a heraldická analýza vstupního zámeckého renesančního portálu v Lipníku nad Bečvou*, Dolany-Nové Sady 2003.

Žurek 2003b

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje, Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum komplexu radničních budov v Lipníku nad Bečvou*, b. m. 2003.

Žurek 2004

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje, Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum zámku v Lipníku nad Bečvou (II. etapa: doplněk stavebně-historického průzkumu z roku 1994)*, Dolany-Nové Sady 2004.

Žurek 2007

Městský úřad Lipník nad Bečvou, Odbor regionálního rozvoje, Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum komplexu radničních budov v Lipníku nad Bečvou. II. etapa (metodologie výplní okenních a dveřních otvorů, restaurátorské průzkumy kamenných, štukových a kovářských prvků)*, Dolany-Nové Sady – Olomouc – Přerov 2007.

Dizertační a diplomové práce

Faltíčko 2020

Josef Faltíčko, *Panství Kolštejn (Branná)* (magisterská diplomová práce), Katedra historie FF UP, Olomouc 2020, s. 63.

Kruntorád 2011

Matěj Kruntorád, *Sousoší Olivetské hory (Olomouc, Modřice, Jihlava) – restaurování, současná funkce a vystavení*. (magisterská diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2011.

Mišaga 2014

Vít Mišaga, *Kristián IV., Mansfeld a vpád do Slezska a na Moravu. Vybrané kapitoly z dějin dánské fáze třicetileté války* (dizertační práce), Ústav českých dějin FF UK, b. m. 2014.

Myslivečková 2020

Hana Myslivečková, *Moravská sakrální architektura v letech 1580-1660* (dizertační práce), Katedra teorie a dějin umění FF UP, Olomouc 2020.

Pavlíková 2016

Eva Pavlíková, *Kostel sv. Františka Serafinského v Lipníku nad Bečvou* (bakalářská diplomová práce), Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2016.

Řezníčková 2020

Veronika Řezníčková, *Dekoratívni štukatérství na Moravě v letech 1550–1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (magisterská diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020.

Literatura

Bad'ura 1919

Jan Bad'ura, *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Lipenský okres*, Brno 1919.

Bad'ura 1930a

Jan Bad'ura, Některé památné nápisy v okrese lipenském., *Záhorská kronika* XIII, 1930, č. 1, s. 17–19.

Bad'ura 1930b

Jan Bad'ura, Některé památné nápisy v okrese lipenském., *Záhorská kronika* XIII, 1930, č. 2, s. 37–40.

Benešovská 2017

KB [Klára Benešovská], Za větší slávu perněstejnského rodu, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 318–319.

Berger 1933

Karl Berger, *Die Besiedlung des deutschen Nordmährens im 13. und 14. Jahrhunderte*, Brünn 1933.

Bombera 1949

Jan Bombera, Příspěvek k dějinám kostela sv. Františka Seraf. v Lipníku n. Beč., *Záhorská kronika* XXVI, 1949, č. 9–10, s. 103–111.

Brzobohatý 1937

Břetislav Brzobohatý, Zvonice lipenská, *Záhorská kronika* XX, 1937, č. 2, s. 38–41.

Březina 2015a

jb [Josef Březina], 45092/8-461 Areál zámku, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 235–237.

Březina 2015b

jb [Josef Březina], 24057/8-478 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 196–197.

Březina 2015c

jb [Josef Březina], 28184/8-2573 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 197.

Březina 2015d

jb [Josef Březina], 25574/8-2574 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 198–199.

Březina 2015e

jb [Josef Březina], 40773/8-2577 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 200.

Březina 2015f

jb [Josef Březina], 22053/8-470 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 203.

Březina 2015g

jb [Josef Březina], 36863/8-472 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 205.

Březina 2015h

jb [Josef Březina], 28737/8-2588 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 212.

Březina 2015i

jb [Josef Březina], 15385/8-465 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 227.

Březina 2015j

jb [Josef Březina], 37772/8-2585 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 229.

Březina 2015k

jb [Josef Březina], 22191/8-479 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 246–247.

Burdík 2015

db [Dalibor Burdík], 29637/8-460 Městské opevnění, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 185–187.

Durdík 2000

Tomáš Durdík, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, s. 419–421.

Fialová 1965

Vlasta Fialová, Stříbrná pečetidla města Lipníka nad Bečvou, in: Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965, s. 29–35.

Fišera 2006

Zdeněk Fišera, *Encyklopedie městských věží v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2006

Fišera 2007

Zdeněk Fišera, *Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2007.

Fišera 2010

Zdeněk Fišera, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska 2. díl. Katalog historických radnic H-Ž*, Praha 2010.

Gardavský 1958

Zdeněk Gardavský, *Státní hrad Helfštýn*, Olomouc 1958, nestránkováno.

Gardavský 1999a

ZG [Zdeněk Gardavský], heslo Hrad a zámek, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 224–225, č. kat. 140.

Gardavský 1999b

Zdeněk Gardavský, Lipník nad Bečvou (okres Přerov), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 164–165.

Gardavský 1999c

ZG [Zdeněk Gardavský], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 165–166, č. kat. 79.

Gwuzd 1982

Jiří Gwuzd, Územně plánovací dokumentace města Lipníku nad Bečvou, *Památky a příroda VII*, 1982, č. 3, s. 142–151.

Hajduk 1907

Anton Hajduk, *Geschichte der Stadt Leipnik. Ein Buch für jeden Leipniker*, Leipnik 1907.

Haničák 2015

Ondřej Haničák, *Renesanční domy moravsko-slezského pomezí*, Opava 2015.

Hlobil 1999

Ivo Hlobil, Raná renesance na Olomoucku, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 64–65.

Hlobil 2017

IH [Ivo Hlobil], Olomoucký mír a městská reprezentace, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 327–329.

Hlobil – Perůtka 1999

Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999.

Hosák 1965

Ladislav Hosák, Počátky města Lipníka nad Bečvou, in: Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965, s. 18–28.

Hosák 2004

Ladislav Hosák, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 2004, s. 632–633.

Chupík 1999a

František Chupík, Olomouc, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 188–189.

Chupík 1999b

František Chupík, Čtyři pozdně středověká městská opevnění na střední Moravě – Hranice na Moravě, Lipník nad Bečvou, Prostějov a Přerov – (1. část), *Střední Morava. Kulturněhistorická revue V*, 1999, č. 8, s. 4–16.

Chupík 1999c

František Chupík, Čtyři pozdně středověká městská opevnění na střední Moravě – Hranice na Moravě, Lipník nad Bečvou, Prostějov a Přerov – (dokončení), *Střední Morava. Kulturněhistorická revue V*, 1999, č. 9, s. 9–21.

Indra 1936

Bohumír Indra, Kdo vystavěl renesanční zvonici v Lipníku n. B.?, *Záhorská kronika XIX*, 1936, č. 2, s. 45–47.

Indra 1949

Bohumír Indra, K obnově pozdně gotické budovy býv. židovského chrámu v Lipníku n. Beč., *Záhorská kronika XXVI*, 1949, č. 9–10, s. 97–102.

Indra 1966

Bohumír Indra, K renesančnímu stavitelství na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Pramenné zprávy o vlašských a domácích stavitelích a kamenících do 30leté války, *Časopis Slezského muzea. Série B XV*, 1966, s. 128–156.

Indra 1990

Bohumír Indra, Malířské dílny a malíři ve městech severovýchodní Moravy a těšínského Slezska od 16. století do osmdesátých let 17. století (I.) (Příspěvek k dílu Umělecké památky Moravy a Slezska), *Časopis slezského muzea. Série B, XXXIX*, 1990, s. 137–155.

Izák 1938

Jaroslav Izák, *700 let farního kostela sv. Jakuba a duchovní správy v Lipníku n. B.*, Lipník nad Bečvou 1938.

Jakubec 2011

Ondřej Jakubec, Sakrální architektura v době posledních Rožmberků, in: Peter Balog et al., *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011, s. 410–415.

Jakubec 2013

Ondřej Jakubec, Modalita a konfesionalita sakrálních staveb v českých zemích 16. a počátku 17. století, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (edd.), *In puncto religionis. Konfesní dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy*, Praha 2013, s. 49–72.

Juřík 2014

Pavel Juřík, *Encyklopedie šlechtických rodů*, Praha 2014.

Kanyza 1965

Jaroslav Kanyza, Křivolaké cesty kultury, in: Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965, s. 49–66.

Kašpárková 1999

SK [Slavomíra Kašpárková], heslo Městské domy, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 153, č. kat. 66.

Kibic 1988

Karel Kibic, *Historické radnice*, Praha 1988.

Klenovský 2018

Jaroslav Klenovský, *Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska*, Praha 2018.

Kokaislová 2015a

rk [Radmila Kokaislová], 34678/8-481 Kostel Církve československé husitské, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 177.

Kokaislová 2015b

rk [Radmila Kokaislová], 31970/8-466 Radnice, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 226.

Kokaislová 2015c

rk [Radmila Kokaislová], 33205/8-483 Zvonice, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 183–184.

Kotrba 1971

Viktor Kotrba, Renesanční architekt mistr Baltazar Majo „de Vonio“?, *Umění XIX*, 1971, č. 1, s. 97–101.

Krčálová 1981

Jarmila Krčálová, Kostely české a moravské renesance. Příspěvek k jejich typologii, *Umění XXIX*, 1981, č. 1, s. 1–37.

Krčálová 1986

Jarmila Krčálová, *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986.

Krčálová 1989

Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění II/1*. Od počátku renesance do závěru baroka, Praha 1989, s. 6–62.

Krška 1965

Ivan Krška, Z minulosti města Lipníka nad Bečvou, in: Bohumil Vaňák (ed.), *Nikoli nejmenší na Moravě. Kniha o Lipníku nad Bečvou*, Lipník nad Bečvou 1965, s. 36–48.

Kubešová – Richterová 1999a

IK-HR [Irena Kubešová – Hana Richterová], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 193–194, č. kat. 109.

Kubešová – Richterová 1999b

IK-HR [Irena Kubešová – Hana Richterová], heslo Měšťanský dům, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 199–200, č. kat. 113.

Kubešová – Richterová 1999c

IK-HR [Irena Kubešová – Hana Richterová], heslo Měšťanský dům, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 200, č. kat. 114.

Kubešová – Richterová 1999d

IK-HR [Irena Kubešová – Helena Richterová], heslo Měšťanský dům, zvaný Korvínský, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 225, č. kat. 141.

Kubešová – Richterová 1999e

IK-HR [Irena Kubešová – Hana Richterová], heslo Radnice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 152–153, č. kat. 65.

Kubešová – Richterová 1999f

IK-HR [Irena Kubešová – Hana Richterová], heslo Radnice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 194–196, č. kat. 110.

Kubešová – Richterová 1999g

IK-HR [Irena Kubešová – Helena Richterová], heslo Synagóga, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 166–167, č. kat. 80.

Kubínová – Benešovská 2017

Kateřina Kubínová – Klára Benešovská, Umění a architektura období 800–1500, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 39–73.

Kuča 1998

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 3 Kolín-Míro*, Praha 1998.

Kuča 2000

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 4 Ml-Pan*, Praha 2000.

Kuča 2001

Karel Kuča, *České, moravské a slezské zvonice*, Praha 2001.

Kuča 2015

Karel Kuča, *Zděné zvonice České republiky*, Praha 2015.

Lapáček 2020

Jiří Lapáček, Historie Helfštýna od nejstarší písemné zmínky do roku 1650, in: Jiří Lapáček – Jan Lauro – Lubor Maloň – Zdeněk Schenk, *Hrad Helfštýn, strážce Moravské brány*, Přerov 2020.

Maloň 2008

Lubor Maloň, *Putování dějinami. Město Lipník v proměnách staletí*, Lipník nad Bečvou 2008.

Maloň 2019

Lubor Maloň, *Židé v Lipníku nad Bečvou*, Telč 2019.

Marková 2015a

jm [Jarmila Marková], 29870/8-485 Areál kostela sv. Františka Serafinského, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 171–172.

Marková 2015b

jm [Jarmila Marková], 34534/8-482 Areál kostela sv. Jakuba Většího, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 173–177.

Menclová 1961

Dobroslava Menclová, *Helšštejn. Státní hrad a památky v okolí*, Praha 1961.

Mráček 2012a

Jakub Mráček, Dějinný nástin města Lipníka nad Bečvou, in: Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012, s. 11–21.

Mráček 2012b

Jakub Mráček, Kronikáři lipenští a ukázky jejich kronik, in: Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012, s. 23–26.

Muchka 2001

Ivan Prokop Muchka, *Architektura renesanční*, Praha 2001.

Muchka 2009

Ivan Prokop Muchka, Hlava čtvrtá. 1526–1620, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s. 310–388.

Muchka 2017

Ivan Prokop Muchka, Architektura katolické obnovy, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 402–403.

Musil 1987

Mu [František Musil], Lipník and Bečvou, in: František Musil a kol., *Hrady a zámky na Moravě*, Praha 1987, s. 119.

Myslivočková 1980

Hana Myslivečková, Poznámky k problematice pozdně gotických a renesančních věží olomouckého okresu, *Sborník prací Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Výtvarná výchova* 3, 1980, s. 163–169.

Myslivočková 1999

Hana Myslivečková, Architektura věží pozdní gotiky a rané renesance na Olomoucku, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550* III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 137–139.

Niesner 2012

Tomáš Niesner, Dějiny města, *Průvodce městem Bruntál – k 798. výročí od Klubu Za starý Bruntál* 2. část, b. m. 2012, nestránkováno.

Novotný 2011

Miroslav Novotný, Poslední Rožmberkové v průsečících náboženských světů, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 333–346.

Orálková 2015

Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015.

Pánek – Šimůnek – Vaniček 2011

Jaroslav Pánek – Robert Šimůnek – Vratislav Vaniček, Páni z Rožmberka. Nástin historie rodu, in: Peter Balog et al., *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011, s. 24–111.

Panochová – Konečný – Krummholz 2017

IPa, LK, MK [Ivana Panochová – Lubomír Konečný – Martin Krummholz], Místodržitelé knížata Karel z Liechtensteina a kardinál František z Dietrichsteina, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 442–443.

Perůtka 1993

Marek Perůtka a kol., *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Přerov 1993.

Plaček 1996

Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

Plaček 1999a

Miroslav Plaček, Feudální sídla a městské fortifikace na Olomoucku 1400–1550, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 132–137.

Plaček 1999b

Miroslav Plaček, Hranice (okres Přerov), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 149–150.

Plaček 1999c

MPl [Miroslav Plaček], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 216–217, č. kat. 131.

Plaček 1999d

MPl [Miroslav Plaček], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 150, č. kat. 63.

Plaček 1999e

MPl [Miroslav Plaček], heslo Zámek, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 151–152, č. kat. 64.

Plaček 2007

Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2007.

Plaček 2009

Miroslav Plaček, Rondelové fortifikace pozdního středověku a raného novověku a jejich uplatnění u nás, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Historická Olomouc XVII*. Úsvit

renaissance na Moravě za vlády Matyáše Korvína a Vladislava Jagellonského (1479–1516) v širších souvislostech, Olomouc 2009, s. 333–348.

Poche 1980

Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 3 P-Š*, Praha 1980, s. 17–26.

Prix – Samek – Dolejší – Filip 2021

DP, BS – KD, AF [Dalibor Prix, Bohumil Samek – Kateřina Dolejší, Aleš Filip], Opava, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.1 O-P*, Praha 2021, s. 440–504, č. kat. 680.

Prokop 1909

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlichen Beziehung. III. Band. Das Zeitalter der Renaissance*, Wien 1904

Razím 2019

Vladislav Razím, *Středověká opevnění českých měst 3. díl, Katalog Morava a Slezsko*, Praha 2019, s. 156–162.

Sedoník – Filip 2005

ts, af [Tomáš Sedoník – Aleš Filip], Lipník nad Bečvou (Přerov). Bývalá kolej piaristů s kostelem sv. Františka Serafinského a s gymnasiem, in: Dušan Foltýn a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 410–414.

Samek 1994

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 1 A-I*, Praha 1994.

Samek 1999

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J-N*, Praha 1999.

Samek – Dolejší 2021a

BS – KD [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší], Místní část Chválkovice, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.1 O-P*, Praha 2021, s. 345–358, č. kat. 668.8.

Samek – Dolejší 2021b

BS – KD [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší], Olomouc, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.1 O-P*, Praha 2021, s. 74–335, č. kat. 668.

Samek – Dolejší – Filip 2021a

BS – KD, AF [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší, Aleš Filip], Prostějov, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.2 O-P*, Praha 2021, s. 908–977, č. kat. 776.

Samek – Dolejší – Filip 2021b

BS – KD, AF [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší, Aleš Filip], Přerov, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.2 O-P*, Praha 2021, s. 1014–1047, č. kat. 789.

Seichterová – Štěpán 2020

Hana Seichterová – Jan Štěpán, Heraldika města Lipníka nad Bečvou, in: *Sborník Státního okresního archivu Přerov 28/2020*, Přerov 2020, s. 33–52.

Schwoy 1786

Franz Joseph Schwoy, *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren. Erster Band*, Prag und Leipzig 1786.

Schwoy 1794

Franz Joseph Schwoy, *Topographie vom Markgrafthum Mähren. Dritter Band*, Wien 1794.

Spurný – Kopačka – Louda 1983

František Spurný – Ludvík Kopačka – Jiří Louda, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 2 Severní Morava*, Praha 1983, s. 144.

Svoboda 2012

Karel Svoboda, Umění v dějinách města Lipníka nad Bečvou, in: Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012, s. 47–56.

Šamánková 1961

Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

Šamánková 1967

Eva Šamánková, *Lipník nad Bečvou*, Ostrava 1967.

Vala 1993

Bohdan Vala, Vrácení privilegií městu Lipníku nad Bečvou kardinálem Františkem z Dietrichštejna roku 1628, in: *Sborník Státního okresního archivu v Přerově 1993*, Přerov 1993.

Vítek 1999a

Tomáš Vítek, Prostějov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 215–216.

Vítek 1999b

TV [Tomáš Vítek], heslo Stará radnice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 218–219, č. kat. 133.

Vítek 1999c

TV [Tomáš Vítek], heslo Zámek, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 217–218, č. kat. 132.

Vorel 1999

Petr Vorel, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.

Vostál 1938

R. Vostál, Město Lipník nad Bečvou, jeho původ a dějiny, in: Jaroslav Izák, *700 let farního kostela sv. Jakuba a duchovní správy v Lipníku n. B.*, Lipník nad Bečvou 1938, s. 55–61.

Vybíral 1996

Zdeněk Vybíral, Zánik rodu Ludaniců (Vzestup a pád moravského panského rodu doby předbělohorské), *Časopis Matice moravské* CXV, 1996, č. 2, s. 225.

Wolny 1835

Gregor Wolny, *Die Markgrafschaft Mähren. Topographisch, statistisch und historisch geschildert*. I. Band. Prerauer Kreis, Brünn 1835.

Wolny 1863

Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften*. I. Abtheilung. Olmützer Erzdiöcese. V. Band, Brünn 1863.

Zapletal 1930

Florian Zapletal, *Bývalý bratrský zbor v Lipníku nad Bečvou*, Přerov 1930.

Zapletal 1931

Florian Zapletal, Pohled na Starý Jičín z roku 1593, *Naše Valašsko. Kulturní věstník o jeho životě a potřebách* II, 1931, č. 3, s. 109–117.

Zapletal 1932

Florian Zapletal, Kostel sv. Trojice (sv. Kateřiny) v Lipníku n. B., *Záhorská kronika* XV, 1932, č. 2, s. 36–41.

Zapletal 1935a

Florian Zapletal, Lipenské nekatolické chrámy podle Řehoře Volného, *Záhorská kronika* XVII, 1935, č. 3, s. 77–80.

Zapletal 1935b

Florian Zapletal, Počátek lipnického zámku, *Záhorská kronika* XVII, 1935, č. 4, s. 98.

Zapletal 1935c

Florian Zapletal, Lipensko na úsvitě svých psaných dějin, *Záhorská kronika* XVIII, 1935, č. 1, s. 10–16.

Zapletal 1935d

Florian Zapletal, Lipensko na úsvitě svých psaných dějin (Dokončení.), *Záhorská kronika* XVIII, 1935, č. 2, s. 41–49.

Žurek 1999

KŽ [Karel Žurek], heslo Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550* III. Olomoucko, Olomouc 1999, s. 224, č. kat. 139.

Žůrek 2012

Karel Žůrek (ed.), *Lipník nad Bečvou, město a okres, 1933*, Lipník nad Bečvou 2012.

Internetové zdroje

Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou

Jana Hrbáčová, Středoevropský (pražský?) sochař, *Muzeum umění Olomouc*, <https://www.muo.cz/sbirky/sochy--45/stredoevropsky-prazsky-sochar--315/>, vyhledáno 25. 7. 2022.

Božena Musilová, Piaristé v Lipníku nad Bečvou, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/piariste-v-lipniku-nad-becvou/d-1049/p1=51>, vyhledáno 10. 4. 2022.

Božena Musilová – Magdalena Gladišová, Historie města, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/historie-mesta/d-1051/p1=51>, vyhledáno 30. 1. 2022.

Markéta Tichá, Židovské město, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/zidovske-mesto/d-1050/p1=51>, vyhledáno 11. 4. 2022.

Kostely, kaple, zvonice, meditační zahrada, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/kostely-kaple-zvonice-meditacni-zahrada/d-1054/p1=51>, vyhledáno 11. 4. 2022.

Městské hradby, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/mestske-hradby/d-1052/p1=51>, vyhledáno 10. 4. 2022.

Náměstí a okolní ulice, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/namesti-a-okolni-ulice/d-1056/p1=51>, vyhledáno 10. 4. 2022.

Základní informace o městě a jeho historii, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/mesto-a-historie/ds-1011/p1=51>, vyhledáno 29. 1. 2022.

Zámek, zámecký park a střešní zahrada, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/zamek-zamecky-park-stresni-zahrada/d-1042>, vyhledáno 23. 7. 2022.

Židovské památky a hřbitovy, *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou*, <https://info.mesto-lipnik.cz/zidovske-pamatky-a-hrbitovy/d-1055/p1=51>, vyhledáno 11. 4. 2022.

Národní památkový ústav, Metainformační systém

Evidenční list nemovité kulturní památky (Bývalá radnice s domem na parkáně), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1103416, vyhledáno 4. 8. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Činžovní dům), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1115854, vyhledáno 4. 8. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Kostel sv. Františka), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1106410, vyhledáno 7. 4. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Kostel sv. Jakuba), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1106062, vyhledáno 7. 4. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Městské opevnění), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1106009, vyhledáno 7. 4. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Městské opevnění Hlučín), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*,
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1039356, vyhledáno 7. 4. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Měšťanský dům č. p. 94), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*,
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1105845, vyhledáno 3. 4. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Měšťanský dům č. p. 105), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*,

Evidenční list nemovité kulturní památky (Měšťanský dům č. p. 208/30), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*,
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1115366, vyhledáno 4. 8. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Radnice), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1106755,
vyhledáno 7. 4. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Radnice), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1104393,
vyhledáno 4. 8. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Stará radnice), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*,
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1115761, vyhledáno 4. 8. 2022.

Evidenční list nemovité kulturní památky (Zámek s pivovarem), *Metainformační systém. Centrální část. Národní památkový ústav*,
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1035619, vyhledáno 4. 8. 2022.

Národní památkový ústav, Památkový katalog

Kostel archanděla Michaela s farou, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-archandela-michaela-s-farou-534066>, vyhledáno 4. 8. 2022.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-12879942>, vyhledáno 12. 5. 2022.

Kostel sv. Barbory, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-barbory-18294292>, vyhledáno 12. 5. 2022.

Kostel sv. Jakuba Většího, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jakuba-vetsiho-538034>, vyhledáno 7. 4. 2022.

Kostel sv. Františka Serafinského s bránou, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-frantiska-serafinskeho-s-branou-537082>,
vyhledáno 7. 4. 2022.

Kostel sv. Václava, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-13707423>, vyhledáno 18. 7. 2022.

Lipník nad Bečvou - městská památková rezervace, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://pamatkovykatalog.cz/lipnik-nad-becvou-mestska-pamatkova-rezervace-7663686>, vyhledáno 30. 1. 2022.

Měšťanský dům (Č. p. 6), *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-535190>, vyhledáno 16. 4. 2022.

Měšťanský dům (Č. p. 7), *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-535786>, vyhledáno 16. 4. 2022.

Měšťanský dům (Č. p. 33), *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-538002>, vyhledáno 16. 4. 2022.

Měšťanský dům (Č. p. 47), *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-539634>, vyhledáno 16. 4. 2022.

Měšťanský dům (Č. p. 94), *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-538766>, vyhledáno 3. 4. 2022.

Měšťanský dům (Č. p. 661), *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-535454>, vyhledáno 3. 4. 2022.

Radnice, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*,
<https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-537498>, vyhledáno 7. 4. 2022.

Věž, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/vez-13699930>, vyhledáno 3. 8. 2022.

Zámek s parkem, *Národní památkový ústav. Památkový katalog*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-s-parkem-539490>, vyhledáno 7. 4. 2022.

Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě

Josef Faltičko, Zámek Kolštejn, sál v severním křídle středního zámku, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/778>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Josef Faltičko, Zámek Lipník nad Bečvou, místnost v přízemí 1, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/924>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Josef Faltičko, Zámek Lipník nad Bečvou, místnost v přízemí 2, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/925>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Josef Faltičko, Zámek Lipník nad Bečvou, místnost v přízemí 3, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/926>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Josef Faltičko, Zámek Lipník nad Bečvou, místnost v přízemí 4, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/927>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Josef Faltičko, Zámek Lipník nad Bečvou, místnost v přízemí 5, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/784>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Josef Faltičko, Zámek Lipník nad Bečvou, průjezd, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/923>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Josef Faltičko – Markéta Vlková, Kostel sv. Jana Křtitele – Velké Losiny, Loď a presbytář, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/787>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Veronika Řezníčková, Zámek Dolní Kounice, První (jižní) sál v 1. patře JZ křídla, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/858>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Veronika Řezníčková, Zámek Dolní Kounice, Prostřední sál v 1. patře JZ křídla, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/859>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Veronika Řezníčková, Zámek Dolní Kounice, Třetí sál v 1. patře JZ křídla, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě (online databáze)*, <https://stuky.upce.cz/node/571>, vyhledáno 27. 7. 2022.

Ostatní

Jiří Kotyk, Rod Pernštejnů a pardubický zámek, *Sdružení přátel Pardubického kraje*, http://www.kraj.kppardubicka.cz/stranky/cti-prispevky.php?id=Rod_Pernstejnu_a_pardubicky_zamek, vyhledáno 10. 5. 2022.

Libor Kovář, z Pernštejna. z Medlova, *Bivojova heraldika. Rodové erby*, <http://heraldikus.wz.cz/roderb/p/pernstejna1.htm>, vyhledáno 10. 5. 2022.

Aleksandra Krauze, Lublin - Kościół p.w. św. Pawła Apostoła, *sztuka.net*, http://www.sztuka.net/palio/html.run?_Instance=sztuka&_PageID=853&newsId=10580&callingPageId=852&_cms=newser&_Checksum=1184076813, vyhledáno 27. 7. 2022.

Farní kostel sv. Jakuba Většího - Lipník nad Bečvou, *Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska*, <https://www.historickasidla.cz/dr-cs/565-farni-kostel-sv-jakuba-vetsiho.html>, vyhledáno 9. 5. 2022.

Historie města, *Statutární město Přerov*, <https://www.prerov.eu/cs/o-prerove/historie-mesta/>, vyhledáno 21. 6. 2022.

Historie objektu, *Piaristická kolej v Lipníku. Občanské sdružení*, <https://piaristica-kolej-lipnik.webnode.cz/historie-objektu/>, vyhledáno 21. 6. 2022.

Historia parafii św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Czemiernikach, *Parafia św. Stanisława BM w Czemiernikach*, <http://czemierniki.parafia.info.pl/?p=main&what=9>,
vyhledáno 27. 7. 2022.

Hlučínské hradby, *Hlučín. Naše město*,
<https://www.hlucin.cz/redakce/index.php?clanek=158103&xuser=&lanG=cs&slozka=155760&xsekce=155734>,
vyhledáno 4. 8. 2022.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie, *Město Nový Jičín*, <https://www.novyjicin.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie/>,
vyhledáno 3. 8. 2022.

Historie zámku, *Chateau Goldenstein*, <https://chateaugoldenstein.com/prohlidky-a-historie-zamku/>,
vyhledáno 4. 8. 2022.

Kościół farny pw. Jana Chrzciciela i Bartłomieja Biskupa (Kazimierz Dolny),
LubelskieTravel.pl, <https://www.lubelskietravel.pl/szlak-renesansu-lubelskiego-objekty/kosciol-farny-pw-jana-chrzciciela-i-bartlomieja-biskupa-kazimierz-dolny>,
vyhledáno 27. 7. 2022.

Kościół pw. św. Stanisława BM i św. Małgorzaty (Janowiec), *LubelskieTravel.pl*,
<https://www.lubelskietravel.pl/szlak-renesansu-lubelskiego-objekty/kosciol-pw-sw-stanislaw-bm-i-sw-malgorzaty-janowiec>,
vyhledáno 27. 7. 2022.

Ludanicové, *Muzeum Komenského v Přerově*, <https://helfstyn.cz/o-hradu/historie/historie-hradu-helfstyn/ludanicove>,
vyhledáno 22. 3. 2022.

Zámek Bruntál, *Město Bruntál*, <https://www.mubruntal.cz/zamek-bruntal/os-105588>,
vyhledáno 5. 8. 2022.

Zvonica v mestskej časti Strážky, *Spišské zvonice. Renesančné zvonice na Spiši*,
<http://zvonice.nzw.sk/2009/11/strazky/>,
vyhledáno 14. 7. 2022.

Zvonica v Strážkach, *Mesto Spišská Belá*, <https://spisskabela.sk/navstevnik/sakralne-pamiatky/zvonica-v-strazkach/>,
vyhledáno 12. 5. 2022.

Seznam obrazové přílohy

Fotografie byly pořízeny autorkou práce, není-li uvedeno jinak.

1. Lipník nad Bečvou, první městská pečeť, 1349. Reprofoto z: Florian Zapletal, Lipensko na úsvitě svých psaných dějin. (Dokončení.), *Záhorská kronika XVIII*, 1935, č. 2, s. 47.
2. Lipník nad Bečvou, znak rozhojňný kardinálem Františkem z Dietrichsteina, 1628. Reprofoto z: Hana Seichterová – Jan Štěpán, Heraldika města Lipníka nad Bečvou, in: *Sborník Státního okresního archivu Přerov 28/2020*, Přerov 2020, s. 49.
3. Lipník nad Bečvou, plán města k rozdělení židovské a křesťanské obce, 1728. Reprofoto z: Jan Štěpán, Drobnosti k plánům a vedutě Lipníka nad Bečvou z roku 1728 (a dalším), *Sborník státního okresního archivu Přerov*, Přerov 2018, s. 32.
4. Lipník nad Bečvou, synagoga, klenba hlavního sálu, před rokem 1540.
5. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 47/27, průčelí do náměstí, 2. polovina 16. století.
6. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 47/27, pozdně renesanční portál, konec 16. století
7. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 33/2, uliční průčelí, konec 16. století.
8. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 91, klenba renesančního podloubí, 1. polovina 16. století.
9. Jan Willenberger, veduta města Lipníka nad Bečvou, 1593. Reprofoto z: Jan Lauro, Helfštýn v obrazech, in: Jiří Lapáček – Jan Lauro – Lubor Maloň – Zdeněk Schenk, *Hrad Helfštýn, strážce Moravské brány*, Přerov 2020, s. 227.
10. Gottfried Herbert, veduta města Lipníka nad Bečvou, 1728. Reprofoto z: Jan Lauro, Helfštýn v obrazech, in: Jiří Lapáček – Jan Lauro – Lubor Maloň – Zdeněk Schenk, *Hrad Helfštýn, strážce Moravské brány*, Přerov 2020, s. 228.
11. Václav Swüben, Mapa hranic města Lipníka s pohledem na město Lipník a hrad Helfštejn, 1785–1791. Foto: Státní okresní archiv Přerov, Archiv města Lipník, inv. č. 8024.
12. Lipník nad Bečvou, dochované části městského opevnění, stav kolem 2015. Reprofoto z: Vladislav Razím, Středověká opevnění českých měst. 3 Katalog Morava a Slezsko, Praha 2019, s. 157.
13. Lipník nad Bečvou, opevnění, jižní fronta, vnitřní hradební okruh, polygonální bašta č. p. 21 a úsek kurtiny s cimbuřím, počátek 16. století.
14. Lipník nad Bečvou, opevnění, jihozápadní část opevnění, fragment vnitřního hradebního okruhu zachovaný v západní zdi synagogy a vnější parkánová zeď s rondelem, před

- rokem 1530. Foto: Městské opevnění v Lipníku nad Bečvou, *Turistika.cz*, <https://www.turistika.cz/mista/mestske-opevneni-v-lipniku-nad-becvou/foto?id=1987480>, vyhledáno 12. 5. 2022.
15. Lipník nad Bečvou, opevnění, západní fronta, úsek vnitřního a vnějšího hradebního okruhu s ochrannou zídka a baštou č. p. 634, před rokem 1530.
 16. Lipník nad Bečvou, opevnění, severní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta s renesanční cihlovou nadstavbou a obloučkovou atikou (severovýchodní strana), před rokem 1530, možné úpravy v raném 17. století.
 17. Lipník nad Bečvou, opevnění, severní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta s renesanční cihlovou nadstavbou a obloučkovou atikou (jihozápadní strana), před rokem 1530, možné úpravy v raném 17. století.
 18. Lipník nad Bečvou, opevnění, jižní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta č. p. 28, počátek 16. století. Foto: Městské opevnění v Lipníku nad Bečvou, *Turistika.cz*, <https://www.turistika.cz/mista/mestske-opevneni-v-lipniku-nad-becvou--1/foto?id=2006526>, vyhledáno 4. 8. 2022.
 19. Lipník nad Bečvou, opevnění, jižní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta č. p. 7, před rokem 1530. Foto: *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lipn%C3%ADk_nad_Be%C4%8Dvou,_hradby_jih,_ba%C5%A1ta.jpg#/media/Soubor:Lipník_nad_Bečvou,_hradby_jih,_bašta.jpg, vyhledáno 12. 5. 2022.
 20. Lipník nad Bečvou, opevnění, západní fronta, vnitřní hradební okruh, bašta podkovovitého tvaru č. p. 648, před rokem 1530. Foto: Městské opevnění v Lipníku nad Bečvou, *Turistika.cz*, <https://www.turistika.cz/mista/mestske-opevneni-v-lipniku-nad-becvou--1/foto?id=2006514>, vyhledáno 1. 8. 2022.
 21. Lipník nad Bečvou, opevnění, západní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta č. p. 634, před rokem 1530. Foto: Městské opevnění v Lipníku nad Bečvou, *Turistika.cz*, <https://www.turistika.cz/mista/mestske-opevneni-v-lipniku-nad-becvou--1/foto?id=2006513>, vyhledáno 4. 8. 2022.
 22. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, jižní průčelí do náměstí s podloubím, 3. čtvrtina 16. století a přestavba 1851–1852.
 23. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, východní průčelí do náměstí s podloubím a portikem, 3. čtvrtina 16. století a přestavba 1851–1852.
 24. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt B, východní průčelí do náměstí, 3. čtvrtina 16. století a přestavba 1851–1852.

25. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt C, východní průčelí do náměstí, konec 16. století a přestavba 1851–1852.
26. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt C, severní průčelí do ulice Nerudovy, konec 16. století a přestavba 1851–1852.
27. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt D, severní průčelí do ulice Nerudovy, vznik na konci 19. století a přístavba k radnici 1941.
28. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, jižní část objektu, podloubí, křížová hřebínková klenba mezi pasy, 3. čtvrtina 16. století.
29. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, východním průčelí objektu, portikus, 19./20. století.
30. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt B, východní průčelí, čabraková konzola, 3. čtvrtina 16. století.
31. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, půdorys přízemí, stav k roku 2003. Reprofoto z: Karel Žurek, Stavebně-historický průzkum komplexu radničních budov v Lipníku nad Bečvou, b. m. 2003, nestránkováno, číslo výkresu 5.
32. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, interiér, vestibul, necková klenba se štukovým zrcadlem, po roce 1613.
33. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, půdorys prvního patra, stav k roku 2003. Reprofoto z: Karel Žurek, Stavebně-historický průzkum komplexu radničních budov v Lipníku nad Bečvou, b. m. 2003, nestránkováno, číslo výkresu 6.
34. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, půdorys suterénů, stav k roku 2003. Reprofoto z: Karel Žurek, Stavebně-historický průzkum komplexu radničních budov v Lipníku nad Bečvou, b. m. 2003, nestránkováno, číslo výkresu 4.
35. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, suterén pod loubím, přelom 15. a 16. století.
36. Olomouc, Horní náměstí, radnice, východní průčelí, lodžie, 1590–1592. Foto: Michal Mañas, *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Olomouc_town_hall_loggia.jpg, vyhledáno 4. 8. 2022.
37. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, západní průčelí k roku 1900.
38. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, jižní a východní průčelí s podloubím a podjezdem, přelom 15. a 16. století a přestavba na konci 18. století.
39. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, průjezd ve východní průčelí, křížová hřebínková klenba, přelom 15. a 16. století.

40. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, podloubí v severním průčelí, valená klenba s nestyčnými výsečemi a hřebínky, přelom 15. a 16. století.
41. Lipník nad Bečvou, ulice 28. října, dům č. p. 21. Foto: *Wikimedia Commons*,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lipn%C3%ADk_nad_Be%C4%8Dvou,_28._%C5%99%C3%ADjna_8.jpg, vyhledáno 4. 8. 2022.
42. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, západní průčelí, jižní část s podjezdem, přelom 15. a 16. století a přestavba na konci 18. století.
43. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, západní průčelí, severní část, přelom 15. a 16. století a přestavba na konci 18. století.
44. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, mázhauz, klenby s nestyčnými výsečemi a hřebínky, přelom 15. a 16. století.
45. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, konec 15. století.
46. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, detail erbu rodu z Pernštejna, konec 15. století.
47. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, detail levého zvířecího maskaronu, konec 15. století.
48. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, detail pravého maskaronu, konec 15. století.
49. Týn nad Bečvou, hrad Helfštýn, reliéf s rodovou legendou rodu z Pernštejna, 1480. Foto: Radim Holíš, *Wikimedia Commons*,
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Helf%C5%A1t%C3%BDn_\(03\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Helf%C5%A1t%C3%BDn_(03).jpg), vyhledáno 4. 8. 2022.
50. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní průčelí s podloubím, 2. polovina 16. století a přestavba v 19. a 20. století.
51. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 5/5, severní průčelí s podloubím. Foto: *Wikimedia Commons*,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lipn%C3%ADk_nad_Be%C4%8Dvou,_B._Vl%C4%8Dka_5.JPG, vyhledáno 4. 8. 2022.
52. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 6/3, severní průčelí s podloubím. Foto: *Wikimedia Commons*,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lipn%C3%ADk_nad_Be%C4%8Dvou,_B._Vl%C4%8Dka_3.JPG, vyhledáno 4. 8. 2022.

53. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, západní průčelí s podloubím, 2. polovina 16. století a přestavba v 19. a 20. století.
54. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní část, podloubí, profilované ostění portálu, 2. polovina 16. století.
55. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní část, podloubí, profilované ostění okna, 2. polovina 16. století.
56. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, východní trakt, severovýchodní vstupní prostor s valenou klenbou s výsečemi a hřebínky, 2. polovina 16. století.
57. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, východní trakt, jihovýchodní průchod do dvora, 2. polovina 16. století.
58. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, západní trakt, severozápadní mázhauz s valenou klenbou s výsečemi a hřebínky, 2. polovina 16. století.
59. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, západní trakt, jihozápadní síň s trámovým záklopovým stropem, 2. polovina 16. století.
60. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, jižní dvorní průčelí, 2. polovina 16. století a přestavba v 19. a 20. století.
61. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, jižní přístavba, východní průčelí, 19. století.
62. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní křídlo, severní suterén pod loubím, 2. polovina 16. století.
63. Opava, Horní náměstí, dům č. p. 115 U Bílého koníčka, atika s kružbou k roku 2007. Foto: Tomáš Berka, *Hrady.cz*, <https://www.hrady.cz/dum-u-bileho-konicka/galerieo/45146#images-2>, vyhledáno 4. 8. 2022.
64. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní věž, severní a západní průčelí, 1590–1593.
65. Jindřichův Hradec, vnější dekorace fasád Rondelu, 1588–1589. Foto: *Wikimedia Commons*, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jind%C5%99ich%C5%AFv_Hradec_\(z%C3%A1mek\)_\(015\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jind%C5%99ich%C5%AFv_Hradec_(z%C3%A1mek)_(015).jpg), vyhledáno 5. 8. 2022.
66. Netolice, letohrádek Kratochvíle, kostel Narození Panny Marie, severozápadní průčelí, 1585–1589. Foto: Kratochvíle. Oficiální webová prezentace státního zámku, *Národní památkový ústav*, <https://www.zamek-kratochvile.cz/cs/akce/22881-mse-svata-v-kostele-narozeni-panny-marie-na-kratochvili-17-cervna-2017-od-16-hodin>, vyhledáno 5. 8. 2022.
67. Český Krumlov, zámek, válcová věž s arkádovým završením, 1580.

68. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, jižní věž, jižní a západní průčelí, 1590–1593. Foto: Jan P. Štěpánek, Hrady.cz, <https://www.hrady.cz/kostel-sv-jakuba-vetsiho-lipnik-nad-bečvou/galerieo/18271#images-6>, vyhledáno 12. 5. 2022
69. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, západní průčelí, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století.
70. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, západní průčelí, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století. Reprofoto z: Slavomíra Kašpárková, *Lipník nad Bečvou I. Kostel sv. Františka Serafinského*, b. m. 1980, samostatný nečíslovaný výkres.
71. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, jižní průčelí, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století. Reprofoto z: Slavomíra Kašpárková, *Lipník nad Bečvou I. Kostel sv. Františka Serafinského*, b. m. 1980, samostatný nečíslovaný výkres.
72. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní průčelí, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století. Reprofoto z: Slavomíra Kašpárková, *Lipník nad Bečvou I. Kostel sv. Františka Serafinského*, b. m. 1980, samostatný nečíslovaný výkres.
73. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, závěr presbytáře, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století. Reprofoto z: Slavomíra Kašpárková, *Lipník nad Bečvou I. Kostel sv. Františka Serafinského*, b. m. 1980, samostatný nečíslovaný výkres.
74. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní věž, interiér, prostor podvěží s valenou klenbou s výsečemi a hřebínky, 1590–1593.
75. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní věž, interiér, 1. patro, portál věžní místnosti, 1590–1593.
76. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, interiér, valená klenba lodi, 70.–90. léta 18. století.
77. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, interiér, severní kaple sv. Josefa Kalasanského, 70.–90. léta 18. století.
78. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, interiér, presbytář s oltářem, 70.–90. léta 18. století.
79. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, půdorys. Reprofoto z: Radmila Kokaislová, *Stavebně historický průzkum. Lipník n. B. – kostel sv. Jakuba*

Většího. Křížkovského ul., parc. č. 89 st. k. ú. Lipník n. B., I. část: Podpovrchový průzkum vnějších omítek. Nálezová zpráva, b. m. 2008, nestránkováno.

80. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, přístavek pro sousoší Olivetské hory, konec 16. století.
81. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž s arkádovým ochozem, 15. století a 1596 a přestavba 60. léta 18. století.
82. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž s arkádovým ochozem, jižní a západní průčelí, 15. století a 1596 a přestavba 60. léta 18. století. Foto: Jan P. Štěpánek, Hrady.cz, <https://www.hrady.cz/kostel-sv-jakuba-vetsiho-lipnik-nad-becvou/galerie/18271#images-6>, vyhledáno 12. 5. 2022.
83. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, jižní průčelí s jihozápadní kaplí sv. Kříže a jihovýchodní kaplí Zvěstování Panny Marie, 15. století a 1594 a přestavba 60. léta 18. století. Foto: Jan P. Štěpánek, Hrady.cz, <https://www.hrady.cz/kostel-sv-jakuba-vetsiho-lipnik-nad-becvou/galerie/18271#images-7>, vyhledáno 12. 5. 2022.
84. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, kaple Zvěstování Panny Marie, jižní průčelí, pamětní deska děkana Jiřího Balšánka, 1693.
85. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, kaple Zvěstování Panny Marie, jižní průčelí, náhrobek rodiny primátora Martina Zikmundka, 1609.
86. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, jihovýchodní sakristie, 60. léta 18. století. Foto: Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou, <https://www.info.mesto-lipnik.cz/kostely-kaple-zvonice-meditacni-zahrada/d-1045>, vyhledáno 12. 5. 2022.
87. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, interiér, klenba lodi, 60. léta 18. století.
88. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž, interiér, klenba průchodu v podvěží, 60. léta 18. století.
89. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž, interiér, hodinové podlaží, 15. století a 1596.
90. Mikulov, kostel sv. Václava, věž, konec 16. století. Foto: Michal Klajban, *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mikulov,_v%C4%9B%C5%BE_kostela.JPG, vyhledáno 5. 8. 2022.

91. Nový Jičín, kostel Nanebevzetí Panny Marie, věž, 1587. Foto: Nový Jičín – kostel Nanebevzetí Panny Marie, *rajce.net*, <https://www.rajce.net/f1412184426>, vyhledáno 5. 8. 2022.
92. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, severní průčelí, 1596–1609 a 1860–1861. Foto: Pavel Vlach, Wikimedia Commons, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:\(2\)_Lipnik_nad_Becvou.jpg#/media/File:\(2\)_Lipnik_nad_Becvou.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:(2)_Lipnik_nad_Becvou.jpg#/media/File:(2)_Lipnik_nad_Becvou.jpg), vyhledáno 12. 5. 2022.
93. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, severní průčelí, edikulový portál, 1596–1609.
94. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, severní průčelí, edikulový portál (detail), 1596–1609.
95. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, jižní průčelí, 1860–1861.
96. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, jižní průčelí, původní bosovaný portál (detail), 1596–1609. Reprofoto z: Karel Žurek, Stavebně-historický průzkum zámku v Lipníku nad Bečvou (II. etapa: doplněk stavebně-historického průzkumu z roku 1994), Dolany-Nové Sady 2004, s. 37.
97. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, východní ohradní zeď, ukázka odhaleného sgrafita, 1596–1609.
98. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, půdorys přízemí k roku 2004. Reprofoto z: Karel Žurek, Stavebně-historický průzkum zámku v Lipníku nad Bečvou (II. etapa: doplněk stavebně-historického průzkumu z roku 1994), Dolany-Nové Sady 2004, číslo výkresu 1.
99. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, půdorys 1. patra k roku 2004. Reprofoto z: Karel Žurek, Stavebně-historický průzkum zámku v Lipníku nad Bečvou (II. etapa: doplněk stavebně-historického průzkumu z roku 1994), Dolany-Nové Sady 2004, číslo výkresu 2.
100. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, průjezd s valenou klenbou a štukovým zrcadlem (detail), 1596–1609.
101. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, severní trakt, severovýchodní sál se štukem perforované rozety na valené klenbě, 1596–1609.
102. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, severní trakt, pozůstatek jihovýchodního sálu se štukovými rámy s medailony, 1596–1609.
103. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, severní trakt, severozápadní sál se štukovými motivy srdcí v klenebních výsečích a motivem kombinace

- hvězdy a rozety ve vrcholu, 1596–1609. Foto: Pavel Waisser, Lipník nad Bečvou, zámek, klenba průjezdu, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě*, <https://stuky.upce.cz/public/925>, vyhledáno 5. 8. 2022.
104. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, jižní trakt, pozůstatek jižního sálu se štukovými motivy srdcí ve výsečích valené klenby, 1596–1609.
105. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, západní hospodářské křídlo, východní průčelí, 1596–1609 a 1860–1861 a 1911.
106. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, západní hospodářské křídlo, východní trakt, interiér, 1596–1609.
107. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, západní hospodářské křídlo, západní trakt, interiér, 1911 a později. Foto: Hana Švrčková.
108. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, východní hospodářské křídlo, západní průčelí, 1596–1609 a 1860–1861.
109. Hustopeče nad Bečvou, kostel Povýšení sv. Kříže, portál, 1611.
110. Olomouc, Dolní náměstí, Hauenschildův palác, 1598–1619. Foto: Miroslav Ulrych, *Mapy.cz*, <https://mapy.cz/s/lufobufobu>, vyhledáno 5. 8. 2022.
111. Branná, zámek Kolštejn, střední zámek, severní křídlo, interiér, valená klenba sálu s perforovanými štukovými rozetami, 1596–1614. Foto: Veronika Řezníčková, *Dekorativní štukatéřství na Moravě v letech 1550–1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (magisterská diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020, s. 52.
112. Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, interiér, valená klenba lodi se štukovými kazetami, perforovanými rozetami a srdci, 1600–1603. Foto: Veronika Řezníčková, *Dekorativní štukatéřství na Moravě v letech 1550–1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (magisterská diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020, s. 70.
113. Dolní Kounice, zámek, jihozápadní křídlo, interiér, 1. patro, valená klenba sálu s geometrickými štukovými motivy, 1592–1594. Foto: Veronika Řezníčková, *Dekorativní štukatéřství na Moravě v letech 1550–1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (magisterská diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020, s. 44.
114. Polsko, Lublin, Kościół Nawrócenia św. Pawła Apostoła, interiér, valená klenba lodi se geometrickými štukovými motivy, 1607–1630. Foto: Krzysztof Brewczak, *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_pw._Nawr%C3%B3cenia_%C5%9Bw.Paw%C5%82a_sklepienie_nawy_bocznej_z_dekoracj%C4%85

- _sztukateryn%C4%85_typow%C4%85_dla_renesansu_lubelskiego.jpg, vyhledáno 5. 8. 2022.
115. Polsko, Janowiec, Kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Małgorzaty, interiér, valená klenba lodi se štukovými motivy srdcí, trojlistů a dalších geometrických tvarů, přelom 16. a 17. století. Foto: *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Janowiec_Saints_Stanislaus_and_Margaret_church_main_altar_2017_P07.jpg, vyhledáno 5. 8. 2022.
116. Polsko, Kazimierz Dolny, Kościół św. Jana Chrzciciela i św. Bartłomieja, interiér, valená klenba lodi se štukovými motivy srdcí a medailony, 1610–1613. Foto: *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Church,_Kazimierz_Dolny_-_interior.JPG, vyhledáno 5. 8. 2022.
117. Polsko, Czemierniki, Kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika, interiér, valená klenba lodi se štukovými motivy hvězd a srdcí, před 1614. Foto: *Parafia św. Stanisława BM w Czemiernikach*, <http://czemierniki.parafia.info.pl/?p=main&what=32>, 5. 8. 2022.
118. Olomouc, ulice Opletalova, č. p. 364/1, bývalý dietrichsteinský palác, parter, interiér, valená klenba se štukovými lištami a medailony, počátek 17. století.
119. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, zvonice, jižní průčelí, 1609–1613.
120. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, zvonice, jižní průčelí, nápisové desky s lipnickým erbem, 1609.
121. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, zvonice, severní a západní průčelí, 1609–1613.
122. Slovensko, Strážky, zvonice, přelom 16. a 17. století. Foto: <https://spisskabela.sk/navstevnik/sakralne-pamiatky/zvonica-v-strazkach/>, vyhledáno 12. 5. 2022.
123. Starý Jičín, kostel sv. Václava s věží završenou atikou, před 1593. Foto: Petr Janeček, Kantorovy stránky, <https://www.petrjanecek.cz/index.php/2015/461-hrad-stary-jicin>, vyhledáno 12. 5. 2022.
124. Fulnek-Jerlochovice, kostel Nanebevzetí Panny Marie s věží završenou atikou, 16. století. Foto: *Wikimedia Commons*, <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jerlochovice1-208098-1560.jpg#/media/Soubor:Jerlochovice1-208098-1560.jpg>, vyhledáno 12. 5. 2022.
125. Olomouc-Chválkovice, kostel sv. Barbory s věží renesančního původu.

126. Přerov, opevnění, vnitřní hradba, bašta okrouhlého půdorysu, konec 15. století. Foto: *Turistika.cz*, <https://www.turistika.cz/mista/prerovske-mestske-opevneni/foto?id=2242829>, vyhledáno 5. 8. 2022.
127. Hranice, opevnění, parkánová hradba, půlválcová bašta, 1490–1520. Foto: Městské opevnění Hranice, *Atlas Česka*, <https://www.atlasceska.cz/fotogalerie/id/24057#thumb-224339>, vyhledáno 5. 8. 2022.
128. Prostějov, opevnění, dochovaný úsek na ulici Školní, konec 15. století až 1. polovina 16. století. Foto: *Wikimedia Commons*, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:M%C4%9Bstsk%C3%A9_opevn%C4%Bn%C3%AD_\(Prost%C4%Bjov\),_%C5%A0koln%C3%AD_ul..JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:M%C4%9Bstsk%C3%A9_opevn%C4%Bn%C3%AD_(Prost%C4%Bjov),_%C5%A0koln%C3%AD_ul..JPG), vyhledáno 5. 8. 2022.
129. Přerov, Horní náměstí, dům č. p. 31 zv. Korvínský, zadní světnice, 1540–1571. Reprofoto z: BS – KD, AF [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší, Aleš Filip], Přerov, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.2 O-P*, Praha 2021, s. 1024, č. kat. 789.
130. Prostějov, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 11 Jana Pavláta z Olšan, po roce 1536. Reprofoto z: BS – KD, AF [Bohumil Samek – Kateřina Dolejší, Aleš Filip], Prostějov, in: Bohumil Samek – Kateřina Dolejší (eds.), *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.2 O-P*, Praha 2021, s. 917, č. kat. 776.
131. Přerov, Horní náměstí, radnice, jižní průčelí s předstupujícím rizalitem – pozůstatkem předsazené věže, 16. století. Foto: Jiří Komárek, *Wikimedia Commons*, https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Radnice,_%C4%8Dp._10,_Horn%C3%AD_n%C3%A1m%C4%9Bst%C3%AD,_P%C5%99erov.jpg, vyhledáno 5. 8. 2022.
132. Hranice, Masarykovo náměstí, radnice, severní průčelí, 1528–1541 a 1571. Foto: *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hranice,_radnice_%28%29.JPG, vyhledáno 5. 8. 2022.
133. Prostějov, náměstí T. G. Masaryka/Filipcovo náměstí, radnice, severní průčelí, 1529–1539. Foto: Muzeum a galerie v Prostějově, *Prostějov. Statutární město*, https://www.prostejov.eu/redakce/index.php?lanG=cs&clanek=130691&slozka=128786&xsekce=129899&as4uOriginalDomain=www.prostejov.eu&as4u_protocol=https&detaildb=7564&, vyhledáno 5. 8. 2022.
134. Velká Bystřice, zámek, 1579. Foto: *Mapy.cz*, <https://mapy.cz/s/mubezafeso>, vyhledáno 5. 8. 2022.

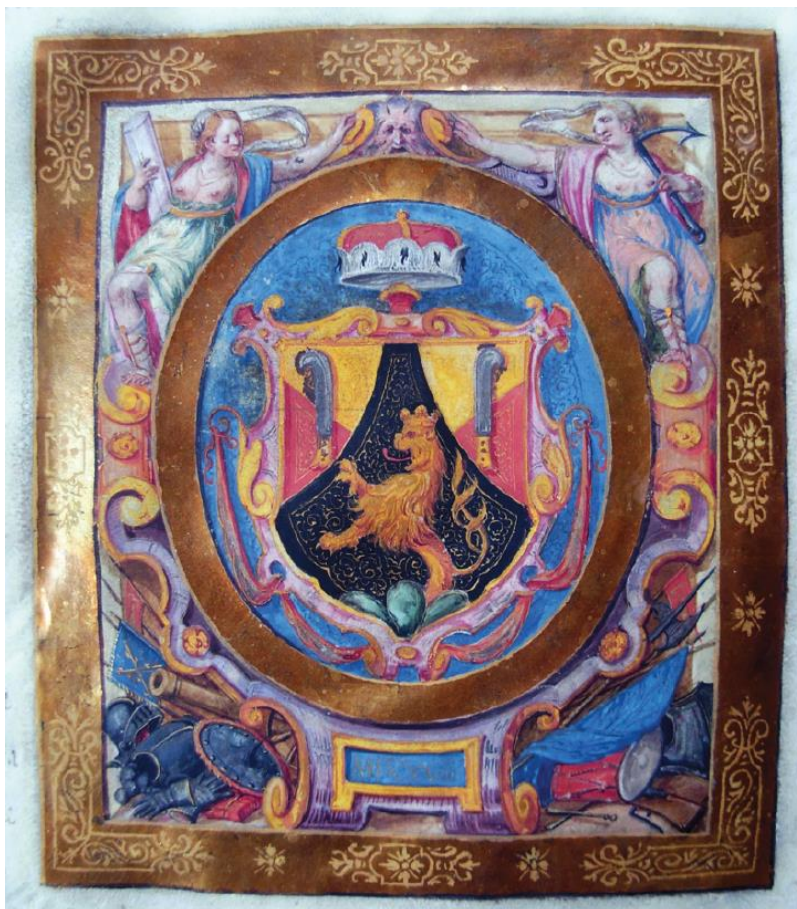
135. Bruntál, zámek, arkády a sgrafitová dekorace věže, 2. polovina 16. století. Foto: Daniel Baránek, Zámek Bruntál, *Turistický atlas*, https://turistickyatlas.cz/vse/misto/11643_zamek-bruntal.html#&gid=1&pid=10, vyhledáno 5. 8. 2022.
136. Branná, zámek Kolštejn, severní nádvoří, arkádový ochoz, 1. polovina 16. století. Foto: Zámek Kolštejn/Goldenstein v Branné, *Šumperk. Živá brána Jeseníků*, <https://www.sumperk.cz/dr-cs/3695-zamek-kolstejn-goldenstein-v-branne.html>, vyhledáno 5. 8. 2022.
137. Branná, kostel Archanděla Michaela, západní průčelí, edikulový portál, před 1614. Foto: Martin Vavřík, *Wikimedia Commons*, <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:BrannaKostelPortal.jpg>, vyhledáno 5. 8. 2022.

Obrazová příloha

1. Lipník nad Bečvou, první městská pečeť, 1349

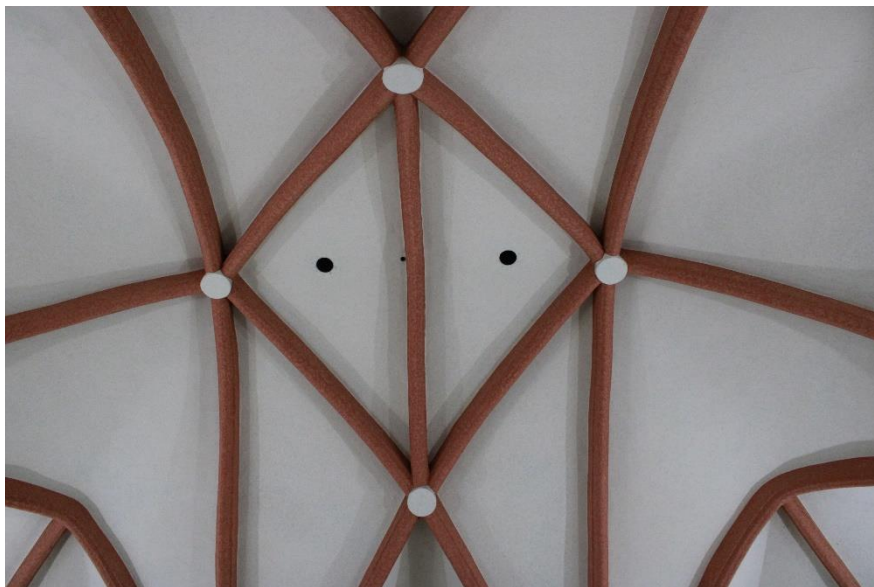
2. Lipník nad Bečvou, znak rozhojněný kardinálem Františkem z Dietrichsteina, 1628

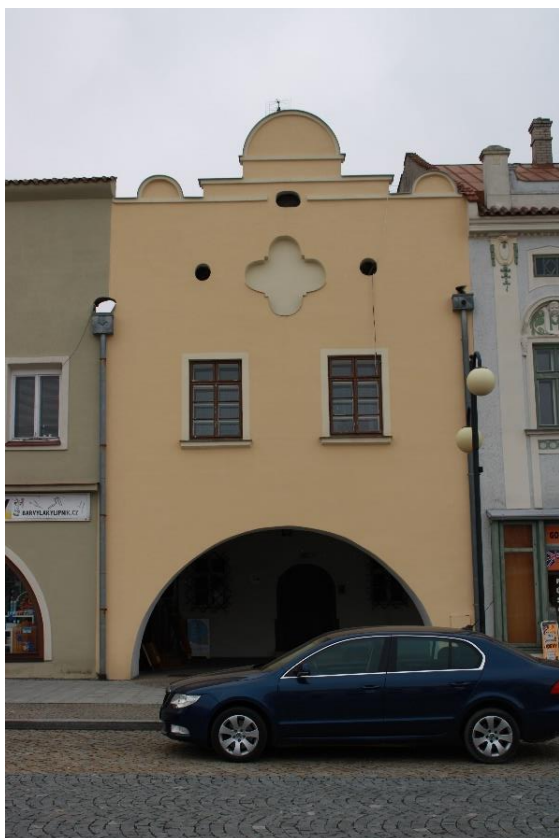
3. Lipník nad Bečvou, plán města k rozdělení židovské a křesťanské obce, 1728

4. Lipník nad Bečvou, synagoga, klenba hlavního sálu, před rokem 1540

5. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 47/27, průčelí do náměstí, 2. polovina 16. století

6. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 47/27, pozdně renesanční portál, konec 16. století

7. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 33/2, uliční průčelí, konec 16. století

8. Lipník nad Bečvou, měšťanský dům č. p. 91, klenba renesančního podloubí

9. Jan Willenberger, veduta města Lipníka nad Bečvou, 1593

10. Gottfried Herbert, veduta města Lipníka nad Bečvou, 1728

11. Václav Swüben, Mapa hranic města Lipníka s pohledem na město Lipník a hrad Helfštejn, 1785–1791

12. Lipník nad Bečvou, dochované části městského opevnění, stav kolem 2015

13. Lipník nad Bečvou, opevnění, jižní fronta, vnitřní hradební okruh, polygonální bašta č. p. 21 a úsek kurtiny s cimbuřím, počátek 16. století

14. Lipník nad Bečvou, opevnění, jihozápadní část opevnění, fragment vnitřního hradebního okruhu zachovaný v západní zdi synagogy a vnější parkánová zeď s rondelem, před rokem 1530

15. Lipník nad Bečvou, opevnění, západní fronta, úsek vnitřního a vnějšího hradebního okruhu s ochrannou zídkou a baštou č. p. 634, před rokem 1530

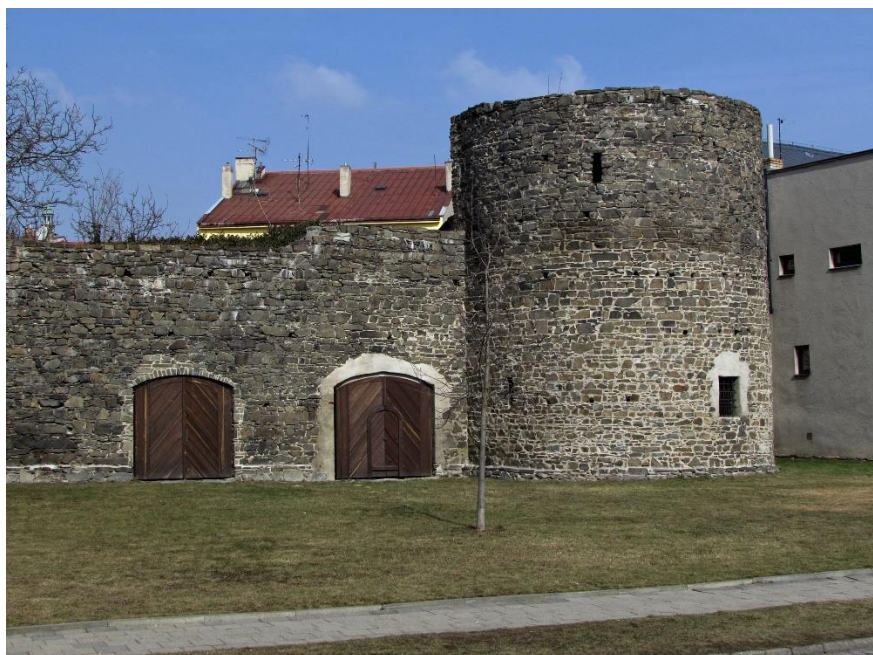
16. Lipník nad Bečvou, opevnění, severní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta s renesanční cihlovou nadstavbou a obloučkovou atikou (severovýchodní strana), před rokem 1530, možné úpravy v raném 17. století

17. Lipník nad Bečvou, opevnění, severní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta s renesanční cihlovou nadstavbou a obloučkovou atikou (jihozápadní strana), před rokem 1530, možné úpravy v raném 17. století

18. Lipník nad Bečvou, opevnění, jižní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta č. p. 28, počátek 16. století

19. Lipník nad Bečvou, opevnění, jižní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta č. p. 7, před rokem 1530

20. Lipník nad Bečvou, opevnění, západní fronta, vnitřní hradební okruh, bašta podkovovitého tvaru č. p. 648, před rokem 1530

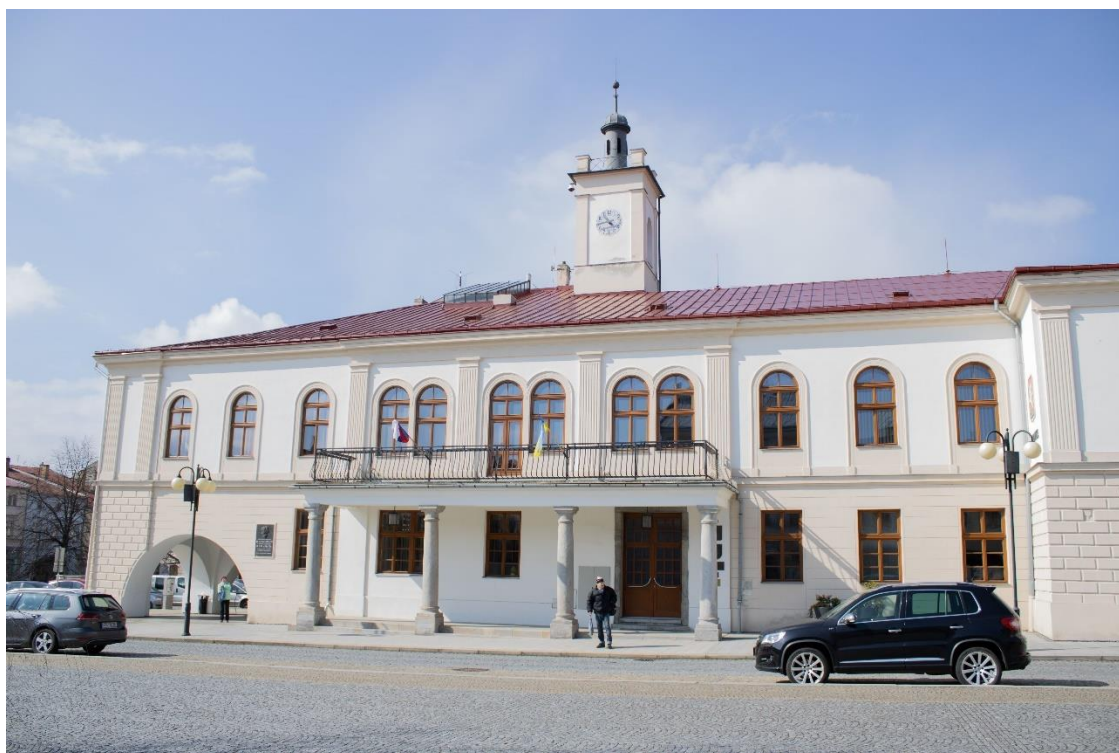
21. Lipník nad Bečvou, opevnění, západní fronta, vnitřní hradební okruh, půlválcová bašta č. p. 634, před rokem 1530

22. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, jižní průčelí do náměstí s podloubím, 3. čtvrtina 16. století a přestavba 1851–1852

23. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, východní průčelí do náměstí s podloubím a portikem, 3. čtvrtina 16. století a přestavba 1851–1852

24. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt B, východní průčelí do náměstí, 3. čtvrtina 16. století a přestavba 1851–1852

25. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt C, východní průčelí do náměstí, konec 16. století a přestavba 1851–1852

26. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt C, severní průčelí do ulice Nerudovy, konec 16. století a přestavba 1851–1852

27. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt D, severní průčelí do ulice Nerudovy, vznik na konci 19. století a přístavba k radnici 1941

28. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, jižní část objektu, podloubí, křížová hřebínková klenba mezi pasy, 3. čtvrtina 16. století

29. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, východním průčelí objektu, portikus, 19./20. století

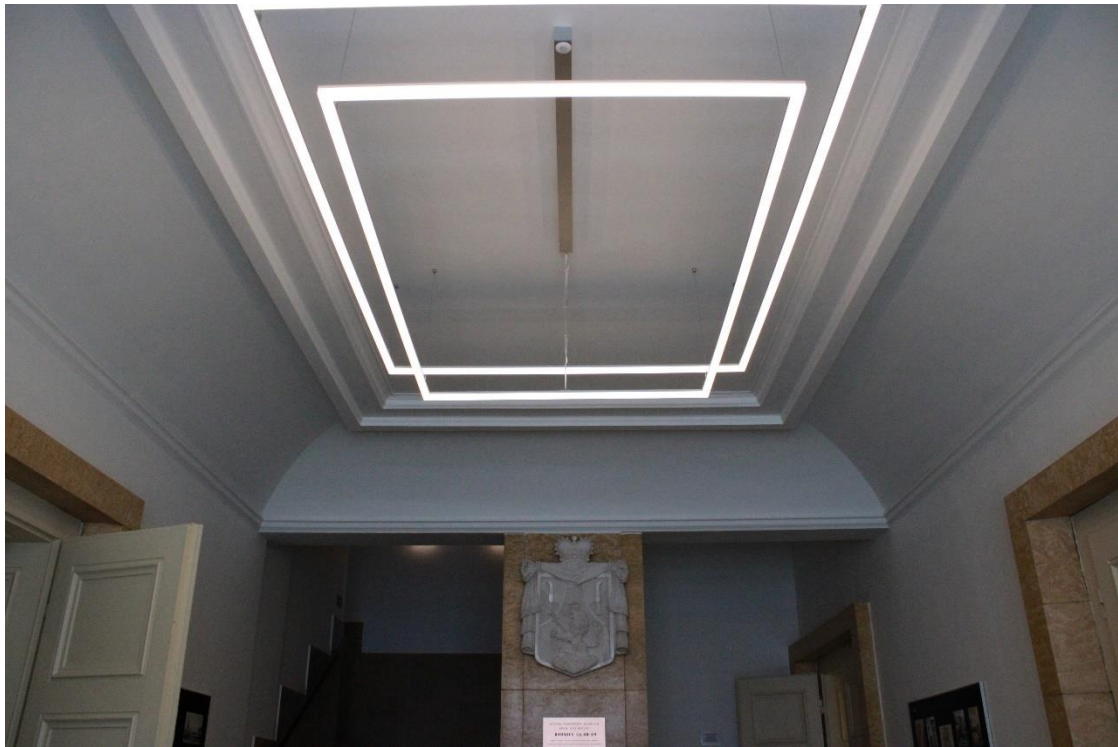
30. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt B, východní průčelí, čabráková konzola, 3. čtvrtina 16. století

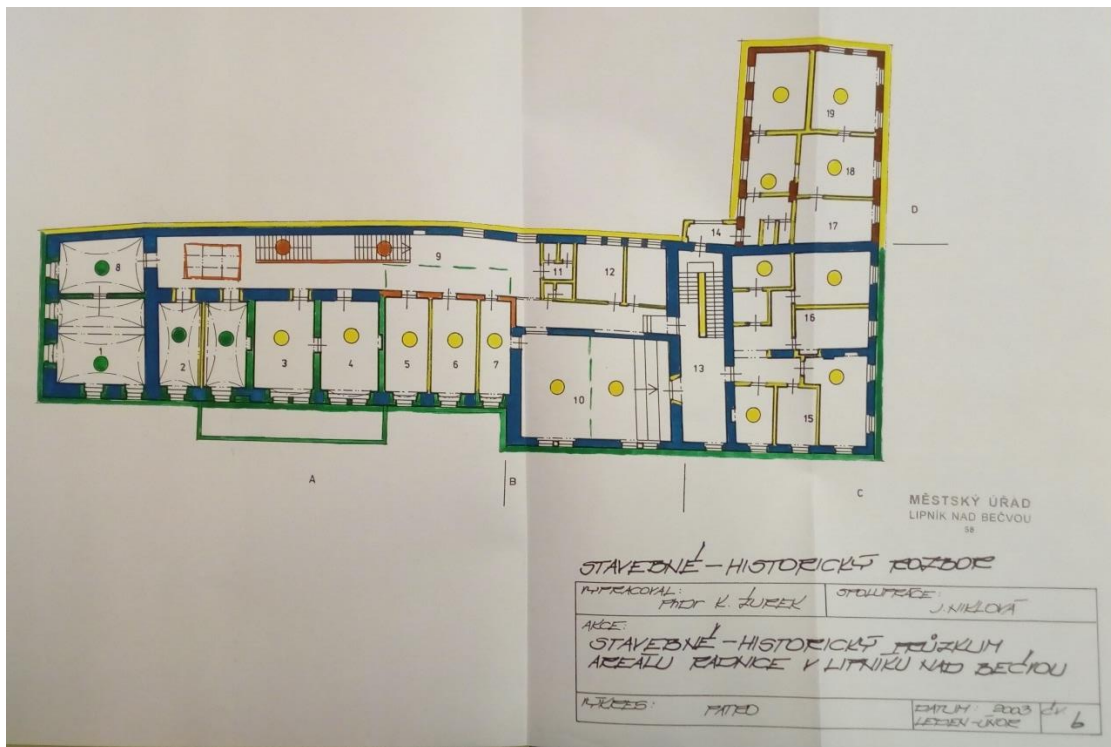
31. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, půdorys přízemí, stav k roku 2003

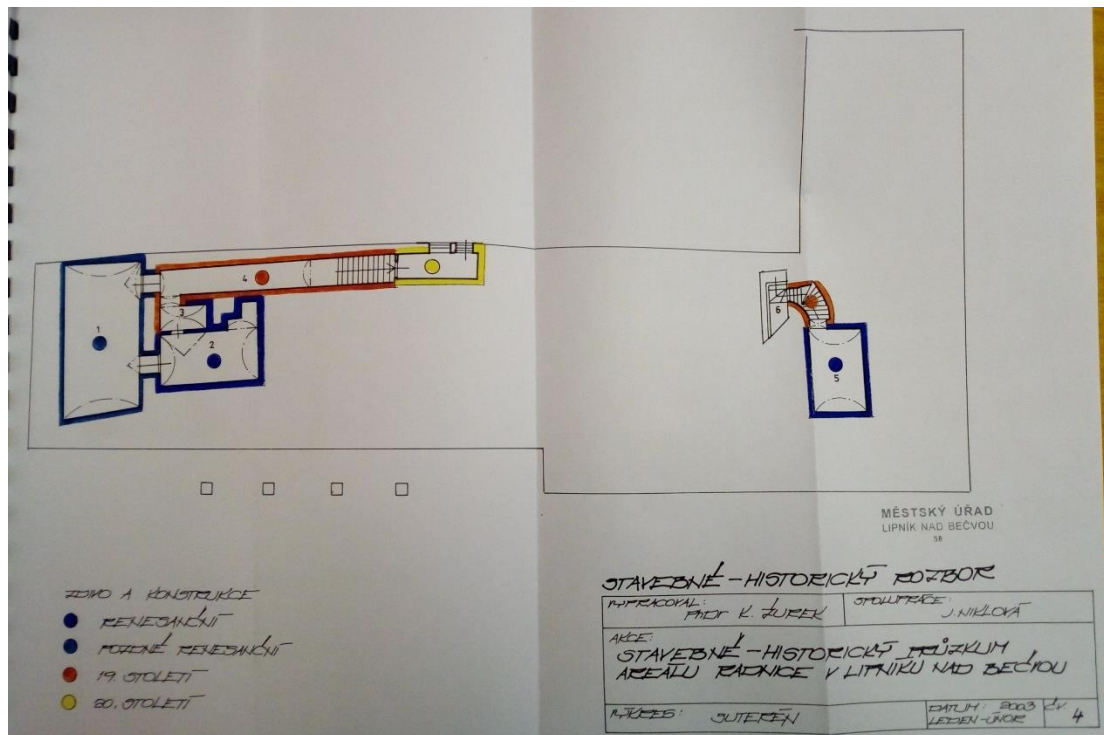
32. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, interiér, vestibul, necková klenba se štukovým zrcadlem, po roce 1613

33. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, půdorys prvního patra, stav k roku 2003

34. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, půdorys suterénů, stav k roku 2003

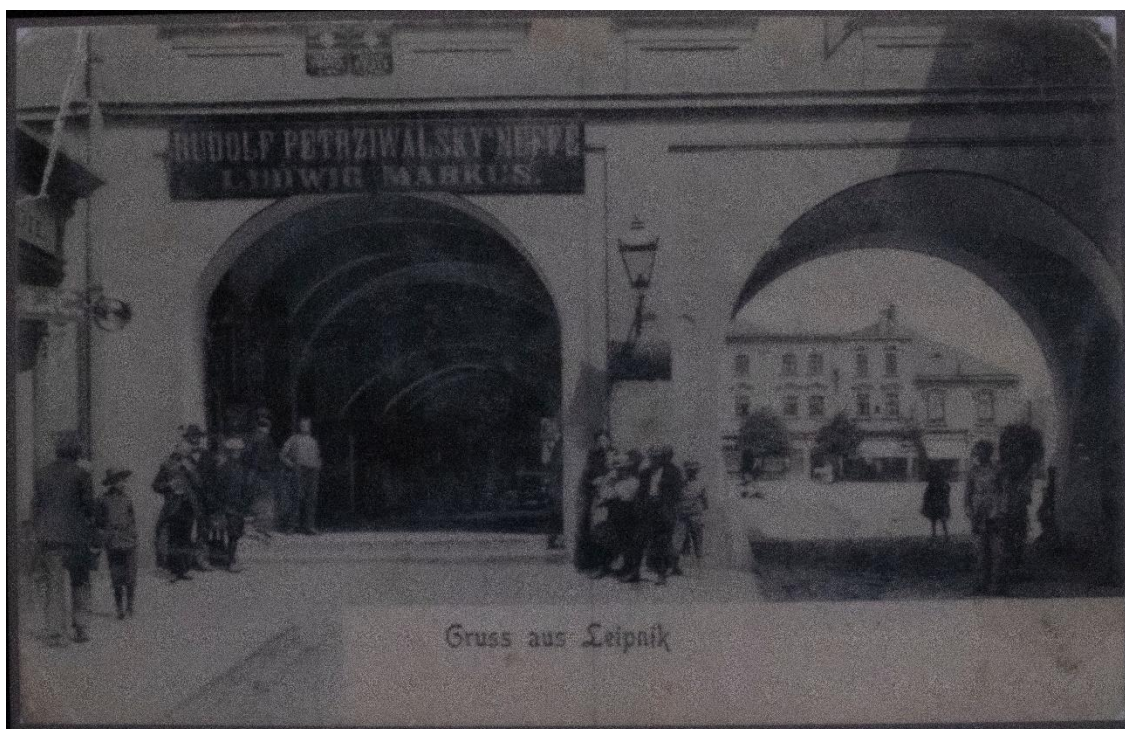
35. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, radnice, objekt A, suterén pod loubím, přelom 15. a 16. století

36. Olomouc, Horní náměstí, radnice, východní průčelí, lodžie, 1590–1592

37. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, západní průčelí k roku 1900

38. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, jižní a východní průčelí s podloubím a podjezdem přelom 15. a 16. století a přestavba na konci 18. století

39. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, průjezd ve východní průčelí, křížová hřebínková klenba, přelom 15. a 16. století

40. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, podloubí v severním průčelí, valená klenba s nestyčnými výsečemi a hřebínky, přelom 15. a 16. století

41. Lipník nad Bečvou, ulice 28. října, dům č. p. 21

42. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, západní průčelí, jižní část s podjezdem, přelom 15. a 16. století a přestavba na konci 18. století

43. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, západní průčelí, severní část, přelom 15. a 16. století a přestavba na konci 18. století

44. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, mázhaus, klenby s nestyčnými výsečemi a hřebínky, přelom 15. a 16. století

45. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, konec 15. století

46. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, detail erbu rodu z Pernštejna, konec 15. století

47. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, detail levého zvířecího maskaronu, konec 15. století

48. Lipník nad Bečvou, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 94, interiér východního traktu, zadní chodba, nadpraží portálu, detail pravého maskaronu, konec 15. století

49. Týn nad Bečvou, hrad Helfštýn, reliéf s rodovou legendou rodu z Pernštejna, 1480

50. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní průčelí s podloubím, 2. polovina 16. století a přestavba v 19. a 20. století

51. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 5/5, severní průčelí s podloubím

52. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 6/3, severní průčelí s podloubím

53. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, západní průčelí s podloubím, 2. polovina 16. století a přestavba v 19. a 20. století

54. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní část, podloubí, profilované ostění portálu, 2. polovina 16. století

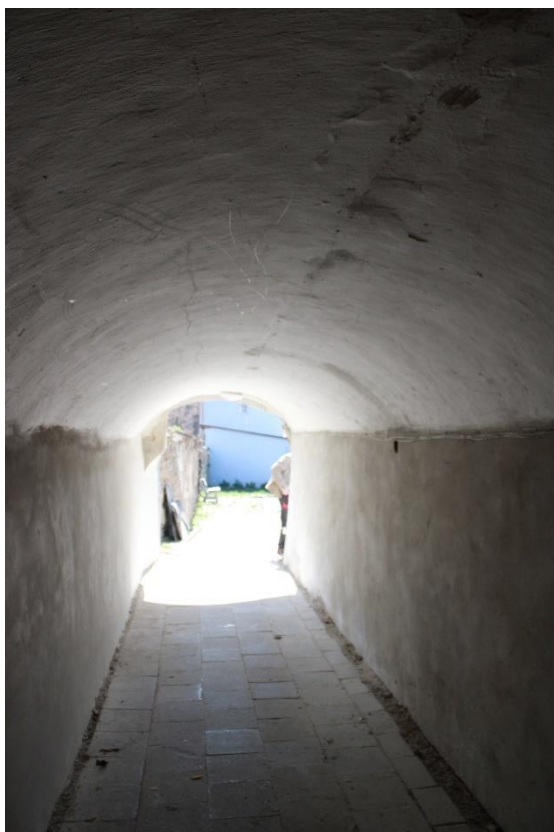
55. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní část, podloubí, profilované ostění okna, 2. polovina 16. století

56. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, východní trakt, severovýchodní vstupní prostor s valenou klenbou s výsečemi a hřebínky, 2. polovina 16. století

57. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, východní trakt, jihovýchodní průchod do dvora, 2. polovina 16. století

58. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, západní trakt, severozápadní mázhauz s valenou klenbou s výsečemi a hřebínky, 2. polovina 16. století

59. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, západní trakt, jihozápadní síň s trémovým zákloповým stropem, 2. polovina 16. století

60. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, jižní dvorní průčelí, 2. polovina 16. století a přestavba v 19. a 20. století

61. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, jižní přístavba, východní průčelí, 19. století

62. Lipník nad Bečvou, ulice B. Vlčka, dům č. p. 661, severní křídlo, severní suterén pod loubím, 2. polovina 16. století

63. Opava, Horní náměstí, dům č. p. 115 U Bílého koníčka, atika s kružbou k roku 2007

64. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní věž, severní a západní průčelí, 1590–1593

65. Jindřichův Hradec, vnější dekorace fasád Rondelu, 1588–1589

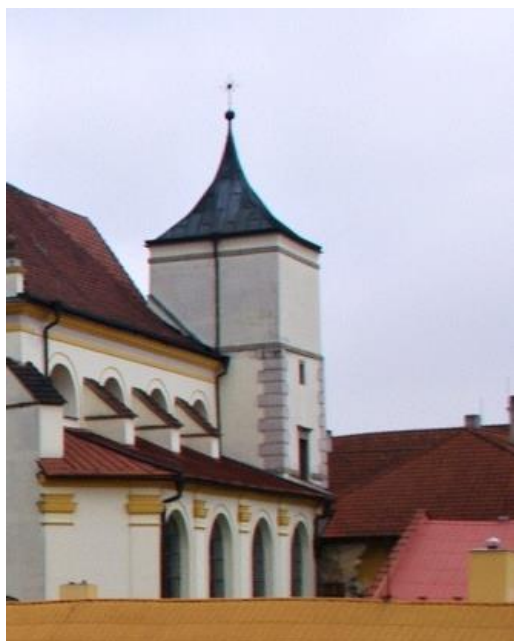
66. Netolice, letohrádek Kratochvíle, kostel Narození Panny Marie, severozápadní průčelí, 1585–1589

67. Český Krumlov, zámek, válcová věž s arkádovým završením, 1580

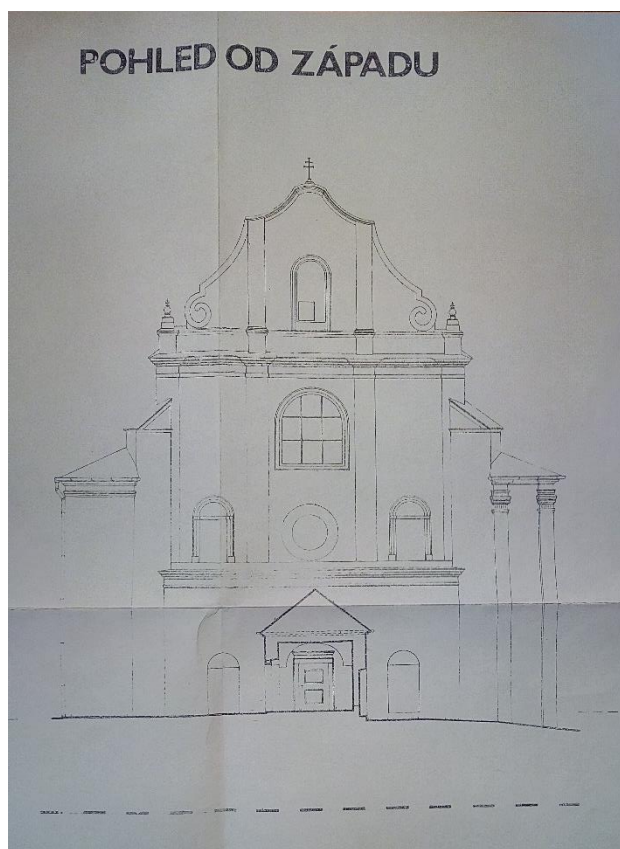
68. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, jižní věž, jižní a západní průčelí, 1590–1593

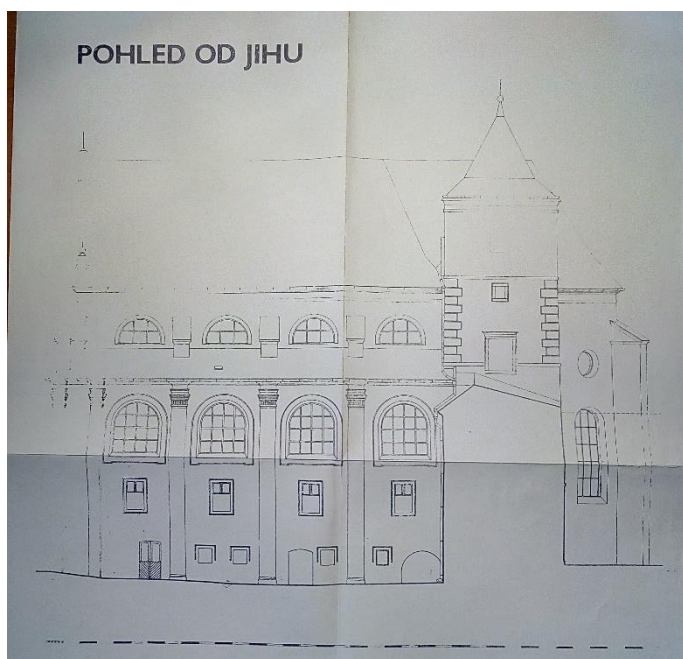
69. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, západní průčelí, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století

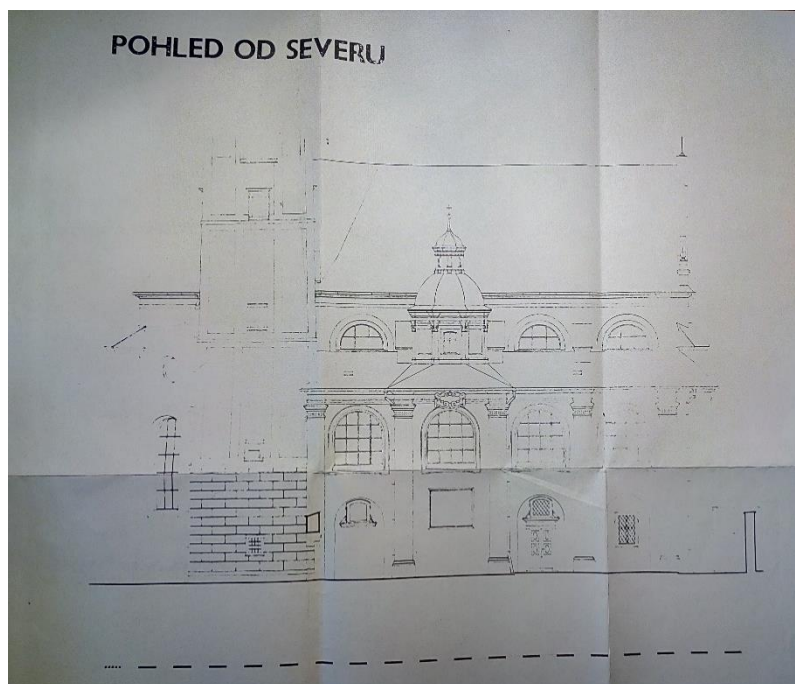
70. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, západní průčelí, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století

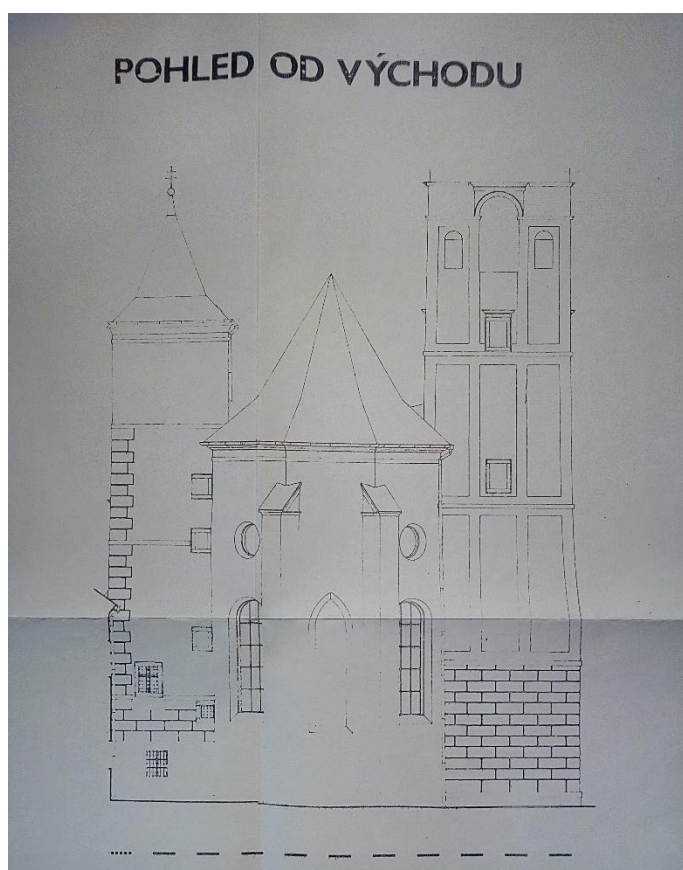
71. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, jižní průčelí, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století

72. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní průčelí, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století

73. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, závěr presbytáře, nákres, 1590–1593 a přestavba 70.–90. léta 18. století

74. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní věž, interiér, prostor podvěží s valenou klenbou s výsečemi a hřebínky, 1590–1593

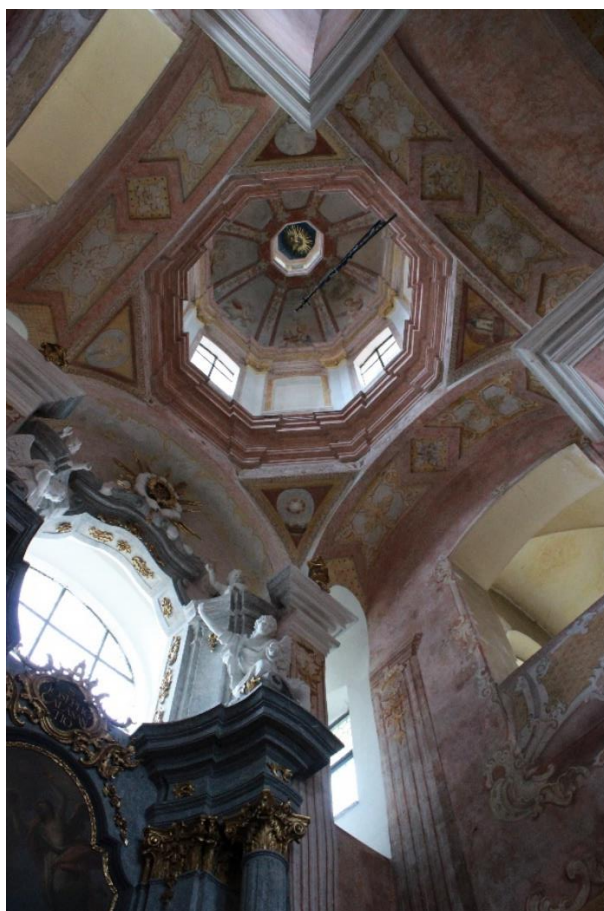
75. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, severní věž, interiér, 1. patro, portál věžní místnosti, 1590–1593

76. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, interiér, valená klenba lodi, 70.–90. léta 18. století

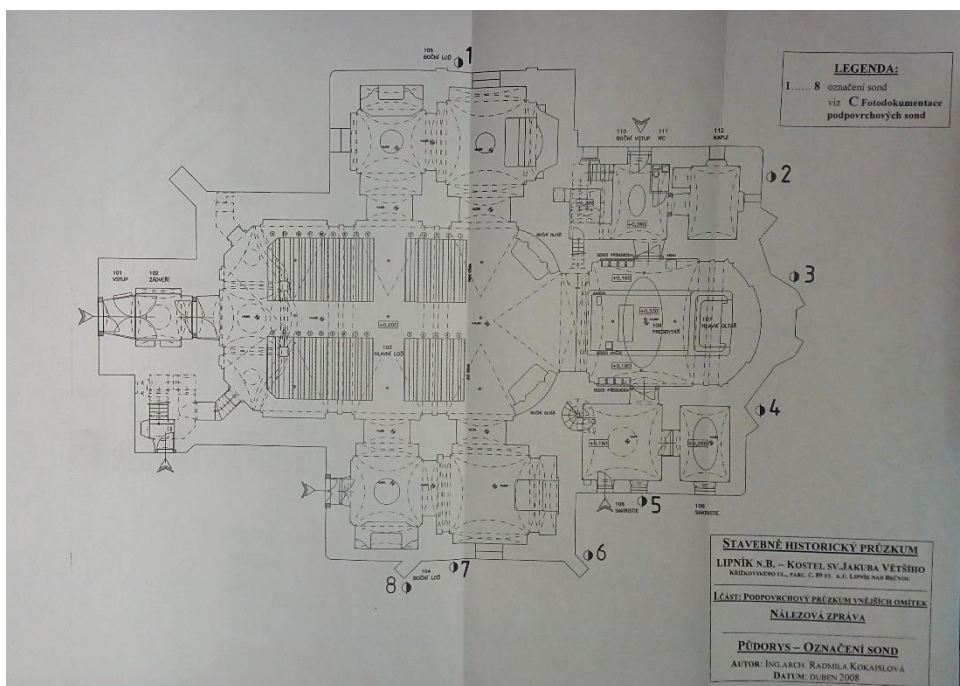
77. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, interiér, severní kaple sv. Josefa Kalasanského, 70.–90. léta 18. století

78. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 357/1, kostel sv. Františka Serafinského, interiér, presbytář s oltáři, 70.–90. léta 18. století

79. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, půdorys

80. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, přístavek pro sousoší Olivetské hory, konec 16. století

81. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž s arkádovým ochozem, 15. století a 1596 a přestavba 60. léta 18. století

82. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž s arkádovým ochozem, jižní a západní průčelí, 15. století a 1596 a přestavba 60. léta 18. století

83. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, jižní průčelí s jihozápadní kaplí sv. Kříže a jihovýchodní kaplí Zvěstování Panny Marie, 15. století a 1594 a přestavba 60. léta 18. století

84. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, kaple Zvěstování Panny Marie, jižní průčelí, pamětní deska děkana Jiřího Balšánka, 1693

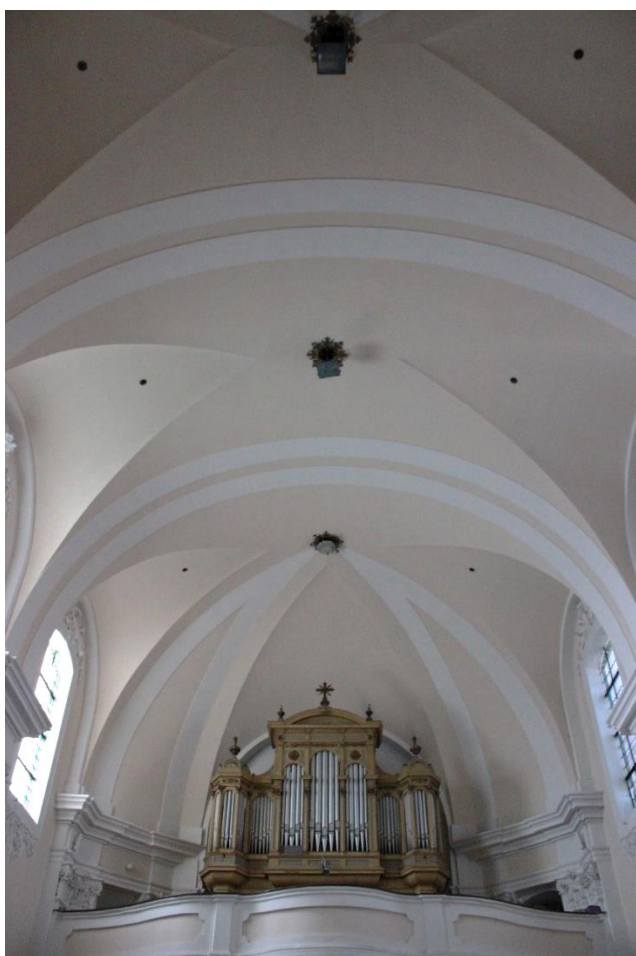
85. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, kaple Zvěstování Panny Marie, jižní průčelí, náhrobek rodiny primátora Martina Zikmundka, 1609

86. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, jihovýchodní sakristie,
60. léta 18. století

87. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, interiér, klenba lodi,
60. léta 18. století

88. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž, interiér, klenba průchodu v podvěží, 60. léta 18. století

89. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, kostel sv. Jakuba Většího, věž, interiér, hodinové podlaží, 15. století a 1596

90. Mikulov, kostel sv. Václava, věž, konec 16. století

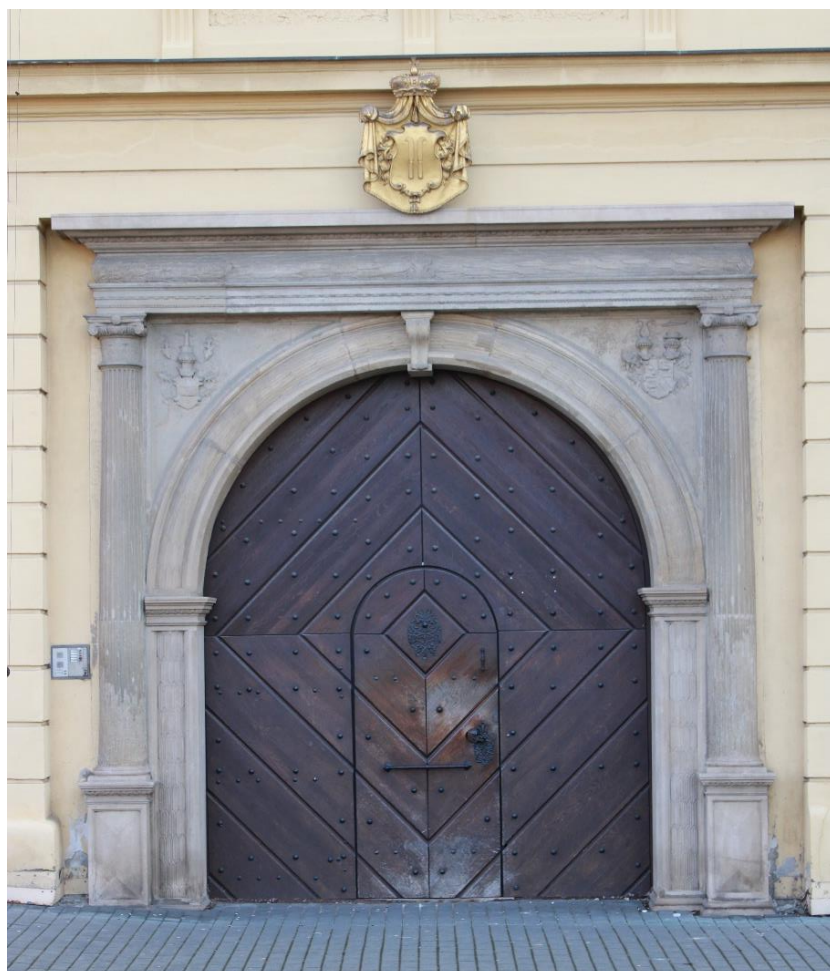
91. Nový Jičín, kostel Nanebevzetí Panny Marie, věž, 1587

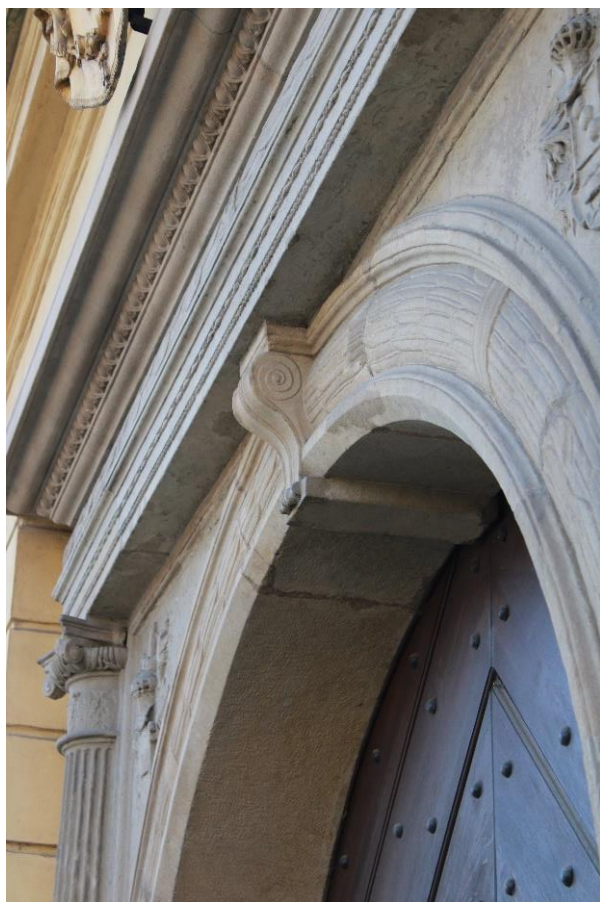
92. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, severní průčelí, 1596–1609 a 1860–1861

93. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, severní průčelí, edikulový portál, 1596–1609

94. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, severní průčelí, edikulový portál (detail), 1596–1609

95. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, jižní průčelí, 1860–1861

96. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, jižní průčelí, původní bosovaný portál (detail), 1596–1609

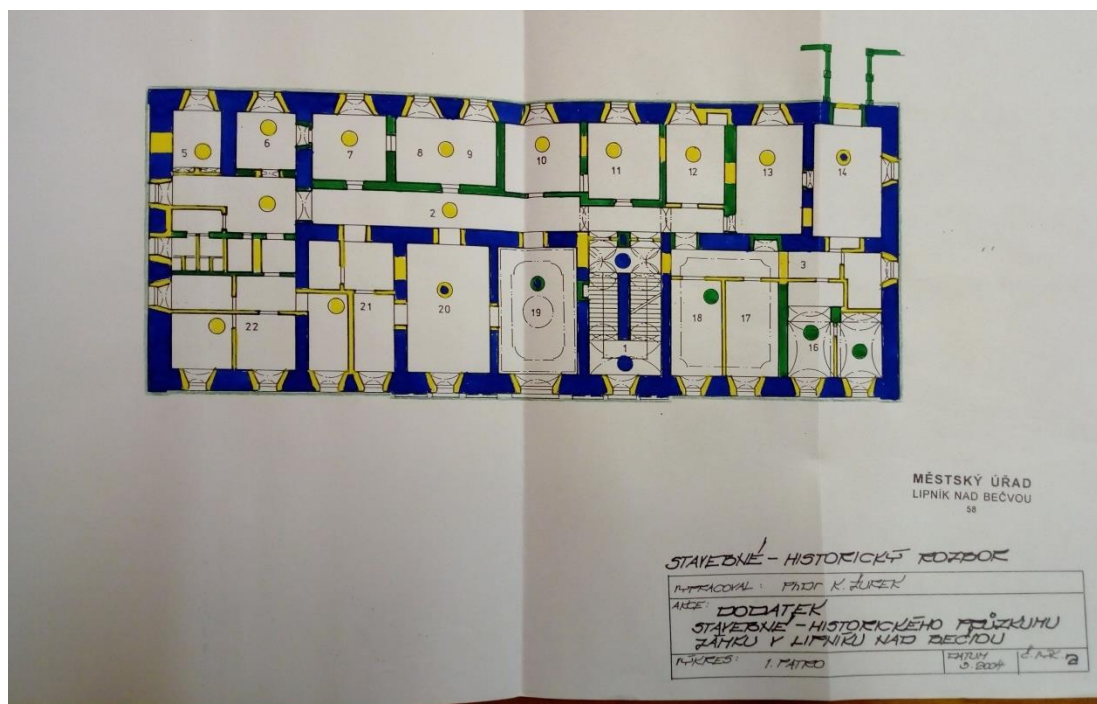
97. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, východní ohradní zeď, ukázka odhaleného sgrafita, 1596–1609

98. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, půdorys přízemí k roku 2004

99. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, půdorys 1. patra k roku 2004

100. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, průjezd s valenou klenbou a štukovým zrcadlem (detail), 1596–1609

101. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, severní trakt, severovýchodní sál se štukem perforované rozety na valené klenbě, 1596–1609

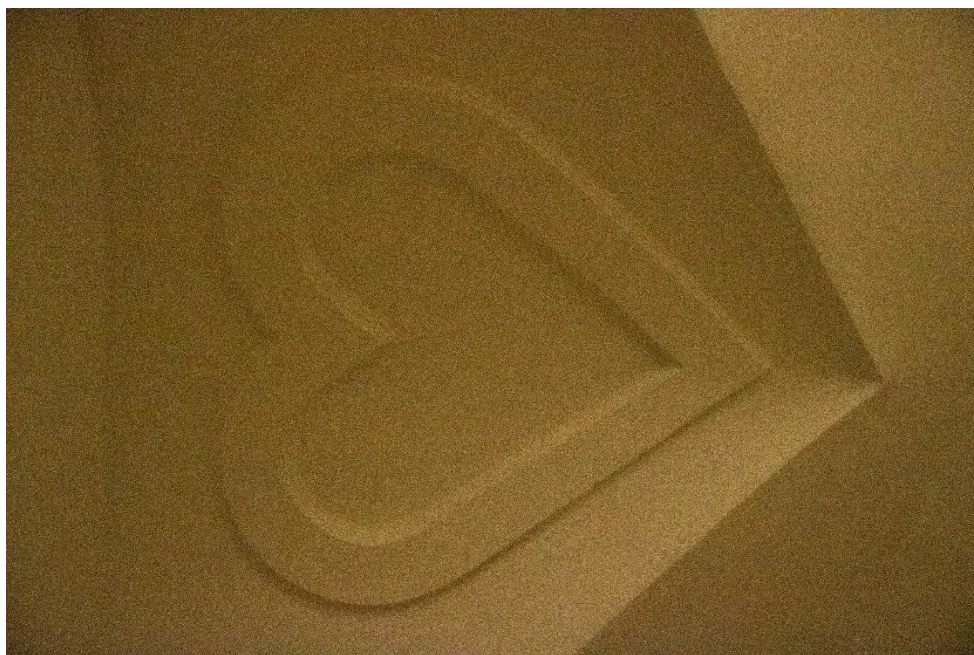
102. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, severní trakt, pozůstatek jihovýchodního sálu se štukovými rámy s medailony, 1596–1609

103. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, severní trakt, severozápadní sál se štukovými motivy srdcí a trojlístů v klenebních výsečích a motivem kombinace hvězdy a rozety ve vrcholu, 1596–1609

104. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, interiér, jižní trakt, pozůstatek jižního sálu se štukovými motivy srdcí ve výsečích valené klenby, 1596–1609

105. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, západní hospodářské křídlo, východní průčelí, 1596–1609 a 1860–1861 a 1911

106. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, západní hospodářské křídlo, východní trakt, interiér, 1596–1609

107. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, západní hospodářské křídlo, západní trakt, interiér, 1911 a později

108. Lipník nad Bečvou, ulice Bratrská, č. p. 358/3, zámek, východní hospodářské křídlo, západní průčelí, 1596–1609 a 1860–1861

109. Hustopeče nad Bečvou, kostel Povýšení sv. Kříže, portál, 1611

110. Olomouc, Dolní náměstí, Hauenschildův palác, 1598–1619

111. Branná, zámek Kolštejn, střední zámek, severní křídlo, interiér, valená klenba sálu s perforovanými štukovými rozetami, 1596–1614

112. Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, interiér, valená klenba lodi se štukovými kazetami, perforovanými rozetami a srdci, 1600–1603

113. Dolní Kounice, zámek, jihozápadní křídlo, interiér, 1. patro, valená klenba sálu s geometrickými štukovými motivy, 1592–1594

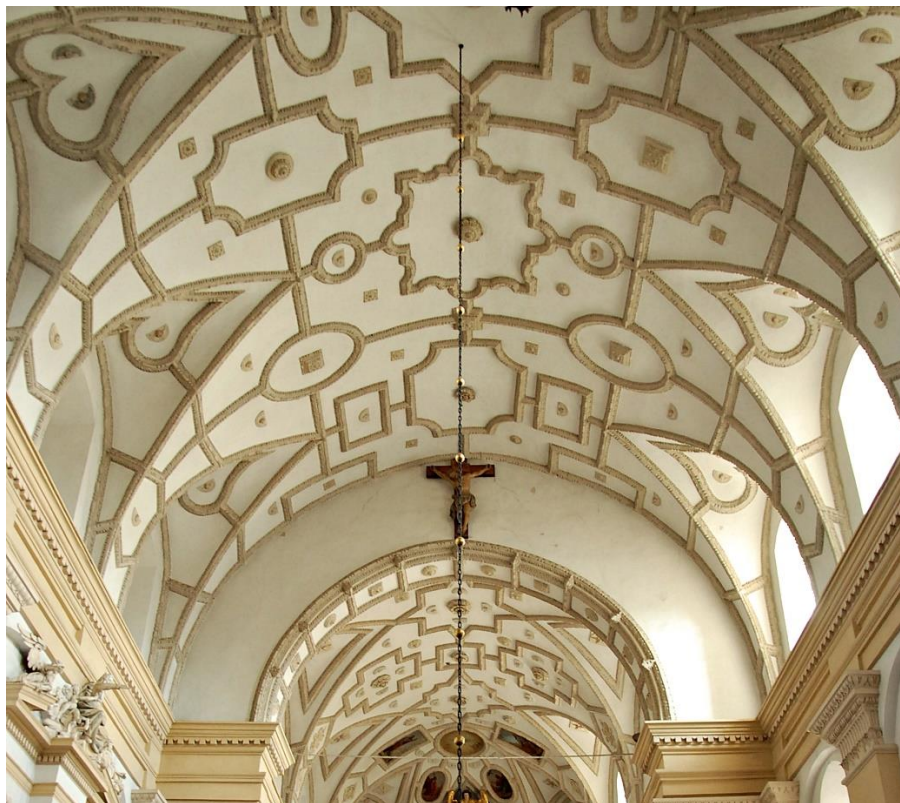
114. Polsko, Lublin, Kościół Nawrócenia św. Pawła Apostoła, interiér, valená klenba lodi se geometrickými štukovými motivy, 1607–1630

115. Polsko, Janowiec, Kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Małgorzaty, interiér, valená klenba lodi se štukovými motivy srdcí, trojlistů a dalších geometrických tvarů, přelom 16. a 17. století

116. Polsko, Kazimierz Dolny, Kościół św. Jana Chrzciciela i św. Bartłomieja, interiér, valená klenba lodi se štukovými motivy srdcí a medailony, 1610–1613

117. Polsko, Czemierniki, Kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika, interiér, valená klenba lodi se štukovými motivy hvězd a srdcí, před 1614

118. Olomouc, ulice Opletalova, č. p. 364/1, bývalý dietrichsteinský palác, parter, interiér, valená klenba se štukovými lištami a medailony, počátek 17. století

119. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, zvonice, jižní průčelí, 1609–1613

120. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, zvonice, jižní průčelí, nápisové desky s lipnickým erbem, 1609

121. Lipník nad Bečvou, ulice Křížkovského, zvonice, severní a západní průčelí, 1609–1613

122. Slovensko, Strážky, zvonice, prelom 16. a 17. století

123. Starý Jičín, kostel sv. Václava s věží završenou atikou, před 1593

124. Fulnek-Jerlochovice, kostel Nanebevzetí Panny Marie s věží završenou atikou, 16. století

125. Olomouc-Chválkovice, kostel sv. Barbory s věží renesančního původu

126. Přerov, opevnění, vnitřní hradba, bašta okrouhlého půdorysu, konec 15. století

127. Hranice, opevnění, parkánová hradba, půlválcová bašta, 1490–1520

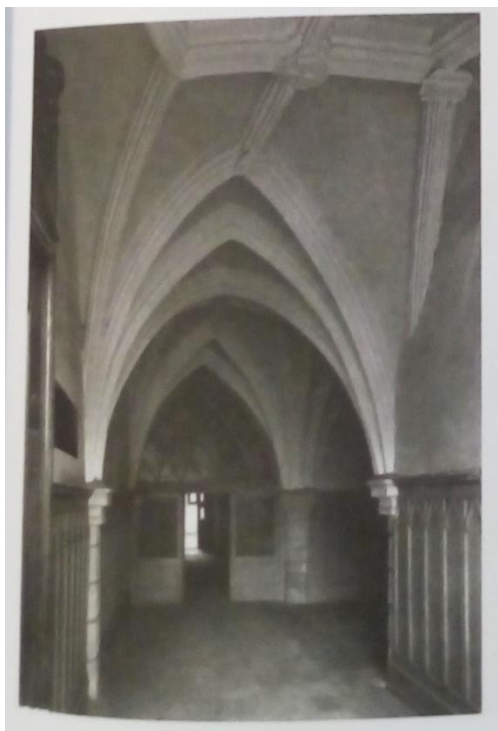
128. Prostějov, opevnění, dochovaný úsek na ulici Školní, konec 15. století až 1. polovina 16. století

129. Přerov, Horní náměstí, dům č. p. 31 zv. Korvinský, zadní světnice, 1540–1571.

130. Prostějov, náměstí T. G. Masaryka, dům č. p. 11 Jana Pavláta z Olšan, po roce 1536

131. Přerov, Horní náměstí, radnice, jižní průčelí s předstupujícím rizalitem – pozůstatkem předsazené věže, 16. století

132. Hranice, Masarykovo náměstí, radnice, severní průčelí, 1528–1541 a 1571

133. Prostějov, náměstí T. G. Masaryka/Filipcovo náměstí, radnice, severní průčelí, 1529–1539

134. Velká Bystřice, zámek, 1579

135. Bruntál, zámek, arkády a sgrafitová dekorace věže, 2. polovina 16. století

136. Branná, zámek Kolštejn, severní nádvoří, arkádový ochoz, 1. polovina 16. století

137. Branná, kostel Archanděla Michaela, západní průčelí, edikulový portál, před 1614

Anotace

Jméno a příjmení:	Daniela Janásková
Katedra:	Katedra dějin umění FF UP
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022
Název práce:	Renesanční architektura města Lipník nad Bečvou
Název v angličtině:	Renaissance architecture of town Lipník nad Bečvou
Anotace práce:	Bakalářská práce se věnuje renesanční architektuře města Lipníka nad Bečvou. Hlavní část textu je soustředěná na historii města od jeho založení do konce 17. století, vývoj městské architektury v období renesance, katalog vybraných staveb, zaměřený na jejich historii, popis a srovnání se soudobou architektonickou produkcí na Moravě.
Klíčová slova:	Lipník nad Bečvou, renesance, architektura, profánní, sakrální, kostel, radnice, zvonice, měšťanský dům
Anotace v angličtině:	This bachelors thesis is dedicated to renaissance architecture of town Lipník nad Bečvou. The main chapters summarize the history of the town from its foundation to the end of 17th century, the development of the towns architecture during the renaissiance period, a catalogue section including selected buildings, focused on their history, description and comparison with contemporary architectural production of Moravia.
Klíčová slova v angličtině:	Lipník nad Bečvou, renaissance, architecture, profane, sacral, church, town hall, bell tower, townhouse
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha (68 stran), vložené CD
Rozsah práce:	191 stran
Jazyk práce:	Český